

Innholdsfortegnelse

1.1 Innledning.....	1
1.2 Problemstilling	1
1.2.1 Avgrensning i tid	1
1.3 Forskningsstatus	2
1.4 Metode.....	4
1.4.1 Diskurs.....	4
1.4.2 Kontekst.....	5
1.5 Kilder og kildekritikk	6
1.5.1 Aviser	6
1.5.2 Nettaviser.....	8
1.5.3 Livejournal-blogger	8
1.5.4 Hjemmesider.....	9
1.6 Teoretiske perspektiv.....	10
1.6.1 Styrt demokrati	10
1.6.2 Endret offisiell russisk politikk og etablerte oppfatninger	11
1.6.3 Realisme og nullsumspill	11
1.7 Oppbygning	12
2. Bakgrunnen for delelinjeavtalen	15
2.1 Innledning.....	15
2.2 Bakgrunnen for uenigheten	15
2.3 Et asymmetrisk bilateralt forhold	17
2.4 De økonomiske interessene i Barentshavet	18
2.5 Starten på formelle forhandlinger, 1974-76	19
2.6 Fiskeriforvaltning og Gråsoneavtale	21
2.7 Fra dvale til dialog og nær en løsning, 1976-91	24
2.8 Russland som forhandlingspartner, 1992-2010.....	25
2.9 Inngåelsen av et kompromiss i 2010	27
3. Forkjemperne av delelinjeavtalen	31
3.1 Innledning.....	31
3.2 Oppbygningen av det russiske maktapparatet	31

3.2.1 Partiflora og opposisjon.....	32
3.2.2 Personkult og mediekontroll.....	34
3.2.3 Presidentens maktbase.....	36
3.2.4 Parlamentets rolle	37
3.3 Lavmælte media	38
3.4 Uttalelser fra styresmaktenes offentlige portaler.....	39
3.4.1 Den russiske presidenten	39
3.4.2 Regjeringen.....	41
3.4.3 Statsdumaen.....	42
3.4.4 Føderasjonsrådet.....	45
3.4.5 Murmansk oblast	47
3.4.6 Arkhangelsk oblast	48
3.5 Interessene bak avgrensningen	48
3.5.1 Økonomisk vekst og petroleumsvirksomhet	49
3.5.2 Et fredelig Arktis gjennom forhandlinger og kompromissløsninger.....	49
3.5.3 Styrking av det eksisterende internasjonale lovverket	49
3.5.4 Pålitelig internasjonal aktør	50
3.5.5 Fiskerisamarbeidet.....	51
3.6 Presidentens gjennomslagskraft	51
4. Fiskerinæringens motforestillinger	53
4.1 Innledning.....	53
4.2 Motstandens kjerne.....	53
4.3 Svekkelse av Svalbardtraktatens posisjon	54
4.3.1 Norsk framferd i sonen	56
4.4 Ekskludering ved hjelp av regelverket	57
4.5 Betragtninger rundt bekymringene.....	61
4.6 Russiske forskeres syn på norsk suverenitetshevdelse.....	64
4.6.1 Argumentasjonens røtter	68
4.7 Norsk agenda i fiskevernsonen.....	69
4.8 Ny holdning i emning i Kreml.....	70
4.9 Bak motstandernes oppfatninger	72

5. Tap av petroleum og territorium	75
5.1 Innledning	75
5.2 En forhastet avtale i petroleumsnæringens interesse	75
5.3 Tap av territorium	80
5.3.1 Forsterkede pretensjoner på russisk territorium	83
5.3.2 Delelinjen – en åpning østover for NATO	83
5.5 Oppfatningenes røtter i virkeligheten	84
6. Motstanderne og det vanskelige demokratiet	89
6.1 Innledning	89
6.2 Hemmelige forhandlinger og mangel på politisk slagkraft	89
6.2.1 Maktpartiet alene om avtalen	91
6.3 Bred politisk motstand	93
6.3.1 Opposisjonspartiene	93
6.4 Betragtninger rundt oppfatningene	95
7. Oppsummering	99
7.1 Innledning	99
7.2 Maktelitens styrte demokrati og dets motstandere	99
7.3 Offisiell holdningsendring i konflikt med etablert selvbilde	101
7.4 Nullsumspill-tankegang om tap av territorium og petroleum	104
7.5 Avsluttende kommentarer	106
Kilder	108
Litteratur	111

1. Introduksjon av oppgaven

1.1 Innledning

Temaet for denne oppgaven er russiske oppfatninger om delelinjeavtalen i Barentshavet som ble inngått mellom Norge og Russland i 2010. I Norge ble avtalen tatt imot med en nærmest uforbeholden entusiasme. Avgrensningen var lenge etterlengtet og gjennombruddet ble ansett som en politisk suksess. Nordmenn antok at avtalen ble mottatt med bred støtte også i Russland, men det er ting som tyder på at dette ikke var tilfellet. Delelinjeavtalen har trådt i kraft, men det fantes russiske stemmer som hevdet at avtalen klart var i Norges favør. Denne oppgaven tar sikte på å undersøke de ulike oppfatningene som knyttet seg til avtaleinngåelsen på russisk side av grensen, både de positive og negative.

1.2 Problemstilling

Målet med denne oppgaven er å avdekke og analysere de ulike russiske oppfatningene som dannet seg til delelinjeavtalen i Barentshavet, inngått 27. april 2010 av Norge og Russland. Jeg ønsker å undersøke hvem som stod bak avtalen og hvilke argumenter forkjemperne brukte, og jeg ønsker å finne ut hvem som var mot den og forstå bakgrunnen til deres argumenter. Jeg skal i oppgaven henholdsvis drøfte oppfatningene for og mot delelinjeavtalen og analysere deres respektive poenger. Problemstillingen er formulert slik: *“Hvordan ble delelinjeavtalen oppfattet i Russland?”*. Underproblemstilling vil i denne sammenheng være: *“Hva var bakgrunnen til disse holdningene?”*.

1.2.1 Avgrensning i tid

Jeg har valgt å avgrense forskningen fra like i forkant av avtalegjennombruddet, 1. april 2010, til om lag et halvt år etter at avtalen trådte i kraft, 31. desember 2011. Denne avgrensningen er valgt for å undersøke hvorvidt russiske aviser omtalte delelinjen i forkant av gjennombruddet, for å avdekke de uttalelsene som gjorde seg gjeldende rundt de viktige begivenhetene knyttet til avtalen, og for å kunne følge diskusjoner som eventuelt fortsatte utover høsten. De viktigste milepælene til avtaleinngåelsen var: enighet om en tentativ avtale 27. april 2010, signering 15. september 2010, henholdsvis norsk og russisk ratifikasjon av avtalen 8. februar og 30. mars 2011, utveksling av ratifikasjonsdokumenter 7. juni og at avtalen trådte i kraft 7. juli 2011.

1.3 Forskningsstatus

Det har blitt skrevet mye rundt selve forhandlingene gjennom de fire tiårene Norge og Russland ikke kom fram til en enighet. Den uløste avgrensningen var et av de aller viktigste utestående utenrikspolitiske spørsmålene for Norge, og den har derfor opptatt forskere. Populære vinklinger har forsøkt å belyse hvorfor en enighet ikke ble nådd, men mye har også blitt skrevet rundt de ulike stadiene i forhandlingene. Siden avtaleinngåelsen er såpass fersk, er det imidlertid begrenset med forskning som har diskutert løsningen på disputten, og desto mindre som har omhandlet den russiske misnøyen til avtalen. Dette er også årsaken til at jeg fant temaet interessant. Mitt bidrag tar sikte på å fylle dette tomrommet. Jeg vil i det følgende presentere den forskningen som har krysset mitt tema, og de arbeidene jeg har bygget opp det historiske- og politiske bakteppet med hjelp av, og andre verk jeg har støttet min argumentasjon på.

En av få artikler som direkte analyserer synet på delelinjeavtalen i det russiske samfunnet, er skrevet av Jurij Lukin. Artikkelen, *Dogovor Rossija-Norvegija: vzgljad iz Arkhangelska*, er ventet i mai 2013 i tidsskriftet *Barents sbornik*, men jeg har vært så heldig å få tilgang til den i forkant av dette. Som tittelen avslører, framstiller den og drøfter synspunktene til avtalen slik den ble oppfattet i Arkhangelsk. Det er interessant å se at Lukin har gjort mange av de samme observasjonene som meg. Han deler inn i tre posisjoner; en offisiell posisjon, en opposisjonell og en såkalt “pakke-posisjon” som han selv står for. “Pakke-posisjonen” er etter hans syn en måte misnøyen til avtalen kunne ha vært unngått på hvis den hadde blitt fulgt. En annen viktig artikkel som er tett knyttet opp mot mitt tema, er *Space and timing: why was the Barents Sea delimitation dispute resolved in 2010* av Arild Moe, Daniel Fjærtøft og Indra Øverland (2011). Dette arbeidet argumenterer for at årsaken til at gjennombruddet kom på tidspunktet det gjorde, ikke var drevet av en russisk tørst etter petroleum, men i stedet av overordnede utenrikspolitiske overveielser i Russland. Artikkelen bidrar til forståelsen av hvorfor avtalen ble oppfattet slik den gjorde i Russland. Også artiklene *Rossijsko-norvezjskie soglasjenija o razdele arktitsjeskikh prostranstv* av Lev Poval (2012) og *Rossijskie rubezji morskoj Arktiki* av Aleksandr Oresjenkov (2011) bidrar til forståelsen av bakgrunnen til noen av oppfattelsene rundt avtalen. Publikasjonene behandler grensesettingen i Arktis fra et juridisk perspektiv og analyserer norske anliggende i Barentshavet, særlig knyttet til norsk suverenitetshevdelse på og i havområdene rundt Svalbard. Artiklene tar også opp de negative juridiske implikasjonene forskerne mener delelinjeavtalen kan få for Russland og berører i så måte temaet for denne oppgaven. Fordelen

ved å studere russiske forskeres tolkninger av Norges suverenitetshevdelse i Arktis, er at det bidrar til å skjønne grunnlaget til oppfatningene som dannet seg i det russiske samfunnet.

En vesentlig del av motstanden relaterte seg til de juridiske forholdene i Svalbardsonen. Jørgen Holten Jørgensens bok *Russisk svalbardpolitikk. Svalbard sett fra den andre siden* (2010) er i den sammenheng nyttig for å skape et bilde av det russiske synet på Svalbard, og slik også å forstå grunnlaget de russiske oppfatningene om delelinjeavtalen var tuftet på. Jeg har brukt artikkelsamlingen, fra det 28. nordnorske historieseminar, *Inn i riket. Svalbard, Nord-Norge og Norge* (2004) for å danne en oversikt over norsk Svalbard-politikk, samt for den historiske bakrunnen til uenigheten mellom Norge og Russland i området. Torbjørn Pedersens *Endringer i internasjonal Svalbard-politikk* (2009) ga en framstilling av de ulike landenes Svalbard-posisjoner og diskuterte endringene i disse i nyere tid. Disse tre bidragene fungerer som motvekt til den russiske litteraturen om Svalbard-politikk, både fra et norsk, russisk og internasjonalt perspektiv.

For å skrive bakgrunnskapitlet til denne oppgaven og framstille de langtrekkelige forhandlingene og prosessen som omsider ledet fram til en avtale, har særlig Rolf Tamnes' *Oljealder 1965-1995* i bind 6 av *Norsk utenrikspolitikk historie* (1997) spilt en viktig rolle. Verket har sammen med Ingrid Kvalviks artikkel om *Delelinjeforhandlingene mellom Norge og Sovjetunionen/Russland* (2003), og Willy Østreng og Yngvild Prydz stortingsutredning *Delelinjen i Barentshavet: planlagt samarbeid versus uforutsett konflikt?* (2007) dannet ryggraden til framstillingen av delelinjeforhandlingene. Sammen med Tamnes' kapittel *Petroleumsvirksomhetens internasjonale dimensjon i Oljevirkomhetens inntog i nord: Næringsutvikling, politikk og samfunn* (2010) og Stian Bones' kapittel *Renegotiating neighbourliness: The Stoltenberg-Kozyrev connection* i *Caution & compliance. Norwegian-Russian Diplomatic Relations, 1814-2014* (2012) bygget jeg opp det historiske bakteppet til forhandlingene. Geir Hønnelands bok *Kvotekamp og kyststassolidaritet* (2006) og Hønneland og Lars Rowes bok *Nordområdene – hva nå?* (2010) var standardverk bak framstillingen av fiskeriforvaltningens rolle i forhandlingene. Jeg støtter også min argumentasjon i analysekapitlene på deres arbeider.

For å skape et bilde av det politiske bakteppet som lå til grunn ved tidspunktet for avtaleinngåelsen, har jeg basert meg på Thomas F. Remintons bok *Politics in Russia* (2012), Hønneland og Jørgensen sin *Moderne russisk politikk* (2006) og Pål Kolstøs bok *Russland: folket, historien, politikken, kulturen* (2008). Samlet dekker disse tre verkene både russisk innenriks- og utenrikspolitikk, relevant områdepolitikk, oppbygning av maktapparatet og politiske parti, sivilsamfunnet rolle, den demokratiske situasjonen og norsk-russiske

relasjoner. Disse tre arbeidene overlapper hverandre og trekker i stor grad de samme slutningene. Jeg føler meg derfor sikker på at denne litteraturen er fornuftig å basere min forskning på. Jeg støtter meg også på disse arbeidene i drøftingen av motforestillingene til avtalen. For å avgjøre medias rolle i maktsentreringen i Russland, har jeg basert meg på John A. Dunn og Ivan Zassoursky sine artikler, *Where did it all go wrong? Russian television in the Putin era* og *Free to get rich and fool around* i boken *The Post-Soviet Russian Media. Conflicting signals* (2009) og boken *Mass Media and Modern Warfare: Reporting on the Russian War on Terrorism* (2010) av Greg Simons.

I analysen av motstanderne til delelinjeavtalen sin argumentasjon, støtter jeg meg, i tillegg til flere av de ovennevnte verkene, på Hønnelands bok *Arktiske utfordringer* (2012). Denne boken tilbyr en aktuell og oversiktlig framstilling av den generelle situasjonen i Arktis.

1.4 Metode

Denne oppgaven er basert på en analyse av tre grupper russiske kilder; aviser, internettportaler og blogger. Målet om å avdekke hvilke russiske oppfatninger som fantes om den maritime avgrensningen mellom Norge og Russland, gjorde det naturlig å ta flere kanaler i bruk for å synliggjøre de synspunktene som gjorde seg gjeldende. Disse tre gruppene er i stand til ikke bare å vise de oppfatningene som var å finne om avtalen, men også samlet danne et bilde av kjernen til forkjempernes og motstandernes syn på avtalen. For å gjennomføre dette studiet har jeg arbeidet innenfor to metodiske rammer; kontekst og diskurs.

1.4.1 Diskurs

Diskursanalyse har blitt en populær metode innenfor statsvitenskap og sosiologi de senere år. Definisjonene av metoden er mange og jeg har i denne oppgaven ikke foretatt en ren diskursanalyse i tradisjonell forstand, men brukt diskursbegrepet primært som et analytisk verktøy. Jeg vil imidlertid analysere de ulike russiske oppfatningene knyttet til delelinjeavtalen og trekke tråder til samfunnet for øvrig. Jeg skal i det følgende forklare hva jeg legger i begrepet diskursanalyse og hvordan jeg bruker det i min forskning.

Et hovedpoeng ved diskursanalyse kan sies å være dens fokus på det skrevne og talte ord, og hvordan den forsøker å finne mønster for hvordan et gitt studieobjekt er snakket og skrevet om av ulike subjekter. For å fortsette med Hønnelands ord er ofte målet med å bruke denne tilnærmingen å avsløre samfunnsmessige trekk som framstiller en bestemt verbal eller skreven representasjon av virkeligheten, for eksempel verdier som gjør seg gjeldende i en spesiell gruppe på et gitt tidspunkt (Hønneland, 2003:1). Det er nettopp slik jeg forholder meg

til begrepet diskurs i denne oppgaven. Fokuset er å gjøre de russiske oppfatningene om delelinjeavtalen kjent gjennom å analysere tre informasjonskanaler innenfor en avgrenset tidsperiode som inkluderer avgjørende begivenheter i gjennomføringen av avtaleinngåelsen. Jeg ønsker i så måte å undersøke og forstå de ulike partenes oppfatning av saken. Det er to grupper som studeres; forkjempere av avtalen og de som var imot den. Disse hadde ulike oppfatninger av situasjonen. Jeg ønsker å finne kjernen til deres synspunkter og framstille disse forestillingene, men også å undersøke om de er en del av andre, mer generelle diskurser i samfunnet. Jeg arbeider derimot ikke ut fra standpunktet om diskurs som det totale av alt som er skrevet og lest, snakket og hørt (Myerson and Rydin 1996: 4 i Hønneland, 2003:5). Jeg vil kun forholde meg til de nevnte kildene og avdekke oppfattelsesmønstre gjennom disse. Jeg ønsker imidlertid å knytte inn konteksten meningsdannelsene oppstod i for å bedre forstå dem, og se om de er en del av et større bilde.

1.4.2 Kontekst

Det er viktig å være klar over at konteksten en kilde befinner seg i. “Enhver tolkning av en kilde er avhengig av sammenhengen”, skriver Knut Kjeldstadli i sin metodebok (Kjeldstadli, 1999:177). Han påpeker blant annet at det er viktig å vurdere om avsenderen av en tekst var ute etter å oppnå noe spesielt som kan være årsaken til for eksempel hans ordlegging. I tillegg mener han det er elementært å være bevisst hva som ble sagt eller gjort umiddelbart før teksten ble skrevet – altså hvordan konteksten var i tid (Kjeldstadli, 1999:185-186). Ingar Kaldal konstaterer at man også må tolke det en kilde forteller i lys av andre forhold som en kjenner til fra den konteksten det stammer fra (Kaldal, 2003:75). Å tolke kildene i sin kontekst er en viktig del av denne oppgaven. Derfor har jeg i kapitlet om forkjemperne for eksempel fokusert på det politiske miljøet overenskomsten kom til i, ettersom dette var viktig for den politiske ledelsen å få avtalen ratifisert. Samtidig var det også viktig for å tolke hvilke politiske målsettinger som lå bak avtalen. Mer konkret var det avgjørende å ha in mente hvor kildene var hentet fra. Dette betydde for eksempel at jeg måtte ha i tankene hvilke overordnede politiske målsettinger de ulike partiene hadde bak publikasjonene på deres respektive hjemmesider. Når det gjelder argumentasjonen til de to posisjonene, for og mot delelinjeavtalen, måtte jeg nøste opp bakgrunnen til disse oppfatningene. Hvorfor oppfattet de avtalen på den måten? Hvilket saklig grunnlag hadde de? Forholdene rundt forteller mye om et studieobjekt.

Konteksten er ikke viktig bare for å tolke ytringene, den er også viktig for leserens forståelse av forskningen. Jeg har derfor lagt vekt på å ha et inngående bakgrunnskapittel for å

vise den lange prosessen som ledet fram til en endelig avtale, og de elementene som gjorde seg gjeldende på veien. Dette har jeg gjort for å legge et godt grunnlag for videre lesing av oppgaven. Også presentasjonen av det politiske bakteppet i kapittel tre er skrevet med dette mål. De aktuelle omstendighetene, eller områdene, er med på å forme hvordan leseren forstår funnene i oppgaven; de er med og danner en kontekst oppfatningene må forstås i lys av.

1.5 Kilder og kildekritikk

Jeg ønsker å legge tradisjonell kildekritikk til grunn og anlegge et dobbelt perspektiv der jeg tolker kildenes budskap i deres respektive kontekster. Jeg skal i det følgende forsøke å si noe om mine valgte kilder. Som nevnt har jeg undersøkt både aviser, nettaviser, blogger og hjemmesider, hvorav papiraviser utgjør hovedtyngden.

1.5.1 Aviser

Størstedelen av kildene mine er aviser. I utgangspunktet planla jeg en systematisk gjennomgang av utvalgte aviser, i hovedsak regionale, siden det var her jeg hadde fått inntrykk av at den største misnøyen stammet fra. Jeg forsto imidlertid raskt at dette ville gå på bekostning av bredden av oppfatningene i samfunnet. Jeg så meg derfor nødt til å utvide horisonten og bestemte meg for å ta i bruk databasen East View, et digitalt arkiv for blant annet russiske aviser. For å sikre meg en bred plattform med meninger om avgrensningen, foretok jeg søk i samtlige sentrale og regionale aviser tilgjengelige i databasen. Dette innebar 68 aviser fra sentralt hold og 112 regionale aviser, totalt altså 180 russiske aviser. Jeg ønsker å avdekke både de positive og negative oppfatningene om avgrensningen, og valgte derfor å søke med nøytrale søkeord. Jeg prøvde meg også fram med ulike kombinasjoner av søkeordene, der noen søk ga nye funn, mens andre overlappet hverandre. East View har en avansert søkemotor, der man kan foreta kompliserte søk. Dette tillot meg å søke konkret på dokumenter som omhandlet delelinjen innenfor tidsavgrensningen jeg hadde satt – uten å måtte gjennomgå mye irrelevant stoff. På denne måten plukket jeg opp alle tekster som omhandlet delelinjeavtalen på en rimelig effektiv måte. De fleste funnene er rene artikler, andre er intervju og noen er såkalte ekspertuttalelser som kommer til uttrykk i kronikker eller artikler.

Aviser sier ofte noe om de viktigste meningsutvekslingene i et samfunn, eller de mest betydelige diskursene om man vil. I demokratiske land er de en kanal for samfunnskritikk. I Norge har aviser tradisjonelt vært knyttet til politiske partier, men i løpet av de siste 30 årene har denne tilknytningen gått i oppløsning og kan i dag knapt spores. I

Russland fortøner det seg annerledes. Landet har ikke den samme demokratiske historien og avisene mangler den samme tradisjonen for samfunnskritikk. Under Sovjetunionen hadde avisene en sterk rolle i propagandamaskineriet og var informasjonskanal nummer én, men i løpet av Gorbatsjovs perestrojka ble pressen satt fri, og utover 1990-tallet blomstret ytringsfriheten samtidig som opplagene gikk ned. I dag har avisene mistet sin forhenværende sterke posisjon som medium. I dagens Russland er fjernsynet den klart viktigste informasjonskilden, særlig i provinsen der føderale aviser knapt er tilgjengelige. Dette skyldes en rekke faktorer, som blant annet brudd i distribusjonssystemet, frafall av den statlige subsidieringen og de nye markedslovene som ga høyere produksjonskostnader. Et eksempel er avisen *Izvestijas* fall i opplag fra 7 millioner i 1980 til under 250 000 i 2006. Når det kommer til ytringsfriheten i russiske aviser i dag, er det bred enighet om at visse grenser blir satt av myndighetene – som oftest indirekte. Dette har rot i at avisene ofte har et privat eierskap, og i Russland er politiske og økonomiske interesser forbundet på en måte som gjør eierklassen avhengig av et godt forhold til Kreml. Slik oppstår selvsensur (Hønneland og Jørgensen, 2006:133-138). Også Greene påpeker at for eksempel de Moskva-baserte nasjonale avisene stort sett er under kontroll av enten en politisk eller økonomisk sponsor, hvilken i stadig økende grad er staten. Men det gjelder ikke alle. Uavhengige kritiske aviser finnes, da særlig i form av privateide lokalaviser (Greene, 2009). Flere påpeker imidlertid at staten ikke lenger anser avisene som en reell trussel. Aviser som medium blir karakterisert som foreldet, og leserskaren er synkende (Zassoursky, 2009:36; Jørgensen og Hønneland, 2006:138). Avisenes rolle som offentlighet (Tjelmeland, 2004:129), har altså endret seg dramatisk i Russland. Min hensikt er imidlertid å avdekke de oppfatningene som gjorde seg gjeldende, og antall lesere blir mindre relevant. Regimekritiske synspunkt og motforestillinger til delelinjeavtalen var å finne, og som en del av et bredere kildegrunnlag fungerer avisene som en veldig god indikator på meningene i samfunnet. Jeg utnytter med andre ord aviser som levning. Tjelmeland presenterer begrepsparene levning og beretning i artikkelen “Aviser som historisk kilde”. Han påpeker at beretningsaspektet ved aviser er at de representerer det samtidige samfunn og at vi i aviser kan finne første- eller andrehånds observasjoner over et bredt felt som ikke er lett å finne kilder til andre steder. Når vi bruker aviser utover det umiddelbare budskapet, bruker vi aviser som levning (Tjelmeland, 2004). I denne oppgaven er levningsaspektet viktigst. Avisene forteller oss hvilke holdninger som fantes, men de forteller oss også noe om situasjonen de oppstod i. Det kan blant annet bety at man ser hva avisen selv stod for holdningsmessig og politisk (Tjelmeland, 2004:121). I arbeidet med å avdekke oppfatningene om delelinjeavtalen, var det nyttig å være bevisst blant annet de ulike

avisenes politiske tilhørighet. Avisen Sovjetskaja Rossija, hvor det ble gjort flere funn, har en tilknytning til Kommunistpartiet. Det var derfor hensiktsmessig å ta dette i betraktning i fortolkningsarbeidet.

Et annet element er at de ofte ikke har kjent forfatter og at det ikke alltid kommer klart fram hvorvidt teksten er en kronikk, kommentar eller er en nyhetsartikkel. I noen tilfeller krever det gode språkkunnskaper og et våkent blikk for å oppdage disse skillene. I tillegg er det viktig å ha i bakhodet at informasjonen i aviser i de fleste tilfeller er formidlet gjennom en journalist. Aviser kan likevel anses som primærkilder, til tross for at det virkelighetsbildet skribenten skildrer er filtrert gjennom iallfall ett ledd – journalisten selv. Faren her er at noe informasjon kan bli sortert ut, oversett, glemt, ikke vurdert som viktig eller som nevnt tidligere, sensurert bort.

1.5.2 Nettaviser

Jeg foretok også søk i to nettaviser, *gazeta.ru* og *lenta.ru*. Internett er av mange ansett å være den eneste fullstendig frie kanalen i Russland, og disse to avisene er trukket fram av russlandsekspert Geir Hønneland som gode eksempler på ytringsfrihet (Hønneland og Jørgensen, 2006:138) – noe som var årsaken til at jeg valgte dem. Et positivt element med nettaviser som kilde til å avdekke oppfatninger, er at de ofte blir karakterisert som friere enn papiraviser. De er oftere uavhengige og mer åpent kritiske til samfunnet og styresmaktene. Saunders peker på at trusler også forekommer overfor internettbaserte informasjonskilder, men at aktører likevel kan operere relativt fritt (2009:199). Internett har for øvrig hatt en enorm vekst i Russland, og fra starten av lot staten mediet være i fred. I de senere år har det imidlertid blitt gjort forsøk på å øke kontrollen. Strukov viser til to strategier staten har tatt i bruk: registrering av individer og deres internettaktivitet, og mottiltak i form av publisering av enorme informasjonsmengder som kan minne om propaganda (2009:219). Internett er likevel enda vanskelig å kontrollere av myndighetene – av åpenbare årsaker, noe som gjorde det aktuelt å undersøke noen slike for å avdekke oppfatninger om delelinjeavtalen.

1.5.3 Livejournal-blogger

For å utnytte friheten på internett, valgte jeg også å foreta søk i en populær bloggspot i Russland med navn Livejournal. Ifølge det virtuelle samfunnet selv, har det over 10 millioner medlemmer. Bloggspotens søkemotor var temmelig enkel, og ved å bruke de samme søkeordkombinasjonene som ga relevante treff i East View, fikk jeg om lag 244 treff i Livejournal. Jeg løste problemet ved å sortere etter relevans, altså etter de treffene som

inneholdt flest av søkeordene mine. Deretter plukket jeg ut om lag 20 av de treffene med høyest relevans, i håp om at disse kunne gi et bilde av meningene blant engasjerte borgere.

Når det gjelder ytringsfrihet, så er Livejournal blitt kalt siste skanse for ren talefrihet og diskusjon i Russland. Enkelte blogger blir til og med ansett som mikro-media grunnet sine store lezerskarer, og det har blitt en virtuell samlingsplass for intellektuelle, journalister og forretningsmenn (Zassoursky, 2009:35). Fordelen med å bruke blogger som kilder, sammenlignet med aviser, er at uttalelsene kommer direkte fra opphavet, og faren for selvsensur kan sies å være fraværende. I tillegg kommer også kildens oppfatninger mer eksplisitt til uttrykk. Ulempen er imidlertid at avsender ofte er ukjent. Jeg bruker likevel blogger som kilde siden de kan reflekterer holdninger i samfunnet. Ulempen med blogger er at de kan være svært subjektive og at temaer ikke blir nyansert i særlig grad. Forfatteren tar kanskje også i bruk retoriske grep for å overbevise leseren om sin sak, og det er ingen redaksjon som holder avsenderen tilbake om han “smører litt tjukt på”. I bloggene kan man både finne de helt ekstreme virkelighetsoppfatninger, men også saklige uttalelser. For å danne et bilde av oppfatninger i samfunnet, fungerer blogger godt.

1.5.4 Hjemmesider

Jeg foretok også søk i offisielle internettportaler. Jeg fant uttalelser og dokumenter om delelinjeavtalen på hjemmesiden til presidenten, regjeringen, Føderasjonsrådet, Statsdumaen, og de regionale думаene i henholdsvis Murmansk og Arkhangelsk. Jeg undersøkte også de ulike partienes hjemmesider: Det forente Russland, Det liberal-demokratiske parti, Et rettferdig Russland og Kommunistpartiet. Jeg undersøkte også Kommunistpartiets regionale avdelinger i Murmansk og Arkhangelsk. Jeg valgte å søke direkte i de ulike offisielle hjemmesidene både for effektivt å undersøke meningene til delelinjen hos aktørene som stod bak den, men også for enkelt å avdekke synspunktene i den politiske opposisjonen. Jeg valgte å søke spesifikt i internettportalene til de oblastene hvor jeg hadde fått inntrykk av at det fantes motforestillinger til avtalen. Jeg vurderte det som hensiktsmessig også å gå direkte til kilden og ikke bare via avisene.

Internettportalene til presidenten, regjeringen, Føderasjonsrådet, Statsdumaen og den regionale думаen i Murmansk inneholdt mye stoff om delelinjeavtalen. På siden til den regionale думаen i Arkhangelsk fikk jeg derimot svært få treff. På regjeringspartiet Det forente Russlands offisielle nettside fant jeg overraskende ingen publikasjoner om temaet. Heller ikke arkivet inneholdt dokumenter fra de aktuelle datoene til for eksempel avtaleinngåelsen, underskrivingen eller ratifiseringen. Partiene Et rettferdig Russland og Det

liberal-demokratisk parti hadde til sammen kun fem publiseringer som omhandlet delelinjespørsmålet med Norge. Kommunistpartiets offisielle portaler, inneholdt betraktelig flere. Hjemmesiden til partiet sentralt hadde klart flest publikasjoner, deretter undersøkte jeg kommunistpartiet i Murmansk og Arkhangelsk, der kun søk fra Murmansk ga resultater.

Det positive med hjemmesider og offentlige portaler, er at de har en meget klar avsender. Det er ingen tvil som hvem som står bak informasjonen og leseren kan lett orientere seg i avsenderens overordnede overbevisning. Slik slipper man å måtte lese mellom linjene. Man må imidlertid hele tiden ha in mente hvem som er avsenderen. Mange portaler, som hjemmesidene til politiske partier, ønsker å framstå som objektive, da målet er å overbevise mottakeren om sin sak.

1.6 Teoretiske perspektiv

I det følgende skal jeg presentere de ulike teoretiske perspektivene denne oppgaven tar utgangspunkt i. I oppgaven skal vi se at deler av befolkningens forståelse av egen politisk påvirkning bidro til å danne misnøye til avtalen. Endringene av den offisielle politikken er også en forklarende faktor for bakgrunnen til noen av forståelsene og misnøyen som dannet seg. Jeg vil også presentere de tradisjonelle tilnærmingene til internasjonale relasjoner.

1.6.1 Styrt demokrati

Flere forskere peker på hvordan Putin konsentrerte mye makt i presidentens hender utover 2000-tallet og på den negative demokratiske utviklingen som parallelt fant sted. Hønneland kaller Russland for et styrt demokrati. Han viser til Putins arbeid for å styrke det han kaller maktens vertikal og de stegene han tok med dette som agenda (Hønneland og Jørgensen, 2006:37-39). Det er mye som tyder på at denne betegnelsen også var passende på avtaletidspunktet. Remington mener at Putin og Medvedev har søkt former for modernisering som ikke truer statens kontroll over samfunnet, slik også russiske ledere før dem har gjort. Han forklarer hvordan den politiske kulturen kan ses ut fra fire faktorer; landets geografiske lokalisering, klima og størrelse; tradisjon for autokrati og patriarkalsk styre; den ortodokse arven; og den stadig tilbakevendende statlig styrte moderniseringen (2012:117-121). Sakwa påpeker at Medvedev ikke var i stand til å forene motsetningene mellom regimets angivelige engasjement for å utvikle et moderne kapitalistisk demokrati, etterfulgt av deklarasjoner om “modernisering”, med en konsolidering av et maktsultent system som absorberte selvstendig politisk virke og kvelte sivilsamfunnets frihet (2013:26). I denne oppgaven skal vi se at maktelitens kontroll over samfunnet gjorde seg gjeldende.

1.6.2 Endret offisiell russisk politikk og etablerte oppfatninger

Den demokratiske situasjonen og maktsentreringen skal vi se også fikk påvirkning på de oppfatningene som dannet seg til delelinjeavtalen. En hypotese som flere forskere har presentert, er en offisiell russisk holdningsendring, fra offisielt hold, til norsk myndighetsutøvelse i Svalbardsonen (Hønneland og Rowe, 2010:103-104; Jørgensen 2010:63-64). Det er enda for tidlig å bekrefte hva dette betyr helt konkret, men det er i alle tilfeller en indikator på at det russiske regimet i stadig større grad anerkjenner norsk kyststatsjurisdiksjon i den norskopprettede fiskevernsonen – hvilket skal vise seg å spille en rolle i oppfatningene om avtalen.

Oppfatningene viser oss også at samfunnet for øvrig ikke holdt tritt med den offisielle holdningsendringen. Selv om relasjoner på mellomstatlig nivå kan være vennskapelige og samarbeid bli forfektet, kan forestillingene ellers i et samfunn, om bare innenfor enkelte grupper, vise seg å være av en annen natur. Tidligere politiske oppfatninger kan “henge igjen” lenge etter at den offisielle politikken blir endret. Det kan ta tid før folket skifter syn. Det er naturlig at man bygger ny informasjon på grunnlag av allerede etablerte holdninger, og jo sterkere begrunnet disse holdningene er og jo lenger man har innehatt dem, desto vanskeligere er det å endre dem. Det er ting som tyder på at oppfatningene i deler av befolkningen til delelinjeforhandlingene og avtalen som sådan, ikke fulgte den nye offisielle russiske politikken overfor Arktis generelt og til delelinjeavtalen og norsk myndighetsutøvelse i Svalbardsonen spesielt. Tidligere forestillinger hang igjen.

1.6.3 Realisme og nullsumspill

Innenfor studiet av internasjonale relasjoner kan vi grovt skille mellom tre grunnposisjoner: den realistiske, den idealistiske og den konstruktivistiske. Tjelmeland definerer realismen med at alle stater har som utgangspunkt å maksimere sine interesser på grunnlag av den strategiske posisjonen de har, og ressursene de rår over. Han konstaterer at politikken er interessestyrt og at maktforholdene bestemmer hvilken strategi som er mulig. Han påpeker også at andre motiv bak politikken, som normer og regler, vil være underordnet nasjonal sikkerhet ettersom utgangspunktet for realistene er makt og interesser (Tjelmeland, 2006:14). Tsygankov påpeker at forskere ofte har antydnet at Russlands nasjonale interesser har vært drivkraften bak landets internasjonale handlinger. Andre faktorer, som ideologi, lederskapets natur og den politiske kulturen var også av betydning i dette bildet, men deres rolle var å spesifisere, og noen ganger dekke over, men aldri være motstridende de “genuine” nasjonale interessene. Tsygankov mener imidlertid at den realistiske tradisjonen best lar seg anvende når den

faktiske politikken er av en nullsumspill-natur, og at den feiler når nullsum virkeligheten ikke er på plass (Tsygankov, 2010:8-11).

Den idealistiske posisjonen legger vekt på det idémessige grunnlaget for politikken. Tjelmeland forklarer at det ut fra et idealistisk perspektiv er mulig å overkomme det internasjonale anarkiet enten ved å handle etter normer som kan begrunnes ut fra allmenne interesser, eller ved å danne overnasjonale institusjoner med et lovverk som statene forplikter seg til. For konstruktivistene derimot, er det ikke de egentlige interessene til statene som er interessante, men hvordan verden blir oppfattet. Konstruktivistene er mer opptatte av hvordan handlingsrommet statslederne opererer innenfor er skapt gjennom kulturelle prosesser (Tjelmeland, 2006:15).

Disse posisjonene kan være nyttige å ha i bakhodet når de ulike aktørene i denne oppgaven skal forstås. Det er forklaringskraft å hente særlig i realismetradisjonen og en nullsumspill-forståelse.

1.7 Oppbygning

Denne oppgaven er i hovedsak bygget opp tematisk. Fire analysekapitler framstiller og analyserer oppfatninger knyttet til et henholdsvis positivt og et negativt standpunkt til avtalen. Første analysekapittel tar for seg forkjemperne, mens motstanden til avtalen blir viet mest plass – de tre andre analysekapitlene. Dette er en naturlig følge av at motforestillingene til avtalen var mer omfattende og oppsiktsvekkende enn argumentene for.

Opgaven starter med et bakgrunnskapittel, kapittel to. Dette har som hensikt å framstille forhistorien til gjennombruddet i delelinjeforhandlingene og slik legge et bakteppe for forståelsen av de ulike posisjonene som dannet seg da avgrensningen var et faktum. Selve kapitlet er bygget opp på en slik måte at det først forklarer kjernen til at statene ikke kom fram til en løsning på et tidlig tidspunkt og danner et bilde av det asymmetriske bilaterale forholdet og de økonomiske interessene i området. Deretter blir den kronologiske utviklingen i forhandlingene presentert. Det avsluttes med å si noe om hvorfor avtalen kom på det tidspunktet den gjorde.

Kapittel tre, om forkjemperne til avtalen, starter med å skissere hvordan det russiske maktapparatet var bygget opp for at leseren skal ha en kontekst å forstå uttalelsene i. Deretter blir uttalelsene som var knyttet til avtaleinngåelsen fra samtlige maktinstitusjoner presentert; presidentadministrasjonen, regjeringen, Statsdumaen og Føderasjonsrådet, og til slutt fra de

regionale dumane i henholdsvis Murmansk og Arkhangelsk. I siste del av kapitlet blir interessene bak uttalelsene og handlingene drøftet.

Kapittel fire framstiller motstanden som var tilknyttet fiskerinæringen i Nordvest-Russland. Ulike aktører fryktet at avtalen ville få negative følger for den regionale fiskerivirksomheten. Dette kapitlet starter med å presentere de ulike momentene disse motforestillingene var tuftet på. Deretter tar det sikte på å forklare bakgrunnen til dem.

Kapittel fem avdekker og analyserer motargumenter til avtalen knyttet til petroleum og tap av territorium. Jeg skal først vise hvordan deler av befolkningen oppfattet avtalen som å være framskyndt for å blidgjøre petroleumsnæringen. Deretter skal vi se hvordan viket fra en sektorlinje framkalte en oppfattelse av at Russland tapte territorium. Jeg skal avslutte med en drøfting av hvorvidt disse oppfatningene hadde røtter i virkeligheten.

Kapittel seks omhandler motstandernes misnøye til det de mente var en udemokratisk avtaleprosess. Først skal jeg presentere oppfatningene om at avtalen var inngått i hemmelighet av maktpartiet, og at befolkningen ikke hadde noe de skulle ha sagt. Deretter skal jeg se på den politiske forankringen til motstanden og til slutt avslutte med noen betraktninger rundt motstandernes reelle innflytelse.

Avslutningskapitlet, kapittel syv, er en oppsummering av hva denne oppgaven har kommet fram til og noen konkluderende bemerkninger knyttet til dette.

Opgaven kunne nok også blitt oppbygget på en annen måte. Et alternativ kunne være i større grad å dele inn etter de grupper, aktører, institusjoner som forholdt seg positivt eller negativt til overenskomsten – slik som kapittel tre er konstruert. Jeg vurderte det derimot som mer hensiktsmessig i hovedsak å illustrere de ulike diskursene som hadde dannet seg, enn å fokusere på aktørene bak dem. Det viste seg at presentasjonen av uttalelsene langt på vei bidrar til å skape et bilde av hvem som støttet disse oppfatningene likevel.

2. Bakgrunnen for delelinjeavtalen

2.1 Innledning

Etter fire tiår med forhandlinger, kom Norge og Russland i april 2010 fram til en tentativ enighet om en endelig avgrensning i Barentshavet, og et drøyt år etter, 7. juli 2011, var avtalen ratifisert og trådte i kraft. Bakgrunnen for uenigheten sprang ut fra Norges og Russlands ulike oppfatninger av hvilket prinsipp som skulle tas i bruk for å avgjøre en havgrense, henholdsvis et midtlinje- og sektorlinjeprinsipp.¹

I diskusjonene har en rekke elementer spilt inn. De mest fremtredende, som har påvirket partenes posisjoner, er de rike marine ressursene, de forventede store petroleumsressursene i området og sikkerhetspolitiske forhold. Ingen av partene har derimot eksplisitt gitt uttrykk for at det hastet å fastsette grensen. Det er inngått midlertidige avtaler og samarbeid underveis i forhandlingene som har ført til at behovet for en løsning ikke har vært presserende. Dette skal vi se har bidratt til at en endelig avtale lot vente på seg. Veien fram til en enighet har vært lang og preget av perioder uten drøftinger.

I dette kapitlet skal jeg skissere bakgrunnen til inngåelsen av en endelig avtale. Dette ønsker jeg å gjøre for danne en forståelse av de oppfatningene som oppstod i tilknytning til delelinjen. Jeg skal starte med å forklare bakgrunnen til uenigheten, deretter si noe generelt om det bilaterale bakteppet og partenes interesser i området. Så skal jeg mer konkret gå gjennom forhandlingene fra de formelt startet opp i 1974 og til en avtale ble inngått i april 2010. Jeg skal avrunde med å si litt om hvorfor en avtale kom på det tidspunktet den gjorde.

2.2 Bakgrunnen for uenigheten

Uenigheten mellom Norge og Sovjetunionen/Russland hadde som nevnt rot i partenes ulike utgangspunkt for maritim grensesetting. Norge forfektet et midtlinjeprinsipp, mens Russland gikk ut fra et sektorlinjeprinsipp. Kontinentalsokkelkonvensjonen av 1958, som var den gjeldende havretten på tidspunktet, åpnet opp for å fravike midtlinjeprinsippet. Hovedregelen var at en grense skulle avgjøres etter avtale. Hvis dette ikke forelå skulle grensen følge midtlinjen ut i havet såfram *“særlige omstendigheter”* ikke rettfærdiggjorde en annen løsning.² Det var nettopp denne diffuse ordlyden som ga rom for fortolkninger. Begge partene

---

¹ En midtlinje følger en grense som er like langt fra begge partenes kyster. En sektorlinje vil si at grensen følger en rett linje fra fastlandsgrensen opp til Nordpolen.

² *De forente nasjoner*, Kontinentalsokkelkonvensjonen, 1958

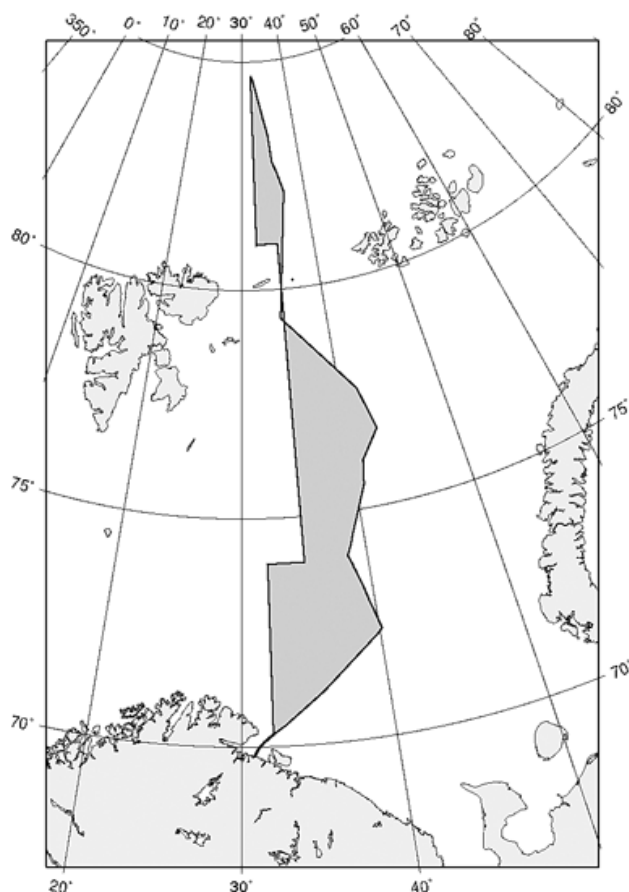
ga uttrykk for at de ønsket å legge sokkelkonvensjonen til grunn, men russerne forfektet at det faktisk forelå særlige omstendigheter – noe Norge ikke var enig i.

I utgangspunktet dreide forhandlingene seg om en avgrensning av kontinentalsoklene mellom Norge og Sovjetunionen. Spørsmålet om havet og retten til ressursene ble først en del av forhandlingene i 1977, etter at statene som følge av utviklingen under den tredje havrettskonferansen (1973-1982) opprettet økonomiske soner (Kvalvik, 2003:140). Det var altså Kontinentalsokkelkonvensjonens artikkel 6 av 1958, vedtatt på FNs første havrettskonferanse, som ble lagt til grunn under oppstartsfasen av forhandlingene.

Sovjetunionen hadde basert seg på sektorlinjeprinsippet siden utstedingen av et dekret fra 1926. Dekretet konkluderte med at alt land og alle øyer i Arktis som lå mellom sektorlinjene fra landets fastlandsgrenser, var å anse som russiske. Norge på den andre siden hadde som en følge av den voksende interessen for olje, vedtatt å bygge på midtlinjeprinsippet siden 1963. Sovjetunionen hevdet at det i nord forelå en rekke særlige omstendigheter som rettferdiggjorde at en grensetrekning måtte avvike fra midtlinjeprinsippet: geologiske forhold, befolkningens størrelse, kystens form, økonomiske interesser, Svalbardtraktatens særvilkår, strategiske hensyn og sektor-dekretet av 1926 (Tamnes, 1997:292-293). Det syntes altså som om Sovjetunionen også betraktet selve sektorlinjeprinsippet som en “særlig omstendighet”, siden den gjennom tiår hadde fått administrativ betydning.

Uenigheten mellom statene omfattet dermed et område på omkring 176 000 km², midt mellom de to opprinnelige kravene, hvor retten til ressursutnyttelse, havet og kontinentalsokkelen, forble uavklart. Det omstridte området var for øvrig todelt, der den ene delen strakk seg nordover fra 81° nordlig bredde i det nordøstre hjørnet av Svalbardkassen og dekket et areal på 20 000 km², og den resterende delen på rundt 155 000 km² lå øst-sørøst for Svalbardkassen og strakk seg sørover helt ned til fastlandet (Østreng og Prydz, 2007:6). To viktige faktorer som spilte inn i forhandlingene om en delelinje, var de økonomiske interessene i Barentshavet og det asymmetriske naboskapet mellom Norge og Sovjetunionen/Russland.

Kartet viser plasseringen av en sektorlinje og en midtlinje.

Kilde: regjeringen.no³

2.3 Et asymmetrisk bilateralt forhold

Et viktig element å nevne, som har ligget i bunn av forhandlingene, er asymmetrien i det bilaterale forholdet mellom statene. De første årene etter forhandlingene startet, var Sovjetunionen for en supermakt å regne, mens Norge var en lilleputtstat i utkanten av Europa. Ved forhandlingenes oppstart befant partene seg midt i den kalde krigen, og militærbasene på Kolahalvøya var en viktig del av den sovjetiske sikkerhetspolitikken. En framtidig delelinje ville befinne seg midt i skjæringspunktet mellom øst og vest, og det er naturlig å anta at Norges rolle som NATO-medlem kan ha forverret samarbeidsklimaet. Hvis det ble en deling etter midtlinjeprinsippet, ville grensen nødvendigvis komme nærmere militærbasene på Kolahalvøya, enn hvis den ble trukket etter et sektorlinjeprinsipp. Konfliktpotensialet lå først og fremst i det at partene ikke var enige i *hvor* grensen skulle trekkes, men norske myndigheter fryktet at et eventuelt samarbeid i nordområdene kunne føre til et samstyre der Sovjetunionen dominerte grunnet stormaktens strategiske interesser. Dette kan ha ligget bak

³ Regjeringens hjemmeside: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/prop/2010-2011/prop-43-s-20102011/2.html?id=626421> (20.4.2013)

Norges fokus på å få fastsatt en endelig grense framfor et samstyre. Kvalvik mener at kombinasjonen av at Sovjetunionen anså delelinjeforhandlingene som et militært sikkerhetsanliggende, og den norske redselen for sovjetisk dominans, gjorde det vanskelig å finne en løsning som begge statene kunne akseptere (Kvalvik, 2003:144).

Sovjetlederne holdt fast på kravet om en sektorlinje, og refererte stadig til området øst for denne grensen som russisk. Det ble også gjentatte ganger uttalt at russerne ikke mente at det fantes noe omstridt område, noe de også handlet ut ifra (Tamnes, 1997:301). Denne overlegenheten ble heller ikke lagt skjul på, men kom tvert imot til uttrykk på mange måter gjennom forhandlingene. Kvalvik påpeker at det kom uttalelser fra mer eller mindre offisielt russisk holdt om at Norge ikke kunne forhandle ut fra styrke (Kvalvik, 2003:151).

Fram til Gorbatsjov kom til makten i 1985, og forhandlingsklimaet endret seg, viste Sovjetunionen på generell basis sin forhandlingsstyrke som supermakt ved å være urokkelig i sitt krav. Men etter maktskiftet ble det større rom for dialog og mer imøtekommenhet fra russisk side. Fra 1986 gjorde Gorbatsjov og Brundtland framgang i forhandlingene, og uttalte at de var enige om at en avtale måtte komme som resultat av et kompromiss (Bones, 2012:186). Dette var et viktig steg i riktig retning og åpnet opp for reelle forhandlinger.

2.4 De økonomiske interessene i Barentshavet

En annen faktor som påvirket delelinjeforhandlingene, var ressursfordelingen i området. Norge og Russland var de eneste landene som grenset ut til Barentshavet og var dermed ansvarlige for forvaltningen av ressursene. Barentshavet er meget rikt på fiskeressurser og er ett av verdens mest produktive fiskefelt (Hønneland, 2006:8). Det var særlig tre bestander som gjorde seg gjeldende: torsk, hyse og lodde. Den nordøstarktiske torskestammen var en av de best forvaltede i området, og verdens største torskestamme. Partene viste fra et tidlig tidspunkt i forhandlingene vilje til å finne gode løsninger for en felles fiskeforvaltning, og forvaltningsregimet kan sies å ha fungert godt, noe jeg skal komme nærmere inn på nedenfor. En fungerende kontroll av fisket bidro på denne måten til å minke nødvendigheten av en snarlig avgrensning. Men fiskeriressursene i Barentshavet var så betydelige at de likevel var en viktig komponent i forhandlingene.

Interessene for de forventede mengdene petroleumsressurser i Barentshavet var nok en mer trykkende faktor i forhandlingene enn fisk, særlig etter at et forvaltningsregime kom på plass. En havgrense ville avgjøre den endelige fordelingen av petroleumsressurser. Det var kjent at Barentshavet rommet store olje- og gassreserver, estimatene varierte derimot kraftig.

Både Norge og Russland foretok seismiske undersøkelser i området, men i 1975 ble det innført et moratorium mot petroleumssleting- og utvinning til en endelig grense kom på plass. Tidlig på 1980-tallet kom det derimot fram at Sovjetunionen hadde drevet med planmessige seismiske undersøkelser i det omstridte området helt siden 1973-74 (Tamnes, 1997:302). Norge hadde avstått fra å drive undersøkelser i respekt for forhandlingssituasjonen, mens Sovjetunionen hadde startet leteboring i Barentshavet allerede i 1981 – og funnraten viste seg å være høy. Letevirksomheten var imidlertid ineffektiv, de militære var skeptiske, og det var ingen sterk lobby for utbygging. Med omveltningene på 90-tallet og den vanskelige økonomiske situasjonen som fulgte i Russland, ble aktiviteten drastisk redusert. I dag råder det stor usikkerhet rundt ressursituasjonen, og det gjenstår mye leteboring for å avgjøre hvilke felt og strukturer som faktisk kan utnyttes økonomisk. Det er imidlertid hevet over all tvil at russisk Barentshav er meget ressursrikt (Moe, 2010b:284-287).

Det var lenge god grunn til å anta at de største forekomstene befant seg på ubestridt russisk side av Barentshavet. Den norske siden av Barentshavet ble lite undersøkt under forhandlingene og område hadde mindre kjent geologi enn i Nordsjøen og Norskehavet. Det er i dag likevel antatt at 30 % av Norges *uoppdagede* ressurser befinner seg i Barentshavet (Hønneland og Rowe, 2010:118). Det er med andre ord snakk om betydelige petroleumssressurser også på norsk side. Det er knyttet stor usikkerhet til ressursene i området, men samtidig også store forventninger.

Verken Norge eller Russland ga imidlertid uttrykk for at det hastet å komme i gang med en utvinning i området. Russland hadde fremdeles enorme uutnyttede landressurser, i hovedsak i Vest-Sibir, og hadde dessuten ikke teknologien eller nødvendig erfaring for å starte en storstilt utvinning i Barentshavet. Man kan anta at Norge ikke ønsket å gi inntrykk av at landet hadde det travlere enn Russland, noe som diplomatisk sett kunne ha gitt Russland et pressmiddel for å få igjennom sine egne krav. Man kan likevel anta at Norge hadde et større ønske enn Russland. Med en synkende produksjon på norsk sokkel var det viktig å få kartlagt nye petroleumssprovinser for å øke funnraten (Østreng og Prydz, 2007:16). Dette faktum kan sies å ha vært en medvirkende faktor til ønsket om å komme i gang med en geologisk kartlegging.

2.5 Starten på formelle forhandlinger, 1974-76

Den 31. august 1967 foreslo Industridepartementet overfor Utenriksdepartementet å innlede forhandlinger med Sovjetunionen om en avgrensning av sokkelen i nord. Bakgrunnen var

Norges planer om å starte oljeleting nord for 62. breddegrad. Som følge av norske henvendelser ble det høsten 1970 gjennomført “uformelle drøftelser”. Sovjetunionen viste derimot liten interesse for å få til en snarlig løsning. Etter daværende statsminister Trygve Brattelis Moskva-besøk i mars 1974, ble imidlertid grunnlaget for en ny forhandlingsrunde lagt og i november samme år startet drøftingene. Det ble deretter holdt jevnlige møter (Tamnes, 1997:292), men selv om partene møttes hvert halvår, fant ingen tilnærming sted. Norge var på sin side primært interessert i å få klarhet i grensespørsmålet og hadde allerede ved forhandlingsstart tilkjennegitt at de var villige til å inngå konsesjoner for å finne en endelig løsning. Sovjetunionen var på den annen side ikke interessert i å inngå kompromisser og stod fast på at grensen måtte følge en sektorlinje (Kvalvik, 2003:147).

Sommeren 1975 ble Oljedirektoratet bedt om ikke å gjennomføre seismiske undersøkelser i det omstridte området i Barentshavet for å unngå å utfordre Moskva. Til tross for uenighet innad i det politiske miljøet, ble et forslag fremmet høsten samme år om å utsette oljeleting og -utvinning i et område øst for sektorlinjen i maksimum 15 år, forutsatt at partene samtidig ble enige om en delelinje. Russerne likte det norske forslaget, men forble likevel urokkelige i sitt prinsipp om sektorlinje (Tamnes, 1997:294). Det ble på dette tidspunktet likevel etablert en form for forståelse om å vise tilbakeholdenhet. Men forståelsen ble ikke overholdt av den russiske part, og en endelig enighet om å avstå fra leting og utvinning i det omstridte området før en delelinje var på plass, ble ikke bekreftet før i 1984 (Tamnes, 2010:265). Dette er i tråd med Havrettskonvensjonen av 1982 som pålegger partene i en grensekonflikt å avstå fra handlinger som krever kyststatsjurisdiksjon, hvilket for eksempel seismiske undersøkelser gjør (Østreng og Prydz, 2007:5).

Høsten 1975 viste Norge sin kompromissvilje ved å foreslå en matematisk utretting av midtlinjen, hvilket Sovjetunionen ville ha tjent 12 000 km² på i forhold til den opprinnelige midtlinjen. Russerne godkjente ikke forslaget. Ett år senere, høsten 1976, var det røster i den politiske ledelsen som mente Norge burde foreslå et kompromiss bygd på en omtrentlig likedeling, men dette var det ikke enighet om innad, og det ble derfor ikke foreslått overfor Sovjetunionen (Tamnes, 1997:295). Denne føyeligheten kan ses i sammenheng med et ønske om finne en løsning før den kommende utvidelsen av det norske havterritoriet, en 200-nautiske miles eksklusiv økonomisk sone, i januar 1977. Samtidig kan det antas at man på norsk side var engstelige for at den kommende havrettskonvensjonen skulle svekke midtlinjen som delingsprinsipp. Dette skulle også vise seg å bli riktig. Hovedregelen i havrettskonvensjonen fra 1982 var at avgrensingen av sokkelen mellom stater skulle skje

gjennom avtale, basert på internasjonal rett for å oppnå en rettferdig løsning, noe som nettopp svekket midtlinjen som delingsprinsipp (Tamnes, 2010:263).

Norge var med andre ord den som klart tok mest initiativ de første årene etter at de formelle forhandlingene startet. Det var derimot ikke som følge av et tvingende behov for en enighet, snarere et prinsipielt ønske om å avklare grenser, særlig i forhold til en stormaktnabo. En avklart grense ble vurdert som et bidrag til å redusere mulighetene for konflikter og konfrontasjoner i området (Kvalvik, 2003:148). Men de første to årene med formelle forhandlinger førte ikke partene nærmere en løsning. Sovjetunionen viste seg å være urokkelig i sitt standpunkt, og selv om Norge var åpen for kompromissløsninger, mente man at Sovjetunionen burde vise større fleksibilitet før Norge tok videre initiativ (Tamnes, 1997:295).

2.6 Fiskeriforvaltning og Gråsoneavtale

Kartet viser gråsonens plassering i forhold til det omstridte området.

Kilde: regjeringen.no⁴

De første årene etter at forhandlinger om en delelinje mellom Norge og Sovjetunionen startet, var partene langt fra en løsning på uenigheten. Det var derimot et stadig presserende behov for en forsvarlig forvaltning av fiskeriressursene i området. Havretten var i endring og flere

⁴ Regjeringens hjemmeside: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stmeld/20042005/stmeld-nr-30-2004-2005-/2.html?id=407544> (20.4.2013)

stater gjorde seg klare for å opprette eksklusive økonomiske soner og avgrense sine kontinentalsokler hvor de skulle ha enerett på å utnytte ressurser. Selv om fiskerisamarbeidet og den såkalte gråsoneavtalen ikke var en del av de formelle delelinjeforhandlingene, må de likevel ses i sammenheng med dem.

Norge og Russland hadde i en årrekke drevet et betydelig tradisjonelt fiske i hverandres kystområder i Barentshavet. Denne kontaktflaten var årsaken til at nabolandene siden 1959 hadde vært blant 14 nasjoner som gikk sammen for å etablere Kommissjonen for fiske i Det nordøstlige Atlanterhavet (NEAFC). Kommissjonens formål var å regulere fisket i Barentshavet og komme med anbefalinger om blant annet maskeviddemål og kvoter. På grunn av de ventede endringene i havretten om kyststaters rett til å opprette 200 mils økonomiske soner på midten av 1970-tallet, og det faktum at NEAFC ikke lenger var i stand til å regulere de nordøstatlantiske fiskeriene på en tilfredsstillende måte, hadde Norge og Russland gjennom flere år sett på muligheter for bilaterale tiltak (Hønneland og Rowe, 2010:79).

Våren 1975 resulterte dette i at Norge og Russland undertegnet en samarbeidsavtale som blant annet slo fast at partene skulle etablere en blandet fiskerikommisjon. Den norsk-sovjetiske fiskerikommisjonen kom sammen for første gang i januar 1976. Det første kommisjonen ble enig om var fordelingsnøkkelen 50-50 for torske- og hysebestanden i Barentshavet. Det var derimot på dette tidspunktet ikke helt klart hva den nydannende kommisjonen skulle brukes til. Og ettersom det ble klart at FNs tredje havrettskonferanse ville bifalle prinsippet om 200 mils økonomiske soner, og Norge og Sovjetunionen begynte å forberede opprettelsen⁵, var det tydelig for partene at samarbeidsavtalen fra 1975 måtte suppleres med en avtale om gjensidige fiskerettigheter (Hønneland, 2006:23-25). Sommeren 1976, da de fleste nordatlantiske statene hadde bestemt seg for å opprette 200 mils soner, økte presset ytterligere på Norge om å gjøre det samme, både fra den hjemlige kystbefolkningen og utenfra. Det hastet å få etablert en økonomisk sone (Tamnes, 1997:289). I denne sammenheng hastet det også for Norge og Sovjetunionen å få avklart en felles politikk for fiske i Barentshavet. Gjensidighetsavtalen ble derfor underskrevet oktober 1976 og trådte i kraft april 1977. Hovedinnholdet var at partene skulle gi hverandres fiskefartøy adgang til å fiske i området utenfor 12 nautiske mil der de utøvet forvaltning av fiskebestandene, i praksis i de økonomiske sonene. Dette forutsatte at fartøyene måtte rette seg etter de lover og regler for fisket som den gjeldende parten satte opp (Hønneland, 2006:23-25).

---

⁵ Sovjetunionen opprettet i 1977 en 200 mils *fiskerisone*, ikke en økonomisk sone.

Da heller ikke gjensidighetsavtalen fra 1976 løste all uenighet mellom Norge og Sovjetunionen, og delelinjeforhandlingene syntes å stå på stedet hvil, tok Norge initiativ til separate drøftinger om en midlertidig fiskeriordning i det omstridte området, eller «de grå soner», som havområdene mellom ubestridt norsk- og sovjetisk sone gjerne ble kalt (Hønneland, 2006:26). Gjensidighetsavtalens svakhet var at den ikke inneholdt en regulering av tredjelands fiske i området. Den nevnte verken rettshåndhevelse, kvotetildeling eller kontroll med tredjeland. Selv om det letteste ville ha vært å holde andre land ute, var det imot norsk politikk å ramme vestmaktene på en urimelig måte (Tamnes, 1997:295-296).

Det omstridte området befant seg altså mellom kravet om henholdsvis en midtlinje og en sektorlinje og innebar et område på ca. 175 000 km². Norge foreslo i første omgang at gråsoneavtalen skulle gjelde for en trekant i sør på ca. 60 000 km² - mellom sektor- og midtlinjen og med 200 milslinjen som yttergrense. Denne utgjorde omkring en tredjedel av det omstridte området. Russernes var derimot negative, og ønsket seg “kasser” rundt de rikeste fiskebankene. Norge var opptatt av at avtalen skulle være bygget på likeverdighet, men russerne mente at sonen måtte struktureres rundt sektorlinjen og være sammenhengende av hensyn til håndhevelsen. Løsningen kom i 1977 og avvek lite fra Sovjetunionens forslag, og resulterte i et område på ca. 67 500 km² der 23 000 km² lå på uomtvistelig norsk område, og kun 3000 km² på uomtvistelig sovjetisk område (Tamnes, 1997:295-298). Gråsonen falt altså *ikke* sammen med det såkalte omstridte området. Hovedinnholdet var at partene skulle avstå fra å håndheve fiskerireguleringene overfor den andre partens fiskefartøy, og tredjelands fiskefartøy som den andre parten hadde gitt fisketillatelse til i det avgrensede området kalt Gråsonen (Hønneland, 2006:26). Et viktig element å nevne er at avtalen skulle være en midlertidig løsning til en endelig delelinjeavtale kom på plass. En grense lot derimot vente på seg, og Gråsoneavtalen ble fornyet hvert år fra den trådte i kraft januar 1978 og en grense ble trukket i 2010.

Hønneland påpeker at Gråsoneavtalen lenge var upopulær i norske fiskerikretser fordi den lå mer på ubestridt norsk- enn på ubestridt sovjetisk/russisk område (2012:57). Avtalen var også hett omdiskutert innad i det politiske miljøet, der motstanden i særlig grad kom fra de borgerlige partiene, deler av Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet. Man fryktet at føyeligheten var for stor, samtidig som avtalen kunne undergrave midtlinjeprinsippet i forhandlingene, samt åpne for samstyre (Tamnes, 1997:299). Norge var som nevnt meget forbeholdne til et samarbeid med den sterke nabo i øst, grunnet en frykt for å bli overkjørt i beslutningssituasjoner. Videre vekket avtalen en uro om at den norske medgjørligheten også ville bli forventet i framtiden, og at dette ville forverre klimaet for å få

en grense basert på midtlinjeprinsippet. Regjeringen kom likevel fram til at det ville være umulig å forkaste gråsoneforslaget, og januar 1978 ble avtalen underskrevet med et tillegg som understreket avtalens ikke-prejudiserende karakter (Tamnes, 1997:300). Med dette tillegget garderte Norge seg til en viss grad mot at føyeligheten skulle bli misbrukt ved en senere anledning i forhandlingene.

2.7 Fra dvale til dialog og nær en løsning, 1976-91

Etter avslag på kompromissforslaget i 1976, valgte Norge å vente på sovjetiske forslag. Utallige ble lagt fram, men alle var uakseptable for Norge. Tamnes vurderte det slik at de sovjetiske myndighetene lot å legge opp til en tvistemålssak der de kunne vise at Norge hadde vært umedgjørlig, mens de selv hadde forsøkt (Tamnes, 1997:301). Ingen endringer ble derimot gjort i partenes standpunkter, og forhandlingene sto nærmest på stedet hvil helt til et vendepunkt kom i 1988.

Rammene for dialog endret seg til det bedre med maktskiftet i 1985. Etter Gorbatsjovs inntredelse ble samtaleklimaet gradvis åpnere og russerne mer imøtekommende. Et tydelig steg i riktig retning kan sies å være Gorbatsjovs “Murmansk-tale” i 1987 der han ga uttrykk for et ønske om fred og internasjonalt samarbeid i Arktis. Talen kom til å markere starten på en ny epoke, der Sovjetunionen tok et politisk vendepunkt ved i større grad å konsentrere seg om ikke-sikkerhetsanliggender som miljøsamarbeid, urfolksrettigheter og forskning (Åtland, 2009:305). Vi kan slik se at fokuset også rundt forhandlingsbordet i større grad ble tatt bort fra militærstrategiske hensyn. Og selv om grensespørsmålet enda ikke var løst fra strategiske forhold, åpnet perioden likevel opp for nye muligheter.

Sovjetunionen forfektet fortsatt prinsippet om en sektorlinje. I 1988 foreslo den sovjetiske statsministeren Nikolaj I. Ryzjkov i stedet å opprette en såkalt “tillitssone”. Dette skulle være en spesiell økonomisk sone for felles ressursutnyttelse, hvor investeringer og inntekter skulle deles likt. Norge anså imidlertid forslaget som en slags gråsonemodell som skulle gjelde for petroleumssektoren – hvilket ble vurdert som uakseptabelt. Norge var ikke interessert i flere midlertidige ordninger, men tvert imot opptatt av å få avklart en endelig grense mellom statene. Som bakteppe lå Norges frykt for sovjetisk dominans i området, og man ønsket dermed ikke et samstyre. Kvalvik mener at det faktum at russerne ønsket å dele ressursene med Norge istedenfor å avgjøre grensespørsmålet, er en indikator på at Sovjetunionen vurderte økt innflytelse vestover som viktigere enn rettigheter til ressursene

(Kvalvik, 2003:155-156). Vi kan med andre ord se at Sovjetunionens fortsatt vektla strategiske hensyn.

Et vendepunkt i forhandlingene kom imidlertid senere samme år, i november 1988. Russerne viste for første gang kompromissvilje ved å foreslå å rette ut sektorlinjen nord for «Svalbard-kassen» (81° N). Dette skulle vise seg å bli starten på en konstruktiv dialog (Tamnes, 1997:303).

Ved starten av et nytt tiår, var partene kommet langt på vei i delelinjeforhandlingene. På Gorbatsjovs Norges-besøk i sammenheng med hans Nobels fredspristale i 1991, erklærte han, sammen med Gro Harlem Brundtland at en delelinjeavtale skulle komme som et resultat av et kompromiss. Det framkom i tillegg at den ikke bare skulle gjelde for kontinentalsokkelen i Barentshavet, men også de økonomiske sonene. I juni 1991 ble det anslått at det kun var uenighet om 25 % av det omstridte området (Bones, 2012:186). Det var de sørligste områdene som var vanskeligst å komme til en enighet om. Vi kan anta at dette området var vanskeligst å avgjøre siden det var her de rikeste ressursene befant seg og de militærstrategiske interessene var sterkest. Men partene rakk ikke å finne en endelig løsning på grensespørsmålet før oppløsningen av Sovjetunionen ble en realitet i årsskiftet 1991-92. Norge fikk nå en ny forhandlingspartner, Russland, å forholde seg til, og det skulle vise seg at kravene endret seg ettersom russiske næringsinteresser markerte seg langt sterkere i spørsmålet enn tidligere (Tamnes, 1997:303). Overgangen til markedsøkonomi endret nemlig fokuset i fiskerinæringen. Da den russiske økonomien ble frigitt på nyåret 1992, økte kostnadene på innsatsfaktorer i fiskerinæringen drastisk. Dette førte blant annet til at den nordvest-russiske fiskeriassosiasjonen Sevryba ikke lenger kunne betale drivstoff for å opprettholde det tidligere omfattende fjernfiske. Slik kom fiske i nærområdet Barentshavet mer i fokus (Hønneland, 2006:45). I tillegg ble også blikket rettet bort fra å mette flest mulig munn, til profitt. Dette førte til at den tidligere sovjetpolitikken, som ikke la særlig vekt på *hvilke* fiskesorter som ble hentet opp, rettet seg mer mot den kommersielle torsken. Dette viste seg blant annet i at russerne ikke lenger ønsket å bytte bort torskekvotene sine med kvoter for uer. Pris var blitt viktigere enn kvantum (Hønneland, 2006:47).

2.8 Russland som forhandlingspartner, 1992-2010

Etter at Sovjetunionen ble oppløst og Russland en selvstendig stat, forverret samarbeidsklimaet seg. Det nye Russland skulle støte på store problemer som følge av den raske omdannelsen fra planøkonomi til markedsøkonomi. Det nye landet gikk gjennom store

omveltninger og grensespørsmålet ble viet mindre oppmerksomhet. Vi kan se at de økonomiske konsekvensene av en delelinje ble tillagt større vekt fra begynnelsen av 1990-tallet.

Da Thorvald Stoltenberg møtte den russiske utenriksministeren Kozyrev i Bodø i 1993, ble det klart at kun 16 % av det omstridte området bestod uløst. Som Bones påpeker, kunne Russland si seg enig i en femti-femti deling av de nordligste områdene, nord for 74°, men Kozyrev krevde at to tredjedeler av området sør for dette skulle være russisk. Som begrunnelse refererte han til at Russland hadde større overordnede økonomiske-, militære- og politiske interesser i området (Bones, 2012:189). Forhandlingspartene kom dog kun så langt, og ikke lenger, og fram til Jeltsins Norgesbesøk i 1996, var det meget begrenset dialog mellom partene. Jeltsins og Brundtlands enighet om å føre parallelle forhandlinger om delelinjen og petroleumsaktiviteten, og ikke minst håndteringen av grenseoverskridende petroleumsfelt (Tamnes, 2010:267), markerte oppstarten på forhandlingene igjen. Fremover ble det holdt jevnlig møter. Lite om forhandlingenes resultater ble imidlertid formidlet til offentligheten, og det var derfor vanskelig å si med nøyaktighet hva diskusjonene dreide seg om. Dialogen ble i alle tilfeller opprettholdt, og ønsket om å finne en løsning var tilstede hos begge parter.

Et viktig steg på veien var overenskomsten om en maritim avgrensning av de ytre delene av Varangerfjorden i 2007. Grenselinjen ble på 73 km og avgrenset sjøterritoriet, de økonomiske sonene, kontinentalsokkelen og de tilstøtende sonene mellom Norge og Russland i Varangerfjordområdet. Utenriksdepartementet påpekte at dette var en moderne avtale i tråd med havretten.⁶ Med dette ble det altså enighet om en liten del av det omdiskuterte området nærmest land.

Østreng og Prydz påpeker de senere års positive påvirkning av at begrepet “ressursgrense” ble erstattet med “samarbeidsgrense” (Østreng og Prydz, 2007:11). Tidligere, og særlig under den kalde krigen, var begrepet negativt ladet og forhandlingene forstått som et nullsumspill. Benevnelsen en “samarbeidsgrense” understreket at delelinjen ikke var et hinder, men en forutsetning for utvidet framtidig ressursamarbeid. Partene var innstilt på å ta del i lete- og utvinningsvirksomhet på hverandres sokkel. Og slik ble konkurranseelementet tonet ned. Forskerne Østreng og Prydz ser både *Felleserklæringen mellom Vladimir Putin og Kjell Magne Bondevik av 12. november 2002*, der det blir poengtert at en delelinje ytterligere vil fremme et samarbeid i fiske- og petroleumssektorene, og Putins utsagn i 2005 om at Norge

---

⁶ *Utenriksdepartementet*, Om samtykke til ratifikasjon av overenskomst av 11. juli 2007 mellom om Norge og Russland om den maritime avgrensning i Varangerfjordområdet

og Russland er strategiske partnere i petroleumssektoren i nordområdene, som et uttrykk for det samme. I Felleserklæringen blir det klart at partene var enige om å legge en “helhetlig tilnærming” til grunn for å finne frem en endelig dele- og samarbeidslinje. Det betydde at tilnærmingen skulle omfatte “alle relevante elementer, inkludert fiske, petroleumsvirksomhet og forsvarsinteresser” (Østreng og Prydz, 2007:11-12). Kontakten mellom Statoil og Gazprom kan også ses i lys av denne utviklingen. Det lå lenge i kortene at Statoil skulle delta på det enorme gassfeltet Sjtokman, men prosessen bak utbyggingen av feltet var som en berg-og-dalbane, og i 2012 ble det klart at hele prosjektet ble lagt på is.

Det første tiåret av det nye århundre så med andre ord lovende ut, men en løsning lot likevel vente på seg til april 2010. Det rettslige grunnlaget hadde endret seg i løpet av fire tiår med forhandlinger. Partenes uenighet om hvilket prinsipp som skulle tas i bruk, ble stadig mindre viktig i diskusjonene. Havrettskonvensjonen av 1982 forenklet reglene fra den tidligere rådende Sokkelkonvensjonen⁷. Verken midtlinjen, sektorlinjen eller spesielle omstendigheter var nevnt, i stedet skulle partene finne en “rett og rimelig” løsning. Den opparbeidede rettspraksisen for å bruke midtlinjeprinsippet dersom særlige omstendigheter ikke forelå, kunne likevel antas å ha hatt betydning i tvistesaker på tidspunktet (Hønneland og Rowe, 2010:100).

2.9 Inngåelsen av et kompromiss i 2010

Kartet viser delelinjens plassering mellom en midtlinje og en sektorlinje.

Kilde: nrk.no⁸

⁷ Havretten ble gyldig internasjonalt i 1994.

⁸ NRK, 28.4.2010: <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7100139> (20.4.2013)

Gjennombruddet i forhandlingene kom den 27. april 2010, da det ble det inngått et kompromiss til en delelinje i Barentshavet. På dette tidspunktet gjenstod det enda detaljer om delingen, men en tentativ enighet om avgrensning var etter fire tiår en realitet. Delingen av det omstridte området innebar en deling av både havet og kontinentalsokkelen. Grensen går mer eller mindre midt mellom Norges- og Russlands opprinnelige krav, altså midt mellom midtlinjen og sektorlinjen, og kan derfor sies å være et kompromiss mellom de to statene. Man kan derfor tolke grensen som “en rett og rimelig” løsning for partene, og i tråd med havrettens oppfordring. Avtalen ble signert 15. september samme år, ratifisert av henholdsvis Norge og Russland, og trådte i kraft den 7. juli 2011.

For å sikre det norsk-russiske samarbeidet i fiskeri- og petroleumssektoren i området, kom Delelinjeavtalen med to vedlegg, ett som omhandlet fiskerispørsmål og ett om grenseoverskridende petroleumsforekomster. Artikkel 4 og vedlegg I stadfestet at overenskomsten ikke skulle skade partenes respektive fiskemuligheter. Det ble fastslått at avtalene av 1975 og 1976 om samarbeid og gjensidige fiskeriforbindelser skulle forbli i kraft i femten år etter at avtalen trådte i kraft, og at den videre skulle forbli i kraft seks år av gangen, til en av partene sa den opp. I vedlegget kom det også fram at total tillatt fangst, gjensidige fangstkvoter og andre tiltak for regulering av fiske skulle fortsette å være en del av forhandlingene til den blandede norsk-russiske fiskerikommisjonen. Når det gjelder petroleumsvirksomhet, framgikk det av vedlegg II at statene ved funn av grenseoverskridende ressurser, skulle utnytte disse som en enhet. Hvis partene ikke ble enige skulle i siste instans en uavhengig ekspert avgjøre fordelingen partene imellom.⁹ Enigheten om delelinjen ble med andre ord kombinert med et mål om økt samarbeid på en rekke felt, slik russerne hadde arbeidet for tidligere, men uten at elementene var koblet sammen slik at de utgjorde en fellestone (Tamnes, 2010:268) – hvilket Norge var imot.

Det finnes flere teorier om hvorfor et kompromiss kom på det tidspunktet det gjorde. Det er antatt at Norge hadde det største ønsket om å komme fram til en enighet, og forklaringen på avtalen må sannsynligvis derfor søkes på russisk side. Forskerne Moe, Fjærtøft og Øverland ved Fridtjof Nansen Institutt har vurdert ulike hypoteser, og argumenterer for at avtaletidspunktet må forklares i hovedsak av tre elementer. Det ene var et overordnet ønske i russisk utenrikspolitikk om å redusere konfliktnivået med nabostater ved å avklare gjenværende grensedisputter. Det andre var Russlands intensjon om å fremstå som en konstruktiv og pålitelig internasjonal aktør. Det tredje var et ønske om å styrke Havrettens

---

⁹ Overenskomst mellom Kongeriket Norge og Den Russiske Føderasjon om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet, 15.9 2010:9-16

posisjon som det mest fremstående rammeverket i Arktis (Moe et al., 2011). Med Havretten som rammeverk ville Russland med sin lange nordlige grense, kunne komme svært godt ut av det i sokkelavgrensningen mot Nordpolen. Det er samtidig gunstig å se disse faktorene i kombinasjon, og som en del av en overordnet russisk utenrikspolitikk. Tamnes påpeker også betydningen av at Medvedev og Putin faktisk hadde slagkraften til å få gjennom en avtale, noe som ikke var tilfellet for Jeltsin på 90-tallet (Tamnes, 2010:268).

Neste kapittel skal ta for seg styresmaktene som stod bak avtalen og argumentasjonen de brukte. Det vil også gå fram hvordan avtaleinngåelsen var mulig å gjennomføre til tross for motstand.

3. Forkjemperne av delelinjeavtalen

3.1 Innledning

I dette kapitlet skal jeg gi en framstilling av de russiske forsvarerne av delelinjeavtalen. Nærmere bestemt skal jeg presentere og analysere uttalelser og dokumenter fra styresmaktenes offentlige portaler, og slik vise hvem som stod bak og hvilke argumenter som ble brukt for avtalen. Først vil jeg skissere hvordan det russiske maktapparatet er bygget opp og hvordan dynamikken mellom de ulike maktinstitusjonene er i praksis. Dette vil jeg gjøre for å forklare hvordan avtalen elegant gled gjennom systemet til tross for innvendinger mot den.

3.2 Oppbygningen av det russiske maktapparatet

I Russland skal vi se at man nærmest har et rent presidentstyre, og at det er få innskrenkninger i presidentens makt. Russisk politikk er meget personfiksert. De ulike partiene blir ofte bygget opp rundt én person. Et godt eksempel på dette er dagens maktparti Det forente Russland (Jedinaja Rossija) som ble etablert i 1999 med den eneste funksjon å være Putins støttespiller i Statsdumaen (Kolstø, 2008:101). Jeg vil i det følgende forsøke å gi et bilde av den akkumulasjonen av makt som har pågått siden Vladimir Putin kom til makten ved årtusenskiftet. Siden Putin tok over roret, har han innført en rekke systemendringer som i stor grad har bidratt til denne sentreringen av makt. Etter oppløsningen av Sovjetunionen var det mange interesser som kom til overflaten, og å styre det hele var ingen lett jobb for Jeltsin. Tiåret blir ofte referert til som “kaotisk”, og noe av årsaken til den uoversiktlige situasjonen var framveksten og utviklingen av det nyfødte russiske demokratiet. Regionene ble tildelt mye rom til å styre seg selv, og i Statsdumaen var det mange motstridende interesser som ofte hindret Jeltsin å gjennomføre den politikken han ønsket. Men Putin ville det annerledes. Etter han kom til makten, har han tatt en rekke grep for å holde konfliktnivået mellom president og Statsduma nede. Den ferske presidentens overordnede mål var å styrke maktens vertikal, noe som i Putins forståelse betydde en uhindret kommandolinje fra landets øverste myndighet til det laveste administrative nivå. Blant virkemidlene for å nå dette målet var å endre valgloven og sammensetningen av nasjonalforsamlingen for å skape et effektivt og lojalt lovgivende organ. Et annet viktig element var å korrigere regionale lover slik at de samsvarte med det føderale lovverket. På denne måten mistet guvernørene kontrollen over regionale avdelinger

av det føderale byråkratiet (Hønneland og Jørgensen, 2006:37). Putin har i stor grad lykket med sine mål, og jeg skal fortsette med en konkretisering av det ovennevnte.

3.2.1 Partiflora og opposisjon

Putin startet allerede i 2001 å innføre systemendringer. Han begynte med å innføre en ny valglov som holdt de minste partiene utenfor, og da særlig hindret framveksten av regionale partier. Den nye valgloven innebar at et parti måtte kunne dokumentere at det hadde en partiorganisasjon på minst hundre medlemmer i halvparten av landets føderasjonssubjekter for å stille til dumavalg. I 2004 ble valgloven strammet inn ytterligere. Enmannskretser ble avskaffet, og deretter skulle alle kandidatene velges etter partilister. For å delta ved valg måtte et parti ha hele 50 000 underskrifter og minst 500 medlemmer i to tredjedeler av Russlands føderasjonssubjekter. I tillegg til dette ble sperregrensen hevet til 7 %, og muligheten til å danne midlertidige partiallianser for å klare dette, ble avskaffet (Kolstø, 2008:110-111). Dette førte til en radikal nedgang i antall registrerte partier. Fra 2003 til 2010 falt antall registrerte partier fra 40 til kun 7 (Remington, 2012:172). Endringene gjorde det med andre ord betraktelig vanskeligere for opposisjonen å få seter i Statsdumaen. En kan finne argumenter både for og imot hvorvidt disse tiltakene kan anses å være demokratiske, og i seg selv medførte ikke alle grepene innskrenkninger i demokratiet. For eksempel kan en opprydning i partifloraen være gunstig ved å gi velgerne klarere alternativ. Det kan også fremme stabilitet i partifloraen og presse opposisjonspartier sammen og slik få større slagkraft. Men samlet sett gjorde valgendringene det vanskeligere for små partier å etablere seg (Kolstø, 2008:111). Det var ved avtaleinngåelsen bare fire partier representert i Statsdumaen: Det forente Russland, Kommunistpartiet (Kommunistitsjeskaja partija Rossijskoj Federatsii), Et rettferdig Russland (Spravedlivaja Rossija) og Det liberal-demokratiske parti (Liberal'no-demokratitsjeskaja partija). Dumasammensetningen på avtaletidspunktet var på henholdsvis 70 %, 13 %, 8 % og 9 % (Remington, 2012:180).

Det var med andre ord en begrenset politisk opposisjon i Russland på avtaletidspunktet til delelinjen. Det finnes gode argumenter for at kun Kommunistpartiet kunne betraktes som et reelt opposisjonsparti til den rådende makten, og at Et rettferdig Russland og Det liberal-demokratiske parti var nærmest som støttepartier å regne. Remington mener at Et rettferdig Russland ble dannet av Kreml for å absorbere opposisjonen på venstresiden av maktpartiet. Altså for å plukke velgere fra Kommunistpartiet. Et rettferdig Russland ble opprettet i 2006 av daværende leder i Føderasjonsrådet Sergej Mironov som for

øvrig også ble valgt til partileder. Ved valget i 2008 stilte ikke Et rettferdig Russland med egen presidentkandidat, men det ga sin fulle støtte til Dmitrij Medvedev (Remington, 2012:178). Dette tyder på at Kreml ønsket at Et rettferdig Russland skulle *overleve* som parti, men bli holdt svakt. På denne måten samlet partiet stemmer fra den “ekte” opposisjonen, uten at det var tilstrekkelig for å rokke ved maktpartiets posisjon.

Det liberal-demokratiske parti, som det så misvisende heter, var i realiteten sammensatt av ultra-nasjonalister som var mer ekstreme enn kommunistene ideologisk. De støttet blant annet en mer aggressiv utenrikspolitikk og en hardere behandling av ikke-russiske etniske minoriteter i Russland. Men til tross for partiets leder Zjirinovskijs bombastiske uttalelser, har partiet i realiteten vært ekstremt støttende overfor maktpartiets politikk hvis man tolker etter partirepresentantenes stemmegiving i Statsdumaen (Remington, 2012:175). Også Kolstø påpeker at partiet aldri har utfordret Putins regime, og at dets medlemmer har stemt slik Kreml ønsket ved de fleste viktige korsveier. Derfor har flere valgobservatører lurt på om ikke Det liberal-demokratiske parti kanskje var en slags uoffisiell medspiller for regimet, et parti som frustrerte velgere kunne stemme på uten at det fikk innvirkninger på maktpartiet (Kolstø, 2008:91). Denne teorien kan også støttes opp ved å se på stemmegivningen til ratifikasjon av delelinjeavtalen. Tallene forteller oss at av representantene fra de såkalte opposisjonspartiene, Et rettferdig Russland og Det liberal-demokratiske parti, var det *ingen* som stemte imot ratifiseringen. Over 90 % av representantene fra begge partier unnlot derimot å stemme. Nærmere bestemt unnlot 100 % fra fraksjonen Det liberal-demokratiske parti å stemme, og 92,1 % fra Et rettferdig Russland.¹⁰ Dette kan tolkes som en viss støtte til Det forente Russland. Hvis man skal tolke partienes posisjon i saken etter deres uttalelser å dømme, blir den derimot en annen. Partileder Zjirinovskij uttalte samme dag som avstemningen fant sted at Det liberal-demokratiske parti overhodet ikke støttet ratifikasjonen av delelinjeavtalen.¹¹ Han sa at partiet ikke kom til å stemme for en ratifikasjon. Lignende uttalelse kan vi også finne fra Et rettferdig Russland – noe jeg skal komme nærmere inn på årsakene til i neste kapittel. Det er merkelig at partirepresentantene ikke stemte imot en ratifisering da de hadde muligheten til det. Dette passer godt inn i Remingtons teori om Det liberal-demokratiske parti og Et rettferdig Russland som rene støttepartier. Hvorfor det er slik, er vanskelig å si. Er de rett og slett kjøpt og betalt? Eller er det et uttrykk for handlingslammelse? Maktpartiet hadde på

---

¹⁰ Statsdumaens hjemmeside, 25.03.11: <http://vote.duma.gov.ru/vote/72417> (30.11.2012)

¹¹ Liberaldemokratenes hjemmeside, 25.03.11: http://ldpr.ru/#events/Vladimir_Zhirinovskiy_ONce_again_we_are_renting_their_positions (06.12.2012)

avtaletidspunktet hele 70 % av setene i Statsdumaen, hvilket innebærer et 2/3 flertall av stemmene (Remington, 2012:180). På denne måten hadde Det forente Russland flertallet til å få gjennomslag for ratifikasjonen uansett hva opposisjonen stemte – så lenge alle partifellene stemte likt.

3.2.2 Personkult og mediekontroll

Som nevnt er og var russisk politikk meget personfiksert, og det er ikke til å komme fra at Putins egen popularitet har spilt en avgjørende rolle i å trekke Det forente Russland framover. Ved å ta over styringen av landet på nærmest et bunnpunkt, var det ingen andre veier å gå enn oppover. Sammen med voksende oljepriser styrte han Russland ut av den økonomiske krisen som oppstod på slutten av 90-tallet. Og under hans styre har levestandarden for mange russere økt betraktelig. Da Jeltsin erklærte Putin som arvtager ved årtusenskiftet, var han i media som et blankt ark å regne. Dette var en unik fordel som førte til at han kunne danne sitt selv fra bunnen av, akkurat slik han ønsket (Simons, 2010:28). Med sitt fokus på stabilitet og økonomisk vekst har han vunnet mange stemmer. Ikke minst fylte Putin den tradisjonelle rollen statsoverhodet i Russland alltid har hatt, nemlig som en sterk og styringsdyktig leder. Samtidig er det ting som tyder på at Putin har klart å samle de løse trådene mellom det nye og gamle Russland, og slik gitt folk en ny tro på landet og framtiden. Dette har han gjort ved å knytte sammen Russlands stormaktstid med nåtiden og påvise en slags kontinuitet ved landets storhet. Det blir derfor vanskelig å si at Putins popularitet kun har rot i hans politikk. En viktig årsak til dette er at etter han kom til makten, har han gradvis sikret seg kontroll over store deler av media, i særlig grad fjernsynsmedia. TV er et meget effektivt medium i det enorme landet. Det er dette mediet som enklest, og ikke minst raskest, når hjem i stuen til folk i hele landet. På samme måte som Putin satte inn sine nærmeste allierte i ulike maktposisjoner etter sin inntreden som president, plasserte han etter hvert også sine betrodde kollegaer fra blant annet maktministeriene i en rekke mediebedrifter. Blant disse kan nevnes: ORT, VGTRK, ITAR-TASS, TV-7 (Simons, 2010:25-26). ORT, eller Kanal 1 (Pervyj kanal), er ifølge sine egne nettsider den aller største og mest populære tv-kanalen i landet (Ort, 2013). VGTRK er det russiske statlige TV- og radioselskapet og består av en rekke TV- og radiokanaler. Selskapets sendinger når både den nære Østen, USA, Nord-Afrika og Europa (Vgtrk, 2013). TASS var hele Sovjetunionens nyhetsbyrå, og gikk i 1992 over til ITAR-TASS som i dag er et informasjonsbyrå for Russland (Itar-Tass, 2013). Det er tydelig at disse mediebedriftene samlet tilbyr en stor andel av de russiske tv-kanalene. Om lag halvparten av de

nasjonaldekkende fjernsynskanalene er direkte eller indirekte kontrollert av staten (Zassoursky, 2009:31).

Dunn peker på at skiftet i eierskap og innsettelse av regimerepresentanter i det russiske fjernsynsmediet, har hatt tre negative effekter. For det første har bredden av typer saker, temaer og analyser blitt sterkt innskrenket, deretter har omfanget av meninger og synspunkter blitt kraftig redusert, og sist, men ikke minst, har enkelte individer rett og slett forduftet fra de nasjonale kanalene. Blant disse er politikere som ikke sympatiserer med Kreml, som Kommunistpartiets leder, Ziuganov, Javlinskij på høyresiden og en rekke journalister (Dunn, 2009:44-45).

Kolstø mener vi er vitne til en avpolitisering i Russland, og at utviklingen er en gjenspeiling av utviklingen på mediefronten (Kolstø, 2008:150). Ved å ha kontroll over fjernsynsmedia, sikret Putin seg et godt virkemiddel for å filtrere informasjon til sin egen fordel. Nyheter kunne vinkles for å stille enkeltpersoner i et gunstig lys, og seernes tankegang og oppfatning av ulike saker kunne ledes. På samme måte kunne informasjon holdes tilbake. En slik kontroll over media fratar ikke bare folk muligheten til å stemme etter politiske plattformer, den fratar også grupperinger og spirende partiers mulighet til å fremstille seg selv og sin politikk. Under valgkampen i 2007 gikk Det forente Russland langt for å garantere sin posisjon da partiet holdt rivaliserende partiers sendetid på TV til et minimum (Remington, 2012:180). Det er overflødig å si at dette var dårlig nytt for landets demokratiske utvikling.

Metodene for å hindre konkurrenters tilgang til det viktigste mediet i Russland er mange. Det samme gjelder avismediet. Det er vanskelig å påvise en direkte sensur av hva som kommer på trykk, men det er tydelig at det forekommer forhåndskontroll av ytringer. Hønneland viser til at de privateide avisene er avhengige av et godt forhold til Kreml, og at telefoner fra Kreml mer enn én gang har ført til selvsensur (Hønneland og Jørgensen, 2006:138). Journalister har med andre ord dannet seg en forståelse av hva, hvem og hvilke saker en kan kritisere og innretter seg etter dette ved å sensurere seg selv for å unngå problemer. Det har blitt sagt at den som kontrollerer media i Russland, kontrollerer Russland.

3.2.4 Putins etterfølger

Mange spekulerte i hvem som ville bli president etter Putin da han i 2008 ikke kunne gjenvelges for en tredje periode. For å bruke Sakwa's ord, overførte Putin makten til sin nominerte, Dmitrij Medvedev, mens Putin selv ble statsminister og slik forsikret seg om at "Putinism after Putin" ville fortsette. Høsten 2011 erklærte Putin effektivt at han planla å bli president igjen og at Medvedev skulle bli statsminister (Sakwa, 2013:26). Selv om dette bildet

er litt forenklet, har det likevel noe i seg. Til tross for Medvedevs mer liberale retorikk om modernisering, oppnådde han lite. Maktbasen Putin hadde bygget opp, ga Medvedev et begrenset handlingsrom. Den nye presidenten trosset Putins lederstil ved flere anledninger, men tatt i betraktning “bytingen” av posisjoner igjen i presidentvalget i 2012, gikk det ikke ut over deres nære tilknytting. Valgresultatet ble som Putin varslet, og ingen var lenger i tvil hvem som egentlig styrte landet.

3.2.3 Presidentens maktbase

Presidenten har få innskrenkninger i sin makt. Han utnevner kandidater til de fleste nøkkelposisjoner: statsminister, visestatsministere, føderale ministere, riksadvokaten, Høyesterettsdommer og dommere til andre føderale domstoler, Forfatningsdomstolen, Den øverste handelsdomstolen, Sikkerhetsrådet og lederen for sentralbanken. Når det kommer til visestatsministerne og de andre ministrene, står landets leder fritt til å utnevne og fjerne disse uten at dette krever godkjenning av parlamentet, slik tilfellet er med utnevnelsen av statsministeren. Til forskjell fra andre semi-presidentstyrer, blir ikke landets regjering dannet av et flertall i parlamentet. Presidenten utnevner regjeringen basert på kalkulasjoner over de ulike byråkratenes og fraksjonenes relative makt, med det i sikte å balansere konkurrerende interesser (Remington, 2012:62). I tillegg har han de såkalte maktministeriene¹² direkte underlagt seg, altså underlagt presidenten og ikke statsministeren som de øvrige ministeriene. Presidenten har også direkte myndighet over en rekke føderale tjenester og direktorater, som FSB.¹³ Ut over dette har presidenten også en viktig lovgivende funksjon som innebærer at han har rett til å utstede dekreter uten å gå gjennom Statsdumaen, hvilke får samme gyldighet som enhver føderal lov. Han danner også sin egen stab, presidentadministrasjonen, og Hønneland og Jørgensen konstaterer at den har vokst til å bli det desidert største maktsenteret i Russland (Hønneland og Jørgensen, 2006:28-31). Den består av ca. 2000 tjenestemenn og overstyrer på mange måter regjeringen. Slik fungerer presidentens administrasjon som en slags skyggeregjering. Den russiske regjeringen har i seg selv meget liten politisk innflytelse. Den blir i sin helhet satt sammen av presidenten, og kan dermed også avskjediges av ham. Den er i all hovedsak redusert til et organ som skal iverksette presidentens politikk, uten selv å initiere politiske beslutninger. Selv om grunnloven sier at den utøvende makt blir utført av regjeringen, og at den blant annet skal sette opp statsbudsjettet, er den sterkt avhengig av presidenten og hans administrasjon og fremstår først og fremst som et byråkratisk organ

---

¹² Utenriks-, Innenriks-, Forsvars- og Justisministeriet, og Ministeriet for krisesituasjoner. “Ministerium” er ekvivalent til den norske betegnelsen “departement”.

¹³ Den føderale sikkerhetstjenesten i Russland.

(Hønneland og Jørgensen, 2006:43-44). Det er derfor rimelig å anta at presidenten utnevner byråkrater han anser som lojale overfor sin egen politikk, og at utnevnelsene skjer med en viss forståelse av hva som forventes av disse personene. Presidenten har med andre ord en meget bred maktbase i det russiske demokratiet.

3.2.4 Parlamentets rolle

Når det gjelder det russiske parlamentet, eller Den føderale forsamling, er det ting som tyder på at landets president har temmelig god kontroll også her. Først litt om dets sammensetting. Det russiske parlamentet består av to kammer, Statsdumaen (underhuset) og Føderasjonsrådet (overhuset).¹⁴ Statsdumaen er sammensatt av medlemmer fra de ulike partiene, der antall seter fordeles etter uttellingen i valget. Føderasjonsrådet består av to representanter fra hver av Russlands føderasjonssubjekter. Under Jeltsin på 1990-tallet hadde guvernørene¹⁵ tilegnet seg mye makt, og et sete i nasjonalforsamlingens overhus ga deres embete kraft, noe som også ga dem innflytelse på nasjonal politikk og dermed svekket sentralmakten. Fra år 2000 nominerte de respektive regionenes guvernør og regionale parlament hver sin kandidat som skulle være representanter i Føderasjonsrådet (Hønneland og Jørgensen, 2006:65). Men i 2004 var en av president Putins mange systemendringer å innføre utnevning også av guvernørene. Dette betydde at regionlederne ikke lenger ble valgt, men utpekt av presidenten selv. Innsettingen fungerte på den måten at presidenten foreslo en kandidat overfor den lokale lovgivende forsamling. Dersom denne ikke godkjente kandidaten, måtte presidenten foreslå en annen. Skulle derimot den lokale lovgivende forsamling avslå tre av presidentens kandidatforslag, ble den selv oppløst. Prosessen var den samme som rundt Statsdumaens godkjenning av presidentens statsministerkandidat. Hvis Dumaen avslo presidentens forslag tre ganger, ble den oppløst (Kolstø, 2008:141). Før Medvedev gikk av som president, gjeninnførte han imidlertid valg av guvernører.

Utnevningen av guvernørene ga sentralmakten en større kontroll over regionene og bidro til en resentralisering av makt, og ikke minst en større kontroll over Føderasjonsrådet. Nå skal det sies at guvernørene hadde tatt seg vel store friheter på 90-tallet, hvilket blant annet hadde ført til at regionale lovverk stod i strid med det nasjonale. Også dette var noe Putin tok raskt tak i etter han ble president. Men selv om man kan argumentere for at en innstramming var på sin plass, er det likevel vanskelig å hevde at det var en seier for det russiske demokratiet at det lokale og regionale selvstyret nærmest ble opphevet. Den demokratiske

---

¹⁴ Føderasjonsrådets struktur kan sammenlignes med Senatet i USA.

¹⁵ Føderasjonssubjektenes øverste leder bruker benevnelsen "guvernør" eller "president". Jeg vil i det følgende bruke betegnelsen guvernør som samlebetegnelse. "Regionleder" vil bli brukt som ekvivalent.

baksiden ved utpekingsordningen av guvernørene var at kandidatene også kunne avskjediges på lik linje som de ble utpekt. Dette kunne føre til lojalitet overfor statens øverste leder. Og det er ting som tyder på at guvernørene opererte i forståelse med presidentens ønsker. På papiret, derimot, har Føderasjonsrådet en rekke fullmakter. Det skal blant annet godkjenne presidentens forslag til Forfatningsdomstolen, Høyesterett og Den øverste handelsdomstolen, og ratifisere internasjonale avtaler (Hønneland og Jørgensen, 2006:65).

Det har vist seg at Statsdumaen, ofte kalt Dumaen, er det mest sentrale av de to kamrene i parlamentet. Den har 450 medlemmer som i den første tiden ble valgt dels i enmannskretser, dels etter partilister, men som i dag alle velges etter partilister (Kolstø, 2008:90). Organets viktigste oppgave er å behandle og vedta lover. Lovforslag kan initieres både av presidenten, regjerings- og parlamentsmedlemmer. Selve lovbehandlingsprosessen innebærer at lovforslaget blir behandlet i Statsdumaen og godkjent av Føderasjonsrådet, før det må endelig godkjennes av presidenten. I prinsippet kan Statsdumaen og Føderasjonsrådet overstyre presidenten med 2/3 flertall i begge kamrene, men dette har vist seg å være sjelden kost (Hønneland og Jørgensen, 2006-67). På avtaletidspunktet for delelinjen hadde presidentpartiet, Det forente Russland, hele 315 seter i Statsdumaen, noe som tilsvarte 70 % av setene. Maktpartiet hadde med andre ord mer enn to tredjetalls flertall (Remington, 2012:180). Dette ville i praksis si at man måtte ha fått en god andel av maktpartiets representanter i Dumaen til å stemme imot sitt eget partis politikk for å få 2/3 flertall. Hvis man også tar i betraktning presidentens innstrammede makt overfor Føderasjonsrådet, ville et 2/3 flertall i begge kamrene være nærmest en umulighet å oppnå.

3.3 Lavmælte media

I den russiske offentligheten kom gjennombruddet i forhandlingene om en havgrense mot Norge som en overraskelse. En av grunnene til dette var at forhandlingene og opptakten til overenskomsten foregikk i et slags media-blackout i Russland. Søk i samtlige aviser i databasen East View i ukene før gjennombruddet, resulterte i kun fire treff som omtalte Norge i sammenheng med Barentshavet. Av de få artiklene som omtale statsledernes møte, var det få som forventet at Medvedevs statsbesøk til Norge skulle dreie seg om delelinjeforhandlinger. Enda færre trodde at samtalene faktisk skulle resultere i en endelig avtale. Heller ingen fra den russiske delegasjonen snakket høyt til media om hva som kunne komme ut av besøket. Et medlem av delegasjonen uttalte til avisen Kommersant dagen før gjennombruddet, at besøket

ikke kom til å resultere i underskriving av en havgrenseavtale.¹⁶ Det var imidlertid noen som spekulerte i hvilke saker som skulle tas opp, og da ble den uløste delelinjen nevnt, uenigheten rundt Svalbard og samarbeid på Sjtokman-feltet. Men det var ingen som syntes å kunne tenke seg at en enighet om en avgrensning skulle nås på det tidspunktet. Det var på den annen side flere journalister som påpekte at en slik avtale enda ville kreve grundig arbeid siden den ville være permanent til forskjell fra samarbeidsavtaler i andre sfærer.¹⁷

Heller ikke norske medier forventet at statsbesøket skulle resultere i en avtale. Tvert imot ble det i flere artikler skrevet at en avtale lå lengre fram i tid. Og det ble gjort antagelser om at Russland ville være mer velvillige overfor Norge den dagen kontinentalsokkelen utenfor Svalbard, fiskesonen rundt øygruppen og delelinjen i Barentshavet ble sett under ett. Det ble deretter konkludert med at inntil en slik helhetlig løsning kunne legges fram, var det mer tjenlig for Russland å la uenigheten om delelinjen være uløst.¹⁸ Disse spekulasjonene skal vi se har noe i seg, fordi dette synspunktet finner vi igjen i misnøyen til avtalen på russisk side *etter* at delelinjeavtalen var et faktum, noe jeg skal komme tilbake til i neste kapittel. Selv sa daværende president Medvedev, i et eksklusivt intervju med Aftenposten, at statene absolutt kom til å finne en løsning. Han påpekte at han forholdt seg pragmatisk til spørsmålet, og at det var mulig at løsningen kunne komme i form av et kompromiss.¹⁹ Det ble derimot ikke gitt grunn til å tro at løsningen kunne være bare dager unna. Det ble gitt inntrykk av at en avtale lå fram i tid.

3.4 Uttalelser fra styresmaktens offentlige portaler

Etter å ha gjennomgått dokumenter publisert på hjemmesidene og de offisielle portalene til henholdsvis presidenten, regjeringen, Statsdumaen, Føderasjonsrådet, de regionale dumaene i henholdsvis Murmansk- og Arkhangelsk oblast, framgår det ganske tydelig hvilke interesser som lå til grunn for avtalen, og hvem som forfektet dem. Jeg vil i det følgende gi en framstilling av dette.

3.4.1 Den russiske presidenten

Da enigheten om en avtale ble offentliggjort den 27. april 2010, ble det på presidentens internettportal kunngjort at avtalen ville tillate en utvikling av felles økonomiske prosjekter,

---

¹⁶ *Kommersant*, 26.4.2010 (East View)

¹⁷ Ibid.

¹⁸ *Aftenposten*, 25.04.10: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Delelinjeavtale-Nart-men-likevel-sa-fjernt-5325681.html> (17.1.2013)

¹⁹ *Aftenposten*, 24.04.10: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/--Historien-om-Norge-og-Russland-er-ingen-darlig-historie-5325660.html> (17.1.2013)

som for eksempel energirelaterte prosjekter. Det ble også lagt til at president Medvedev regnet med at samarbeidet med Norge i Arktis ville fortsette, både med tanke på sikkerhet, økologi og økonomi. Han konkretiserte dette ved å nevne samarbeid innen olje- og gass, båtbygging, informasjonsteknologi og kommunikasjon. Presidenten var også tilfreds med utviklingen av dialogen i fiskerisfæren.²⁰

Under en felles pressekonferanse på dagen av underskrivingen, 15. September 2010, ble det vist entusiasme fra presidentens side. Medvedev uttalte at avtalen kom til å åpne nye dører for norsk-russiske relasjoner, at den ville medvirke til å gjøre forholdet mer konstruktivt og forutsigbart, slik at landene sammen kunne løse vanskelige oppgaver. De viktigste oppgavene, understreket han, var å utvikle økonomiske prosjekter. Klare grenser for jurisdiksjon i området mente presidenten var viktig for å få dette til. Han regnet med at energiprojektene ville utvikle seg på et vennskapelig og strategisk plan. Medvedev ramset også opp andre områder han håpet samarbeidet mellom Norge og Russland kunne utvikle seg på, nemlig om en nordlig sjørute, miljøvern og sikring av atom- og radioaktivt avfall. Han konstaterte at delelinjeavtalen ikke ville endre fiskeriregimet eller komme med noe nytt i denne sfæren. På spørsmål om det ville bli vanskelig å få avtalen ratifisert, svarte Medvedev at man ikke underskriver en avtale for å la den støve ned i en skuff. Russland har en særegen prosedyre, slik andre parlamenter har sine prosedyrer, påpekte presidenten. Men han regnet med å skape en atmosfære som kunne bidra til at avtalen ble ratifisert. Medvedev avsluttet med å si at han ønsket at det arktiske samarbeidet ville bli rolig og fredelig, og at Russland i framtiden kunne inngå avtaler med andre land, på samme måte som med sine norske venner.²¹

I et nyhetsskriv publisert samme dag som underskrivingen, ble det først i dokumentet påpekt at avtalen dannet det rettslige grunnlaget for å åpne opp for utvinning av ressurser på den arktiske kontinentalsokkelen, og muligheter for samarbeid om rekognosering og utvinning av petroleumsressurser i det tidligere omstridte området. Videre ble det poengtert at avtalen innledet et nytt stadium i det tosidige fiskerisamarbeidet. Dette ble utdypet ved å presisere at å sette klare grenser for Norges og Russlands jurisdiksjon i området ville danne et klarere og mer forståelig rettslig grunnlag for fiskerinæringen. Objektivt sett ble det påstått at dette ville begrense sannsynligheten for konflikt i området. Det ble avrundet med å framheve at avtalen også ville ha positive ringvirkninger i den forstand at den ville styrke mellomstatlig- og regional sikkerhet og interaksjonen mellom de arktiske landene.²²

---

²⁰ Den russiske presidentens offisielle hjemmeside, 27.4.2010: <http://kremlin.ru/news/7561> (29.11.2012)

²¹ Den russiske presidentens offisielle hjemmeside, 15.9.2010: <http://kremlin.ru/news/8924> (29.11.2012)

²² Den russiske presidentens offisielle hjemmeside, 15.9.2010: <http://kremlin.ru/news/8921> (29.11.2012)

Da avtalen ble ratifisert, etter å ha blitt godkjent av både Statsdumaen 25. mars og Føderasjonsrådet 30. mars 2011, ble det offentliggjort et skriv som konstaterte at delelinjeprosessen nå var avsluttet. De praktiske forholdene ble beskrevet, og det ble nok en gang presisert at å definere grensene for to lands suverenitet, suverene rettigheter og jurisdiksjon, ville styrke stabiliteten og forutsigbarheten til de norsk-russiske relasjonene og etablere gode betingelser for utvidelse av et samarbeid som var gunstig for begge parter.²³

3.4.2 Regjeringen

På regjeringens offisielle portal ble daværende statsminister Vladimir Putins uttalelser på forumet “Arktika – territoria dialoga” publisert. Her snakket han om Russlands fokus i nord, der han satte opp tre prioriteringer. Det første var å skape gode levevilkår for menneskene som bodde i det russiske nord, da med tanke på urfolkene og minoritetene. Andreprioritet var å støtte oppunder tiltak for økonomisk vekst, og å tiltrekke nasjonale- og utenlandske investeringer til området. Putin understrekte imidlertid at ikke ett eneste prosjekt ville bli igangsatt uten å være i tråd med de strenge miljøkravene. Han poengterte at Arktis, ifølge prognosene, i løpet av de neste 50 årene ville bli en av hovedkildene til energiresurser og et nøkkelpunkt for transport. Putin fastslo at Arktis var viktigere enn oljetønner. Hvis man ikke var ansvarsfull, ville ikke Arktis føre til globale verdier, men globale problemer, fastslo den daværende statsministeren. Dette var også i tråd med statsministerens tredjeprioritet, nemlig oppbygning av et vitenskapelig nærvær i Arktis og opprydning av miljøskadelig avfall i regionen. Videre talte statsministeren om viktigheten av å styrke båndene med naboene i Arktis, han mente det var viktig å beskytte nordområdene som et område med fred og samarbeid. Etter Putins synspunkt hadde påstandene om et kommende kappløp om Arktis ikke røtter i virkeligheten. Han uttrykket en tro på at kryssende økonomiske- og geopolitiske interesser kunne løses i partnerskap, gjennom forhandlinger som baserte seg på eksisterende internasjonal rett. Putin nevnte avtalen mellom Norge og Russland som et godt eksempel på dette, og hvilke muligheter man hadde ved å lete etter kompromisser.²⁴

På et regjeringsmøte 20. januar 2011 kom Putin inn på delelinjeavtalen. Her uttalte han at avtalen tjente som en styrking av troen på den arktiske regionen, og at den la grunnlaget for realiseringen av økonomiske prosjekter og en ansvarlig-, økologisk- og sikker utvikling av naturressursene i Arktis. Han avsluttet med å si at Russland sammen med sine partnere allerede var i gang med arbeidet knyttet til Sjtokman-feltet.²⁵

---

²³ Den russiske presidentens offisielle hjemmeside, 8.4.2011: <http://kremlin.ru/news/10869> (29.11.2012)

²⁴ Den russiske regjeringens hjemmeside, 23.9.2010: <http://government.ru/docs/12304> (29.11.2012)

²⁵ Den russiske regjeringens hjemmeside, 20.1.2011: <http://government.ru/docs/13917/> (29.11.2012)

Daværende visestatsminister, Viktor Zubkov, uttalte seg om delelinjen på St. Petersburgs internasjonale økonomiske forum. Her snakket han om hvordan de norsk-russiske relasjonene utviklet seg dynamisk. Zubkov bemerket at landenes felles virksomhet, i hovedsak i nord, ble tettere og fikk en større bredde. Han mente at det var viktig å sikre en så god start som mulig etter at avtalen trådte i kraft. Norges næring- og handelsminister Trond Giske var også til stede på forumet, og begge partene bemerket hvor viktig rolle den felles norsk-russiske fiskerikommisjonen spilte i spørsmål knyttet til reguleringen av ressursene i Barents- og Norskehavet. De diskuterte perspektivene om samarbeid innen både letevirksomhet og utvikling av felt i Barents- og Norskehavet, utvikling av transportruter i nord, utdanning og teknologi. Begge parter mente at avtalen var blant tiltakene som skulle øke farten på det potensielle økonomiske samarbeidet og investeringssamvirke mellom Norge og Russland.²⁶

3.4.3 Statsdumaen

Som nevnt, er Statsdumaens viktigste oppgave å behandle og vedta lover. Jeg skal her gjengi de ulike kommisjonenes behandling av den føderale loven Nr. 500242-5 “Om ratifisering av overenskomst mellom Den Russiske Føderasjon og Kongeriket Norge om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet”. Loven ble initiert av daværende president Dmitrij Medvedev.

Komiteen for internasjonale saker hadde utelukkende positive bemerkninger til avtalen, og argumentene *for* avtalen var mange. For det første bemerket komiteen at avtalen hadde stor betydning for utviklingen av et godt naboskap og for den generelle situasjonen i Arktis. Den fortsatte med å skrive at den var et bidrag til en atmosfære av fred og samarbeid. Videre mente komiteen at avtalen var i samsvar med prinsippene til moderne internasjonal rett og sikret balansen mellom lovfestet rett og to lands interesser. Komiteen la særlig vekt på at en stor del av den sørlige delen av det tidligere omstridte området tilfalt Russland. Dette området skulle ifølge Komiteen for internasjonale saker ha en spesiell betydning for den nasjonale fiskerinæringen og være det mest lovende området med tanke på petroleumsressurser. Videre bemerket komiteen at avtalen sikret fortsettelsen av samarbeidet i fiskerinæringen og ikke skadet de daværende forholdene, og at den inneholdt prinsipper for behandling av grenseoverskridende petroleumsressurser. På dette grunnlaget konkluderte kommisjonen med at avtalen var i samsvar med Russlands interesser. Dette ble grunnlagt med

---

²⁶ Den russiske regjeringens hjemmeside, 18.6.2011: <http://government.ru/docs/15632/> (29.11.2012)

en rekke poenger: fordi en langtrekkende uenighet var avklart uten tap av russisk territorium, den var i samsvar med internasjonalt lovverk, den utvidet landets jurisdiksjon og suverenitet, den påvirket ikke Russlands sikkerhet i negativ retning, den var en positiv faktor i utviklingen av forholdet til Norge, den var et eksempel på samarbeid som er fordelaktig for begge parter og fredelig regulering av internasjonale uenigheter i Arktis, den tilførte et solid rettslig fundament for økonomisk- og sosial utvikling av nordområdene, den styrket Russlands posisjon overfor FNs sokkelkommisjons vurdering av landets krav om en sokkelavgrensning utover 200 milssonen, og avtalen ga muligheter for et gjensidig fordelaktig samarbeid om utvinning av ressurser på havbunnen. Komiteen avsluttet med å presisere at avtalens mål ikke var å behandle spørsmålene knyttet til den rettslige statusen til Svalbard og dens tilhørende havområde. Den viste til artikkel 2 og 6 i avtaledokumentet som skulle sikre at avtalen ikke krenket rettigheter eller interesser i forhold til andre internasjonale avtaler som de to landene var medlemmer av. Med dette støttet og anbefalte Komiteen for internasjonale saker at loven skulle vedtas.

Komiteen for naturressurser, naturbruk og økologi hadde mange av de samme positive synspunktene til avtalen som Komiteen for internasjonale saker. Den la imidlertid særlig vekt på avtalens aktualitet i forhold til Russlands krav i Arktis. Med dette mente den Russlands krav til FNs sokkelkommisjon om avgrensning av den russiske kontinentalsokkelen mot Nordpolen. Kravet innebar at 1 200 000 kvadratkilometer havbunn kunne komme under russisk jurisdiksjon. Komiteen mente Russland burde avklare uenighetene med Norge og USA før fristen til å oversende sokkelkravet gikk ut i 2013. Uten dette ville ikke det russiske kravet være tilfredsstillende i samsvar med FNs havrettskonvensjon og havbunnen utenfor grensen til den sibirske sokkelen kunne bli felleseie for alle verdens land. Videre bemerket Komiteen for naturressurser, naturbruk og økologi at russiske fiskere mente avtalen manglet en garanti, fra den norske parten, som sikret at forholdene til den russiske fiskeflåten ikke ble forverret i den norske økonomiske sonen og i området rundt Svalbard etter at avtalen trådte i kraft. Dette ble utdypet med at 68 % av den russiske fiskekvoten ble fisket enten i den norske økonomiske sonen eller i området rundt Svalbard. Fiskerinæringen fryktet at den norske parten skulle innføre reguleringer, for sin del av Barentshavet, som umuliggjorde et russisk fiske her. Da var det særlig regulering av fiskefartøyenes standard og fiskemetoder som bekymret næringen. Dette ble utdypet med at Norge og Russland i stor grad benyttet ulike fiskemetoder, henholdsvis passive metoder som bruk av line, og aktive metoder ved hjelp av

trålere.²⁷ Om reguleringer mot aktive fiskemetoder skulle bli innført, en metode 95 % av russiske fiskere brukte, ville det ha umuliggjort et russisk fiske i de mest produktive fiskefeltene, nemlig i norsk økonomisk sone og i fiskevernsonen rundt Svalbard. Med tanke på dette mente Komiteen for naturressurser, naturbruk og økologi at det var nødvendig med en ny gjennomgang av de mulige negative følgene realiseringen av avtalen kunne få for den russiske fiskerinæringen. Tatt i betraktning det ovennevnte, støttet komiteen likevel ratifisering av avtalen.

Komiteen for nord- og Det fjerne østen-saker anbefalte også Statsdumaen å ratifisere avtalen. Deres positive bemerkninger falt innenfor de samme som de to ovennevnte komiteenes, nemlig at avtalen ga klare grenser for den russiske økonomiske sonen, noe som igjen var positivt for Russlands krav om sokkelavgrensning mot Nordpolen. Videre ble det vurdert som positivt at landene nå kunne avgjøre om de ville åpne opp for petroleumsaktivitet i området. Også denne komiteen mente at det var nødvendig å bemerke bekymringen innad i fiskerinæringen for at avtalen skulle ha negativ innvirkning for det russiske fisket i det vestlige Barentshav og i områdene rundt Svalbard.

Komiteen for sikkerhet kom ikke med nye argumenter for avtalen. Det samme synet som hos de andre komiteene gikk igjen. Den bemerket imidlertid skepsisen i samfunnet, innenfor enkelte politiske kretser og blant eksperter, til at avtalen skulle viske bort den internasjonale rettslige statusen til Svalbard, og at den deretter kunne føre til en svekkelse av Russlands posisjon i forhold til fiskevernsonen, nærmere bestemt at landet ikke anerkjente sonen. Hvis bekymringene ble realitet, kunne Russland miste sitt fotfeste i Arktis, ble det påstått. Kritikken lå i at avtalen ikke behandlet de mulige tapene av biologiske ressurser dette kunne innebære for den russiske parten om det nasjonale fisket ble klemt ut av den vestlige delen av Barentshavet og områdene rundt Svalbard. Komiteen kom deretter med forslag til forbedrende tiltak før avtalen skulle ratifiseres. Det første var at den burde inneholde en bekreftelse på Svalbardtraktatens gyldighet for alle land også etter at avtalen trådte i kraft. Det andre var å inkludere en bemerkning om at Russland ikke endret sin posisjon til Norges opprettelse av en fiskevernsonen rundt Svalbard. Det tredje komiteen mente burde behandles i avtalen, var at den ikke skulle medføre tap for den rettslige statusen til andre russiske polare

---

²⁷ Line er et redskap som består av et langt snøre som har kortere snører tilfestet. På disse er det festet kroker. Trålerfiske er med slepenot.

besittelser, etablert i 1926. Det fjerde forslaget var at fiskernes bekymringer skulle tas i betraktning.²⁸

3.4.4 Føderasjonsrådet

Etter at et lovforslag blir godkjent av Statsdumaen, hvilket denne loven om en ratifisering av avtalen med Norge ble den 25. mars 2011, sendes det videre til godkjenning av Føderasjonsrådet. Ulike kommisjoner og komiteer uttalte seg deretter om avtalen. Overhuset i det russiske parlamentet kom derimot med lite nytt i forhold til Statsdumaens komiteers vurderinger og bemerkninger.

Føderasjonsrådets Kommisjon for nasjonal havpolitikk kom med en tilsvarende opplisting av positive følger og ringvirkninger avtalen kunne få. Den bemerket også frykten som eksisterte i offisielle politiske kretser og i fiskerinæringen i nordvest-regionen, knyttet til avtalens svekkelse av Russlands opparbeidede juridiske rettigheter i Svalbardsonen og landets posisjon til den norskopprettede fiskevernsonen. Kommisjonen skrev videre i sine bemerkninger at det tosidige samarbeidet burde bli styrket med tanke på utviklingen av nordområdene, fiskerisektoren og petroleumsnæringen, ved at avtalen trådte i kraft. Kommisjonen anbefalte i sine sluttbemerkninger Føderasjonsrådet å godkjenne loven om ratifikasjon.²⁹

Også Komiteen for nord- og urfolkssaker bemerket de samme positive og negative elementene ved avtalen. Den kommenterte at de ulike kretsenes frykt var knyttet til at avtalen ikke tok Svalbardtraktatens posisjon i betraktning. Det som ikke var nevnt i andre komiteers bemerkninger, var imidlertid at den to år lange overgangsperioden, der partenes fastsatte tekniske forskrifter for fiskefartøy skulle gjelde, ble ansett å være utilstrekkelig av kritikere. Det hersket en frykt om at det etter perioden ville komme påskudd fra norsk side om tekniske krav den russiske fiskerinæringen ikke klarte å oppfylle, og som i praksis ville begrense den russiske fiskevirksomheten i Barentshavet.³⁰

Lovforslaget ble godkjent den 30. mars 2011 med 103 stemmer *for*, av 166 mulige representanter i Føderasjonsrådet.³¹ Ifølge dokumentet var det ingen representanter som unnlot å stemme eller som stemte imot. Dette tyder på at de 103 representantene som var til stedet ved avstemningen stemte *for*. Årsaken til det store fraværet av representanter i

²⁸ Statsdumaen, 2011: <http://asozd2.duma.gov.ru/main.nsf/%28SpravkaNew%29?OpenAgent&RN=500242-5&02> (30.11.2012)

²⁹ Føderasjonsrådet, 2011: http://www.council.gov.ru/kom_home/kom_sea/works/zakdeyat/Otzyvy/item1528.html (30.11.2012)

³⁰ Statsdumaen, 2011: <http://asozd2.duma.gov.ru/main.nsf/%28SpravkaNew%29?OpenAgent&RN=500242-5&02> (30.11.2012)

³¹ Føderasjonsrådet, 30.3.2011: <http://www.council.gov.ru/lawmaking/sf/result/420/> (30.11.2012)

Føderasjonsrådet framgår ikke. I dokumentene fra avstemningen stod bemerkningene om både de potensielle positive og negative ringvirkningene avtalen kunne få. De positive var i klart flertall. Punktene med bekymring var med andre ord bemerket uten at de medførte endringer av avtaledokumentet. Føderasjonsrådet godkjente avtalen i dens opprinnelige form.³²

I april 2011, like etter godkjenningen av overenskomsten i Føderasjonsrådet, ble det foretatt en parlamentarisk gransking av hvilken betydning avtalen kunne få. Vjatsjeslav Popov, leder for Føderasjonsrådets Kommisjon for nasjonal havpolitikk, måtte svare på hvilke følger avtalen kunne få for den russiske fiskerinæringen. Hans uttalelser var utelukkende positive. Popov forfektet at avtalen ville stramme inn mulighetene for konflikt i området, og at klare grenser for jurisdiksjon ikke ville krenke Russlands interesser innenfor fiskeri, slik avtalen hadde blitt kritisert for. Den ville være et instrument for å forsvare dem, mente Popov. Han påpekte at den sørlige delen av området, som var viktig for det nasjonale fisket, ble russisk. Videre viste han til kommisjonsmøtet der både forkjempere og motstandere fikk uttale seg, men der det ble bestemt å godkjenne avtalen på grunnlag av at argumentene *for* var best begrunnet, og bedre, enn argumentene *mot*. Popov påpekte at ingenting ville endre seg i forhold til for eksempel kvotesettingen i samarbeid med Norge, og at det produktive arbeidet til den norsk-russisk fiskerikommisjonen ville fortsette. Han mente også at avtalen ikke ville føre til tap av den russiske posisjonen i forhold til Svalbard og at fisket ville fungere etter samme regime som før i havområdene rundt Svalbard.³³ Popov var på tidspunktet representant i Føderasjonsrådet fra Murmansk oblast', medlem av maktpartiet Det forente Russland og satt i den regionale думаen i Murmansk.

Jevgenij Nikora, som også var representant fra den regionale думаen i Murmansk og medlem av Det forente Russland, kommenterte også avtalen i den parlamentariske granskningen. Han la vekt på at overenskomsten var en viktig hendelse i nyere historie, at den åpnet opp nye muligheter for utvikling i Arktis og ga impulser til realisering av prosjekter i petroleumsnæringen, fiskerinæringen og til samarbeid generelt. Han ville samtidig understreke at avtalen ikke kom i konflikt med noen andre internasjonale avtaler, verken Svalbardtraktaten, FNs havrettskonvensjon eller avtaler innad i fiskerisektoren. Nikora mente at avtalen tvert i mot ville styrke administreringen av Norges og Russlands felles fiskeressurser. Han avsluttet med å påpeke at enigheten ville komme befolkningen i nord til

---

³² Føderasjonsrådet, 30.3.2011: http://www.council.gov.ru/inf_ps/chronicle/2011/03/item15874.html (30.11.2012)

³³ Føderasjonsrådet, 2011: http://www.council.gov.ru/inf_ps/parlisurvey/2011/04/112/item5678.html (30.11.2012)

gode, særlig i Murmansk oblast'. Nikora forventet at nye samarbeidsprosjekter lå foran nabolandene.³⁴

Mikhail Margelov, daværende leder for Komiteen for internasjonale saker og representant fra Pskov oblast, svarte også på spørsmål angående ratifikasjon av delelinjeavtalen. Til påstander om at Russland med avtalen har gitt fra seg enorme havområder og betydelige ressurser til Norge, var Margelov sitt budskap klart: Man kan ikke miste et territorium man aldri har vært i besittelse av. Han klargjorde med å si at betydningen av denne avtalen gikk utover den rent praktiske overenskomsten. Den var et eksempel på at enhver uenighet i Arktis kunne løses av de arktiske statene selv, gjennom forhandlinger og på grunnlag av eksisterende internasjonal rett. Han medga at enigheten ikke var et resultat av at en stat ga etter, den var et resultat av felles oppgivelse i rettferdighetens navn. Også Margelov bemerket at 55 % av den sørligste delen tilfalt Russland, en del han mente skulle være gunstig for både fiskeri- og petroleumsnæringen. Til påstander om tap av ressurser, svarte Margelov at den uløste situasjonen tidligere gjorde at energiprosjekter i området ikke var mulige i det hele tatt. På spørsmål om delelinjen førte til svekkelse av den russiske tolkningen av Svalbardtraktaten, svarte Margelov nei. Han påpekte igjen at man ikke kan miste noe man aldri har vært i besittelse av. Komitelederen understrekte imidlertid at Russland fremdeles ikke anerkjente den norskopprettede fiskevernsonen, og at avtalen ikke førte til svekkelse av andre internasjonale avtaler, som for eksempel Svalbardtraktaten. Avslutningsvis sa Margelov at avtalen ikke ville føre til tap, men tvert om få positive ringvirkninger for norsk-russiske relasjoner, og mer generelt i Arktis. "Den blir et konstruktivt bidrag til å styrke det rettslige grunnlaget i Arktis, den støtter fred, forståelse og samarbeid i en strategisk viktig region – hvilket er i Russlands interesser", avrundet han.³⁵

3.4.5 Murmansk oblast

På hjemmesiden til den regionale думаen i Murmansk, fantes uttalelser med de samme argumenter som nevnt ovenfor fra sentralt hold. Det var nærmest en kopiering av de samme poengene publisert av sentralmakten. Det var derimot publisert lite om kritikernes poenger på de offisielle regionale portalene. Den eneste forskjellen fra sentralt hold var en større presisering av hvilke positive ringvirkninger avtalen ville få for regionen. Daværende guvernør i Murmansk, Dmitrij Dmitrienko, framhevet på dagen av underskrivingen at den

---

³⁴ Føderasjonsrådet, 2011: http://www.council.gov.ru/print/inf_ps/parlisurvey/2011/04/112/item5679.html (30.11.2012)

³⁵ Føderasjonsrådet, 2011: http://www.council.gov.ru/inf_ps/parlisurvey/2011/04/112/item5677.html (30.11.2012)

ville gi nabolandene en dytt i retning videre samarbeid om åpning av sokkelen og utvikling av den nordlige sjørute. Guvernøren uttalte at avtalens betydning var vanskelig å overvurdere. Han bemerket også at den ville føre til at det ville bli lettere å krysse grensen.³⁶ På et møte mellom den norske generalkonsulen i Murmansk, Øyvind Nordsletten, og Dmitrienko, ble det diskutert måter å konkretisere forholdet mellom Norge og Russland i regionen etter delelinjen trådte i kraft. Temaer som den nordlige sjørute, sikring av atomavfall, samarbeid innen utdanning, bolig, kultur, fiskerinæringen og andre sektorer, ble nevnt.³⁷ Ellers var det ingen nye argumenter å spore, verken for eller imot avtalen om en maritim avgrensning mot Norge.

Jevgenij Nikora, leder av den regionale думаen, kommenterte stemmegivningen i Statsdumaen. Han kritiserte at kun representanter fra Det forente Russland stemte *for*. Etter hans syn var disse menneskene ansvarlige og innforstått med saken, og dermed så det åpenbare positive med avtalen. Nikora var derimot ikke overrasket over posisjonen til kommunistene, som stemte imot. Han mente de kategorisk stemte imot et hvert av Det forente Russlands forslag, uten å gå særlig inn i sakene. Nikora ble derimot mest overrasket over posisjonen til partiene Et rettferdig Russland og Det liberal-demokratiske parti, som frasa seg å stemme. Han vurderte det som en feig og uansvarlig handling. Han anså at opposisjonen kun var opptatt med sitt politiske virke, og ikke lenger satte seg ordentlig inn i saker.³⁸

3.4.6 Arkhangelsk oblast

På styresmaktens offisielle portaler i Arkhangelsk, ble det publisert svært lite om delelinjeavtalen med Norge. Unntakene var at den blir nevnt i sammenheng med åpningen av det norske konsulatet i Arkhangelsk. Her uttalte daværende guvernør i oblasten, Ilja Mikhaltsjuk, at avtalen ryddet vei for stor og interessant virksomhet mellom Norge og Russland.³⁹

3.5 Interessene bak avgrensningen

Samtlige ovennevnte organer innenfor det russiske maktapparatet pekte i stor grad på de samme positive elementene til avgrensningsavtalen med Norge.

---

³⁶ Murmansk oblast offisielle portal, 15.9.2010: <http://new.gov-murman.ru/press/?newsid=9080> (3.12.2012)

³⁷ Murmansk oblast offisielle portal, 27.9.2011: <http://new.gov-murman.ru/press/?newsid=8971> (27.9.2012)

³⁸ Murmansk oblasts regionale дума, 28.3.2011: <http://www.duma.murman.ru/press/news/03-2011.shtml?d=28-03-2011> (3.12.2012)

³⁹ De regionale myndighetene i Arkhangelsk oblast, 17.9.2010: http://www.dvinaland.ru/prcenter/release/14576/?sphrase_id=185214 (5.12.2012)

3.5.1 Økonomisk vekst og petroleumsvirksomhet

Det er tydelig at mulighetene for økonomisk vekst og utvikling i Arktis ble ansett å være det aller viktigste elementet ved avtalen. Klare grenser for jurisdiksjon i Barentshavet opphevet det mangeårige moratoriet som holdt området lukket for petroleumsaktivitet og styresmaktene presiserte ettertrykkelig at det deretter kunne åpnes for virksomhet. Det ble i denne sammenheng lagt *stor* vekt på framtidsperspektivene for et samvirke med Norge i denne næringen. Gjentatte ganger ble det presisert at avtalen tilrettela for et samarbeid om økonomiske prosjekter, og det ble knyttet ikke rent lite optimisme til hvilke positive ringvirkninger avgrensningen kom til å få. Felles utvikling av petroleumsprosjekter og en trigger for investeringsmiljøet i området, var de hyppigste følgene av avgrensningen som ble trukket fram. Det ble også antatt at avtalen ville få positive implikasjoner for den generelle samhandlingen med Norge innenfor en rekke arbeidsområder. Det var imidlertid ingen hemmelighet at den russiske petroleumsnæringen ikke hadde kunnskapen eller teknologien selv til å starte en storstilt utvinning i disse vanskelige havområdene. Det kan tenkes at bakom optimismen til avtalen, lå styresmaktens viten om at Russland alene ikke var klar for store prosjekter på den arktiske sokkelen, men nettopp var avhengig av utenlandske aktører som Norge for å komme i gang.

3.5.2 Et fredelig Arktis gjennom forhandlinger og kompromissløsninger

En annen viktig side ved avtaleinngåelsen som ble fremhevet, var de positive implikasjonene dette kunne få for Arktis som region, og da i særlig grad overfor Norge og de norsk-russiske relasjonene. Delelinjen ble ansett å kunne bli et eksempel til etterfølgelse; et forbilde og en viktig impuls for videre samhandling i Arktis. Viktigheten av å bevare Arktis som en region med fred og samarbeid ble ofte gjentatt. Det ble uttrykket et ønske om å styrke båndene og samarbeidet med alle de arktiske statene. Avtalen med Norge skulle tjene som et eksempel på fredelige forhandlinger og kompromissløsning i regionen. Det bakenforliggende ønsket var å styrke den internasjonale troen på Arktis, noe som kunne legge grunnlaget for blant annet økonomiske prosjekter og et godt investeringsklima.

3.5.3 Styrking av det eksisterende internasjonale lovverket

Den tredje interessen som lå til grunn for avtalen, var styresmaktens intensjoner om å styrke det eksisterende lovverket i området, nemlig FNs havrettskonvensjon. Ved å inngå en avtale med Norge etter dette lovverket, ville det ble styrket nettopp gjennom bruk. Delelinjeavtalen ville kunne bygge oppunder rettspraksisen. Russland hadde et sokkelavgrensningskrav inne hos FNs sokkelkommisjonen til vurdering, og en styrking av det gjeldende lovverket ville

kunne bygge opp under deres søknad om avgrensning av hele den nordlige sokkelen. Hvis Russland fikk godkjent sitt krav, kunne landet komme meget godt ut av det, nærmere bestemt med 1 200 000 kvadratkilometer havbunn. Det er tydelig at russiske styresmakter så avgrensningen med Norge og sokkelkravet til FNs sokkelkommisjon i tett sammenheng. Det ble uttalt at Russland burde avgjøre grensene mot både Norge og USA før fristen for å oversende sokkelkravet gikk ut i 2013.

3.5.4 Pålitelig internasjonal aktør

En annen dimensjon, som kom tydelig fram, var hvordan myndighetene ønsket å framstå som en pålitelig og konstruktiv internasjonal aktør. Dette er i tråd med forskerne Moe, Fjærtøft og Øverland sin analyse om hvorfor enigheten som delelinjen kom da den gjorde (Moe et al., 2011). I sin tale på forumet “Arktika – territoria dialoga”, satte Putin opp urfolkene- og minoritetenes levevilkår som førsteprioritet i nordområdene. Deretter økonomisk vekst. Dette er overraskende tatt i betraktning Russlands svake tradisjon for å ta vare på urfolkens rettigheter. Tradisjonelt sett, har urfolk i Russland blitt definert gjennom geografisk tilhørighet, tradisjonell bruk av naturen og størrelse. Det maksimale antallet for å bli regnet som urfolk er 50 000 mennesker per i dag. Ved årtusenskiftet kom det tre nye lover som skulle sikre urfolkens rettigheter og være “i samsvar med internasjonal standard”. Svakheten med lovene var imidlertid at de manglet spesifikke regler som kunne få direkte økonomiske konsekvenser for urfolkene. De har blitt kritisert for ikke å ha direkte praktisk betydning for forbedringen av disse menneskenes levevilkår. En av disse lovene skulle for eksempel gi urfolk landrettigheter gjennom tilgang og mulighet til å sikre miljøet på det territoriet de tradisjonelt hadde brukt. Loven kom derimot i konflikt med Landkoden, som ble innført kort tid etter, hvilken bare erkjente to former for rettigheter, nemlig eie- og leie rettigheter (Øverland og Blakkisrud, 2006). På denne måten ble urfolkens rettigheter redusert til lovnader. Mitt poeng her, er at den russiske regjeringen, med Putin i førersetet, brukte ord som lød godt i de vestlige demokratienes ører, men som i praksis, iallfall enn så lenge, var kun nettopp ord.

Det samme kan sies om ambisjonene for miljøvern i nord. All virksomhet skulle i framtiden være i tråd med og operere i henhold til strenge miljøkrav, uttalte Putin. Tradisjonelt sett har Russland hatt et annet syn på miljøvern enn Norge. Mens vi i Norge har forholdt oss til føre var-prinsippet og ofte har debattert hypotetiske miljøproblemer, for eksempel i forhold til petroleumsutvinning, har russerne fokusert mer på den faktiske situasjonen. Den russiske mentaliteten har i større grad vært rettet mot å ta ting når de kom, og

man har funnet det meningsløst å diskutere hypotetiske miljøproblemer før de faktisk gjorde seg gjeldende. Det har også vist seg at miljøhensyn kom senere inn i planleggingsprosessen enn i Norge (Moe, 2010a:234-239). I disse uttalelsene ga Putin et inntrykk av at Russland hadde en innfallsvinkel nærmere den norske enn landet i realiteten hadde. Man skal selvsagt ikke se bort ifra at det lå et ønske om forbedring i uttalelsen. Det påfallende er imidlertid hvordan dette passer inn i Russlands oppbygning av et image som en pålitelig internasjonal aktør.

3.5.5 Fiskerisamarbeidet

Når det gjelder fiskerisamarbeidet, ble det poengtert i de fleste dokumentene, at avtalen ikke ville føre til forandringer i det eksisterende regime, men nettopp bygge oppunder de gode relasjonene som allerede var tilstede i sfæren. På presidentens hjemmeside ble det imidlertid hevdet at delelinjen dannet et klarere og mer forståelig rettslig grunnlag for næringen, og at dette ville begrense konfliktpotensialet. Dette kan synes å være en merkelig formulering med tanke på at det gjeldende regime tillot fiskerne å hente opp kvotene sine både på norsk- og russisk side av Barentshavet og i fiskevernsonen rundt Svalbard. Det spilte i praksis ingen rolle hvor i Barentshavet fisken ble hentet opp så lenge man forholdt seg til sine tildelte kvoter og andre reguleringer. Argumentet om at avgrensningen på et vis skulle danne et klarere rettslig grunnlag for næringen, er derfor ikke helt klart. I neste kapittel vil jeg komme tilbake til at motstanderne av avtalen spilte nettopp dette argumentet da det ble påstått at delelinjen indirekte ga Norge full jurisdiksjon i den norskoprettete sonen rundt Svalbard.

3.6 Presidentens gjennomslagskraft

Slik det framgår over, hadde den russiske presidenten sin maktbase bredt plassert i systemet. Og det viser seg at han hadde tilstrekkelig med innflytelse for å få gjennomslag for det meste av sin politikk. Det er grunn til å tro at også delelinjeavtalen gikk smertefritt gjennom systemet. Siden innsettelsen ved årtusenskiftet foretok Putin systemendringer for å styrke maktens vertikal, som han selv kalte det. Endringene medførte blant annet at det var betydelig vanskeligere for opposisjonspartier å få plass i Statsdumaen. De ble som nevnt holdt ute ved hjelp av høye krav både til etablering og sperregrense. Deretter synes det som om presidenten også hadde rimelig god kontroll over opposisjonspartiene, hvis man tolker ut ifra stemmegivning. Maktpartiet hadde på tidspunktet til ratifikasjonen av delelinjeavtalen to tredjedels flertall i Statsdumaen, noe som sikret det gjennomslag. Utover dette utnevnte presidenten en lang rekke med nøkkelposisjoner, både i sin egen administrasjon, regjering og

lederne i regionene. Dette sikret en ordentlig bredde i maktinnflytelsen. Og det er grunn til å tro at utnevnelsene ble gjort med en felles forståelse av hva som ble forventet av den utnevnte. Utover dette hadde presidenten sikret seg god kontroll over media, i særlig grad fjernsynsmedia, som anses å være det mest effektive i Russland. Samlet sett syntes presidentens innflytelse å ha lange armer rundt i systemet, og det var trolig ikke vanskelig å få gjennomslag for avgrensningen med Norge. Flere av Dumaens og Føderasjonsrådets komitéer og kommisjoner bemerket motstanden i samfunnet, i fiskerinæringen i særlig grad, men samtlige instanser godkjente likevel delelinjeavtalen i dens daværende form. Endringer ble foreslått av enkelte komiteer, men de tok dem ikke i forsvar eller kjempet deres sak. Disse forslagene til endring skal vi se at ble hentet fra motstandernes argumentasjon.

I neste kapittel skal vi se nærmere på hovedmomentet motstanden til delelinjeavtalen var tuftet på.

4. Fiskerinæringens motforestillinger

4.1 Innledning

Som antydnet tidligere, så ikke alle delelinjeavtalen i samme lys som styresmaktene. De motforestillingene til avtalen som syntes å være sterkest, var å finne i fiskerinæringen i Nordvest-Russland. Jeg skal i det følgende starte med å framstille kjernen til deres misnøye og de konsekvensene som ble forventet. Deretter skal jeg forsøke å forstå bakgrunnen til disse motstandernes bekymringer og se nærmere på mulige forklaringer. Dernest skal jeg drøfte grunnlaget for frykten de uttrykte og vise til et sprik mellom det offisielle synet og det uoffisielle, og mulige årsaker til dette.

4.2 Motstandens kjerne

Motstanderne til delelinjeavtalen hadde i stor grad tilknytting til, eller interesse for, den regionale fiskerinæringen i Nordvest-Russland. Disse var aktører i ulike fiskerierorganisasjoner, både regionale og nasjonale, de var forskere og såkalte eksperter med fagfelt som strakte seg fra økonomi og rettsvitenskap til havfiske, og de var politikere fra opposisjonen, regionale som sentrale, som forfektet næringens interesser.

Den sterkeste motforestillingen til delelinjeavtalen var knyttet til en frykt for at avgrensningen skulle undergrave russiske rettigheter, og ekskludere russisk virksomhet, *vest* for havgrensen. Begrunnelsen til denne oppfatningen var fraværet av en behandling av øygruppen Svalbard og dens tilgrensede havterritorium i selve avtaledokumentet. Mange stemmer talte strengt imot at Svalbards særegne regime og de ulike tolkningene av Svalbardtraktaten ikke var behandlet, eller nevnt i det hele tatt. Dette mente de ville skade den internasjonale juridiske statusen til Svalbard etter Svalbardtraktaten, og at dette ville resultere i at Norge styrket sin posisjon i området. Flere påstod at Norge lenge hadde gått utover sin myndighet i disse havområdene. Sovjetunionen/Russland hadde ikke anerkjent Norges opprettelse av en fiskevernsoner i 1977 og anså dette området som åpent hav. De russiske fiskerne hadde derfor ikke anerkjent den norske kystvaktens kontrollmyndighet i Svalbardsonen.⁴⁰ Kritikken hadde rot i en frykt for at Norge, etter at avtalen trådte i kraft, i stadig større grad ville ta kontroll over havområdene vest for den fastsatte delelinjen, og da i

---

⁴⁰ "Svalbardsonen" vil bli brukt som ekvivalent til "fiskevernsonen" og henviser til den norskopprettede 200-mils fiskevernsonen rundt Svalbard. Forskere som Geir Hønneland og Lars Rowe bruker dette som synonym (Hønneland og Rowe, 2010:103).

særlig grad i den norskopprettede fiskevernsonen rundt Svalbard. Det var tydelig at motstanderne så kompromisset som et tegn på at den russiske staten var svak og at man var redd dette ville bli utnyttet av nabolandet. Mange var bekymret for at Norge ville bruke avtalen til å presse russisk virksomhet ut av det vestlige Barentshav, slik at det russiske fisket ville bli umuliggjort i området. Dette anså man ville føre til en drastisk reduksjon i den nordvest-russiske fiskerivirksomheten, ettersom store deler av fiskekvotene ble hentet opp vest i Barentshavet og i fiskevernsonen rundt Svalbard. Det ble forventet at en slik utvikling ville få drastiske økonomiske følger for bosetningene i Nordvest-Russland. Jeg skal i det følgende ta disse påstandene og deres argumentasjon nærmere i øyesyn.

4.3 Svekkelse av Svalbardtraktatens posisjon

Russland hadde siden Norges opprettelse av fiskevernsonen forfektet at havet rundt Svalbard også var underlagt Svalbardtraktatens bestemmelser om alle medlemslands lik rett til økonomisk virksomhet, og at Norge derfor ikke hadde rett til å opprette en slik sone og heller ikke utøve jurisdiksjon i den. Avisen *Nevskoe vremja* skrev at russiske diplomater gjorde en tabbe da de ofret denne problematikken for å oppnå en avtale.⁴¹

Avisen *Argumenty nedeli* trykket før ratifikasjonen av avtalen et åpent brev underskrevet av til sammen 19 spesialister fordelt på områdene rettsvitenskap, økonomi, historie, internasjonale relasjoner og havfiske. Dette var sendt til Medvedev og Putin for å uttrykke en frykt for at avtalen potensielt kunne forårsake en risikabel økonomisk og politisk situasjon for Russland. Denne bekymringen ble presisert med at delelinjeavtalen var direkte motstridende og åpent ødela posisjonen til Svalbardtraktaten. Dette, mente de, ville destabilisere de internasjonale juridiske forholdene i regionen generelt, og i området underlagt Svalbardtraktaten spesielt. “Å underskrive delelinjeavtalen vil i praksis desavuere posisjonen, som både Russland og andre land har inntatt, om ikke å anerkjenne Norges opprettelse av en fiskevernsonen rundt øygruppen”. De forfektet at Russlands internasjonale omdømme ville lide ved at landet alene endret vilkårene til fellesavtalen, Svalbardtraktaten. De undertegnede mente at en avtale i dens daværende form ville føre til reelle økonomiske tap for Russland, i første omgang for fiskerierne i nord. Dette var fordi Svalbardsonen ville falle under norsk jurisdiksjon med avtalen, hvilket ga Norge mulighet til å presse russisk fiske ut av de vestlige områdene i Barentshavet. Slik mente ekspertene at russisk økonomisk- og fiskeproduktiv virksomhet i havområdene rundt Svalbard i framtiden bare ville være mulig med samtykke av

---

⁴¹ *Nevskoe vremja*, 26.3.2011 (East View)

Norge og i samsvar med landets nasjonale regelverk for fiske. Like ille syntes de det var at avtalen ødela den eksisterende og opparbeidede internasjonale anerkjennelsen Russland hadde fått for grensene til landets *polare besittelser* (polare sektor), erklært av Sovjetunionen i 1926. De oppfordret president Medvedev til å finne konkrete løsninger på disse problemene for at avtalen skulle være i samsvar med russiske interesser, være rettferdig, pragmatisk og sikre et likeverdig samarbeid mellom de to landene.⁴²

Tidligere havforsker ved PINRO og daværende leder for det regionale kommunistpartiet i Murmansk Gennadij Stepakhno, og kommunistpartimedlemmet Leonid Kalasjnikov, var noen av dem som mente at det burde presiseres i avtalen at Svalbardtraktaten stod ved lag. De mente også at det burde presiseres at Russland ikke anerkjente norsk jurisdiksjon i fiskevernsonen og at den russiske fiskevirksomheten skulle opprettholdes i denne regionen og virke etter russisk regelverk – hvilket burde være i samsvar med den norsk-russiske fiskerikommisjonen og under kontroll av russiske organ for fiskevern. “Hvis dette tas med er russiske fartøy under beskyttelse av Russland”, uttalte Stepakhno.⁴³

Gennadij Melkov, professor i rettsvitenskap, uttalte til avisen *Sovjetskaja Rossija* at han ikke kunne se den hyppig omtalte rettferdigheten ved avtalen. Han stilte spørsmål om hvordan avtalen kunne være rettferdig da Svalbardtraktaten fra 1920, som hadde vært i kraft i 90 år og som var så viktig for Russland, ikke en gang var nevnt i dokumentet. Melkov mente at Russland frasa seg, uten noe som helst rettslig grunnlag, sine rettigheter i grenseområdene til Svalbard ved å akseptere de utillatelige kompromissene i Norges interesse, og at landet frasa seg fiskeflåtens tilgang til de vestlige regionene av Barentshavet hvor den tradisjonelt har drevet fiske. Professoren påpekte at avtalen førte disse områdene under norsk jurisdiksjon, og at ratifikasjonen ville innebære at Russland ble nødt til å forlate området og fiske i sitt eget sjøterritorium. Han avsluttet med å stille spørsmålet: “Hvor var det russiske utenriksdepartementets rettsavdeling da de ble enige om avtaleteksten?”⁴⁴

Flere henviste til selve ordet “avgrensning” i tittelen på avtalen, en av dem var fiskeriestoren i Murmansk, Vjatsjeslav Zilanov.⁴⁵ Han var overbevist om at avtalen delte havet på en slik måte at Norge deretter hadde jurisdiksjon og suverene rettigheter vest for

---

⁴² Politika, *Argumenty nedeli*, 25.3.2011: <http://argumenti.ru/politics/2011/03/98914> (8.4.2013)

⁴³ *Sovjetskaja Rossija*, 24.3.2011 (East View)

⁴⁴ *Sovjetskaja Rossija*, 17.2.2011 (East View)

⁴⁵ Vjatsjeslav Zilanov var blant annet leder av Koordinasjonsrådet for arbeidere i fiskerisektoren i Russland (*Koordinatsionnyj sovet rabotnikov rybnogo khozjajstva Rossii*), leder av Koordinasjonsrådet for det nordlige fiskeribasseng “Sevryba” (*Koordinatsionnyj sovjet severnogo bassejna “Sevryba”*) og visepresident i Den helrussiske assosiasjonen for foretak, ansatte og eksportører i fiskeindustrien (*Vserossijskaja assotsiatsija rybokhozjajstvennykh predpriyatij, predprinimatelej i eksporterov*).

delelinjen, og Russland øst for delelinjen.⁴⁶ Også avisen, *Pravda*, fokuserte på at delelinjen resulterte i at Svalbard befant seg på norsk side og Novaja Zemlja og Frans Josefs land på russisk side.⁴⁷ “Det er snakk om en *delelinje*, en linje som åpenbart deler de suverene rettighetene mellom Russland og Norge. Nettopp slik vil også en internasjonal vurderingsinstans oppfatte det”.⁴⁸

4.3.1 Norsk framferd i sonen

Det kom tydelig fram at det fantes en sterk frykt for at Norge skulle ta i bruk ulike midler for å presse russisk virksomhet ut av Svalbardsonen og det vestlige Barentshav for øvrig etter at avtalen trådte i kraft. Det ble gjentatte ganger henvist til den norske kystvaktens anholdelser av russiske fartøy i fiskevernsonen for å bygge oppunder deres påstand om Norges agenda. Særlig episoden med den norske kystvaktens mislykkede oppbringning av det russiske fartøyet Elektron, der inspektørene i stedet ble brakt mot deres vilje til russisk havn, ble trukket fram. *Sovjetskaja Rossija* mente at folket i Murmansk så på Elektron-kapteinen som en legende.⁴⁹ Vjatsjeslav Zilanov kalte Norges handlinger, som å hente opp Elektron i sjøterritoriet til Svalbard, hvilket Russland anså som åpent hav, for piratvirksomhet. “Vi må ikke glemme det viktigste. I dag er det markedet som rår. Vi er konkurrenter. Med konkurrenter kjemper man. Norges arrestasjoner vitner om at de bruker dette midlet for å ekskludere oss fra virksomhetsområdene”. Han mente at et av argumentene nordmennene brukte var at russiske fiskere drev overfiske, tyvfiske. Zilanov uttalte at nordmennenes påstander om at russere overfisket 200 tusen tonn torsk årlig, fikk spesialister til å le.⁵⁰ Elektron-kapteinen selv, Valerij Jarantsev, uttalte at han syntes det var trist at russiske myndigheter ikke beskyttet den russiske fiskerinæringen. Jarantsev mente at hvis hendelsen hadde funnet sted i Sovjetunionens tid, ville straks en ubåt ha dukket opp og kommet dem til unnsetning. På den tiden fisket russere på alle verdenshav og ingen turte å forstyrre dem, hevdet Jarantsev. Kapteinen fryktet at nordmennene skulle starte å oppføre seg som somaliske pirater etter ratifikasjonen av delelinjeavtalen. “Og våre fartøy er det ingen som forsvarer”.⁵¹ Dette var også Zilanov enig i. Han mente at avtalen ikke ga noen argumenter for å beskytte Russland. Han uttalte at ettersom Svalbardtraktaten ikke var nevnt i avtaledokumentet, ville Norge anse dette området som under norsk jurisdiksjon. “Dette vil i praksis si at Norge kan gjøre som det

---

⁴⁶ *Nevskoe vremja*, 26.3.2011 (East View)

⁴⁷ *Parlamentskij dnevnik, Pravda*, 29.3.2011 (East View)

⁴⁸ Blogg, *yura-turist*, 8.10.2012: <http://yura-turist.livejournal.com/204311.html> (6.12.2012)

⁴⁹ *Sovjetskaja Rossija*, 18.9.2010 (East View)

⁵⁰ *Obsztsjestvo, Svobodnaja Pressa*, 24.3.2011: <http://svpressa.ru/society/article/40913> (6.12.2012)

⁵¹ *Nevskoe vremja*, 27.10.2011 (East View)

vil – tillate russisk virksomhet eller ikke”. Han fortsatte med sin overbevisning om at dette ville føre til spenning mellom de to landene i Barentshavet. Zilanov var overbevist om at Norge ville presse den russiske fiskeflåten ut av det vestlige Barentshav, inkludert Svalbardsonen. “Vår fiskeflåte vil bli lukket inne i det østlige Barentshav”.⁵² Bloggeren, *yura-turist*, beskrev delelinjeavtalen som et “forkledd avslag” på rettighetene Russland hadde etter Svalbardtraktaten.⁵³

Stepakhno hadde inntrykk av at den norske kystvakten ble mer aktiv straks etter at Statsdumaen ratifiserte avtalen. Han viste til at kystvakten hadde anholdt og slept syv russiske trålere til norske havner. Han var, som Jarantsev og Zilanov, kritisk til at de russiske fiskerne oppå det hele ikke fikk beskyttelse av egen stat, og at utenriksdepartementet tvert imot hadde holdt med den norske siden i saken.⁵⁴ Han var i oppfatning av at Norge deretter hadde grunnlag for å diktere fiskeripolitikken, ettersom russerne selv hadde lukket øynene mens russiske embetsmenn stilltiende samtykket til Norges styrking av posisjon i Barentshavet ved å underskrive det han kalte en nedverdiggende avtale.⁵⁵ Vitalij Kasatkin, daværende leder for Organisasjonen for fiskearbeidere i nord, viste til at Norge ikke hadde anholdt et eneste russisk fartøy i 2010. Da forberedte de seg til delelinjeavtalen, uttalte han. Tidligere ble det foretatt to-tre i året.⁵⁶ Også Jurij Zadvornyj, postdoktor i økonomi og direktør i fiskeselskapet Murmanskeld-2, var overbevist om at Norge forsøkte å drive russiske fiskere fra Svalbardområdet med sine opphentinger og bøteleggelser av russiske trålere.⁵⁷ Det var veldig mange som støttet dette synspunktet og mente at Norge hadde foretatt brudd på Svalbardtraktaten allerede ved opprettelsen av en 200-mils fiskevernsone – hvilken mange mente i praksis, etter lovregimet, fungerte som en norsk økonomisk sone.⁵⁸ Lederen for Det liberal-demokratiske parti, Vladimir Zjirinovskij, mente at Russland tillot Norges opprettelse av en fiskevernsone ved å underskrive delelinjeavtalen.⁵⁹

4.4 Ekskludering ved hjelp av regelverket

Det sirkulerte en oppfatning av at Norge ville bruke miljøargumentasjon for å danne et nytt og strengere regelverk russiske fiskere ikke ville klare å etterleve, og som i praksis ville virke

---

⁵² *Zavtra*, 15.12.2010 (East View)

⁵³ Blogg, *yura-turist*, 8.10.2012: <http://yura-turist.livejournal.com/204311.html> (6.12.2012)

⁵⁴ *Nevskoe vremja*, 27.10.2011 (East View)

⁵⁵ *Murmanskij vestnik*, 9.11.2011 (East View)

⁵⁶ *Sovjetskaja Rossija*, 24.3.2011 (East View)

⁵⁷ *Nevskoe vremja*, 27.10.2011 (East View)

⁵⁸ Blogg, *yura-turist*, 8.10.2012: <http://yura-turist.livejournal.com/204311.html> (6.12.2012)

⁵⁹ *Det liberal-demokratiske partis hjemmeside*, 25.3.2011: http://ldpr.ru/#events/Vladimir_Zhirinovskiy_Once_again_we_are_renting_their_positions (6.12.2012)

ekskluderende for den russiske virksomheten i området. Disse oppfatningene framkalte bekymring for den regionale fiskerivirksomheten, og mottiltak ble foreslått fra flere hold.

Fiskerinæringen i regionen gikk sammen og skrev et åpent brev til daværende president Medvedev for å be ham rette oppmerksomhet til deres meninger vedrørende en beskyttelse av interessene til det nasjonale fisket i de aktuelle viktige fiskeområdene. De undertegnede var generaldirektør for Organisasjonen for fiskearbeidere i nord (Sojuz rybapromysjlennikov Severa), fungerende direktør for den Murmanske trålerflåten, leder i Koordinasjonsrådet for arbeidere i fiskeindustrien i Russland (Koordinatsionnyj Sovjet rabotnikov rybnogo khozajstva Rossii) og Koordinasjonsrådet for det nordlige fiskeribasseng “Sevryba”, og leder for administrasjonen av Russlands fiskekooperativ (Pravlenie rybalovetskikh Kolkhozov Rossii) og Den helrussiske assosiasjonen for foretak, ansatte og eksportører i fiskeindustrien (Vserossijskaja assotsiatsija rybokhozajstvennykh predprijatij, predprinimatelej i eksporterov). Hovedbudskapet i brevet var nødvendigheten av å innføre en *felles* regulering av fiskerinæringen som skulle gjelde for *hele* Barentshavet og havområdene rundt Svalbard. Dette fellesreglementet skulle innebære blant annet kontroll av fartøyene, inspeksjon og harmoniserende straffer ved regelbrudd. De mente at avtalen ville være forhastet og prematur uten å ta dette i betraktning. De ytret også et ønske om at det historiske og veletablerte russiske fiskeriregimet i områdene underlagt Svalbardtraktaten måtte bli beskyttet i avtalen. Og at det burde etableres en overgangsperiode for fiske i grenseområdene til det som hadde blitt betraktet som Russlands vestlige havgrense siden 1926. Fiskerne forfektet at det kunne føre til et fisketap på opp til 50-60 % av det daværende fiske i Barentshavet om styresmaktene valgte å ignorere den viktige posisjonen og interessene til den nasjonale fiskerinæringen. Et slikt tap ville i så fall komme som et sosialøkonomisk sjokk for kystbefolkningen i regionen.⁶⁰

Zilanov presiserte denne bekymringen i en artikkel i avisen *Zavtra*. Han forklarte at faren ved at området vest for delelinjen falt inn under norsk jurisdiksjon, var at russiske fiskere hentet opp 65-70 % av den årlige fangsten der, og at området øst for linjen, som kom under russisk jurisdiksjon, ikke var et like produktivt fiskeområde. Her hentet man opp de resterende 30-35 %. I tall mente Zilanov tapet ville utgjøre 313 tusen tonn fisk.⁶¹ Avisen *Pravda* støttet også denne oppfatningen. “60-70 % av fisken i Barentshavet hentes opp i nettopp den sonen som etter avtalen går under norsk jurisdiksjon. Det betyr at Norge kan

---

⁶⁰ Brevet var blant annet trykket på informasjonsportalen, *murman.ru*, 13.9.2010: http://www.murman.ru/news/?d=13-09-2010_09:32 (11.4.2013)

⁶¹ *Zavtra*, 15.12.2010 (East View)

innføre hvilke som helst reguleringer de ønsker for fisket i havområdene som nå er deres. Dette kan gjøre det umulig for russiske fiskere å virke her”. Også *Pravda* viste til spesialisters utregninger på at denne begrensningen i russisk fiske kunne tilsvare 300 tusen tonn i året, noe som ville utgjøre 15 milliarder rubler.⁶² Zilanov var oppgitt over situasjonen. Han syntes at forsøkene på å avtale et enhetlig regelverk med den norske parten som skulle gjelde for hele Barentshavet, ikke hadde blitt ofret nok oppmerksomhet. “Felleskommisjonen svømmer bare i en jungel av arbeidsgrupper, men ingenting skjer grunnet utenriksdepartementets likegyldige holdning til det norske tyranniet i Svalbardsonen”.⁶³

Daværende leder for Kommunistpartiet i Murmansk, og tidligere leder for Organisasjonen for fiskearbeidere i nord, Gennadij Stepakhno, var også redd for ringvirkningene norsk ubestridt jurisdiksjon vest i Barentshavet ville få å si for fiskerinæringen. Han sa til avisen *Sovjetskaja Rossija*, at Norge ikke bare fikk Svalbard og dets tilstøtende havterritorium, men landet fikk også fordelene av å danne sitt eget regelverk i 200-milssonen. Han fryktet at Norge ville innføre en trålerfri næring. “De vet hva de gjør”, uttalte Stepakhno, “nordmennene har en moderne fiskeflåte, 97 % driver med linefiske, mens 95 % av oss russere fisker med trålere. Kun 5 % med line. Etter avtalen kan nordmennene jage oss ut av 200-milssonen som er så rik på fisk. De har allerede innført begrensninger for fiske av ungtorsk, sei og hyse”. Han fortsatte med å si at dette var helt uakseptabelt for russerne som ikke lenger hadde en ordentlig flåte. Og han uttrykket frustrasjon over at næringen ikke lenger ble bevilget midler.⁶⁴ Stepakhno uttalte til *Sovjetskaja Rossija* at hovedårsaken til at fiskerne ikke ville at avtalen skulle ratifiseres var den foreldede fiskeflåten. Han mente at de trengte tid til å modernisere den, slik at Norge ikke ble sittende igjen med alle fordelene. Han viste igjen til at de norske fiskerne i Barentshavet fisket med line, som var en økologisk ren og effektiv fiskemetode, mens russerne fisket med trålere. “Vi er nødt til å gå over til linefiske, men da må vi kjøpe nye fartøy. Har staten pengene til dette? Fiskerne har det ikke. Vi behøver en overgangsperiode på 15 år før vi kan sette en delelinje”.⁶⁵

Det var flere som poengterte at den russiske fiskerinæringen i nordvestregionen var i dårlig stand i utgangspunktet, og ikke ville tåle å bli presset ut av det produktive området. De sterkeste stemmene var Zilanov og Stepakhno. Zilanov påpekte at det på daværende tidspunkt kun ble fangstet halvparten av de fiske- og havproduktene som ble fisket i sovjettiden. Han var kritisk til at den russiske importen hadde trettendoblet seg fra år 2000, og mente at den var

---

⁶² Parlamentskij dnevnik, *Pravda*, 29.3.2011 (East View)

⁶³ *Zavtra*, 15.12.2010 (East View)

⁶⁴ *Sovjetskaja Rossija*, 18.9.2010 (East View)

⁶⁵ *Sovjetskaja Rossija*, 3.2.2011 (East View)

i ferd med å erstatte nasjonale produkter.⁶⁶ Stepakhno var enig i at næringen var i en negativ utvikling og sammenlignet med hvordan landet støttet fiskerinæringen under sovjettiden, og hvor mye mer fisk som var tilgjengelig per innbygger. Han mente at styresmaktene hadde handlet kortsiktig og var likegyldige til næringen. Han var kritisk til at en tredjedel av fisken som ble hentet av russiske fiskere ble foredlet utenfor landegrensene og at fartøyene ble sendt til utlandet for å moderniseres for å slippe unna merverdiavgift (23,5 %) og tollavgift. Stepakhno viste til at næringen hadde etterspurt i ti år å bli frigjort fra disse skattene og avgiftene. Han mente Murmansk kunne ha tjent mer enn 4 milliarder rubler på reparasjoner av fartøy, salg av drivstoff og utstyr, og viktigst av alt, avlessingen av fangsten i havn. I tillegg til pengetapet, viste han at det også innebar et tap på om lag 2000 arbeidsplasser. Han avsluttet med at disse inntektene og arbeidsplassene i stedet kom Norge til gode.⁶⁷

I sammenheng med Statsdumaens forberedelser til ratifikasjon av avtalen den 10. februar 2010, ble det holdt et møte der spesialister og eksperter analyserte saken. Her opptrådte blant annet Vitalij Kasatkin, daværende leder for Organisasjonen for fiskearbeidere i nord. Kasatkin var overbevist om at den nordvest-russiske fiskevirksomheten ville bli “stukket hull på” hvis Norge fikk suverenitet. Han så for seg et scenario der den norsk-russiske fiskerikommisjonens rolle ville bli redusert etter 2-3 år og Norge derpå ville lede fram en ny avtale som anerkjente landets framferd i området rundt Svalbard. “Videre kommer nordmennene til å innføre en trålerfri sone, høyne kravene for fiskevirksomhet vest for delelinjen og knytte det hele opp mot miljøorganisasjoner for å styrke sin sak om forbud av trålervirksomhet i den norske sonen”.⁶⁸

På det parlamentariske møtet i anledning ratifikasjonen av avtalen, 25. mars 2011, insisterte Kommunistpartiet på å inkludere i selve dokumentet at avtalen ikke skulle føre til hinder, på noen av sidene av delelinjen, for fiskefartøyenes virksomhet, verken russiske eller norske. 129 representanter var enige i dette.⁶⁹ Det var likevel ikke nok. “Vi har rett og slett forrådt våre fiskere”, uttalte liberal-demokraten, Valerij Seleznev. “Snart begynner nordmennene å jage russiske fiskere ut fra virksomhetsområdene som er rike på ressurser. Siden våre fiskere enda fisker med trålere, mens nordmennene har en mer moderne fiskeflåte, kommer de til å innføre et trålerfritt fiskeregime”.⁷⁰ Vasilij Pimin, representant fra den regionale avdelingen for Det liberal-demokratiske parti, var også overbevist om at

---

⁶⁶ Uttalelser funnet av blogger *Teh_nomad*, 28.3.2011: <http://teh-nomad.livejournal.com/874192.html> (16.4.2013)

⁶⁷ *Murmanskij vestnik*, 9.11.2011 (East View)

⁶⁸ *Sovjetskaja Rossija*, 24.3.2011 (East View)

⁶⁹ *Parlamentskij dnevnik, Pravda*, 29.3.2011 (East View)

⁷⁰ *Sobytija i kommentarii, Rossijskaja gazeta*, 28.3.2011 (East View)

nordmennene kom til å presse russiske fiskere ut av området som etter avtalen falt under norsk jurisdiksjon. “Hva skal de finne på etter ratifikasjonen da Russland selv setter Svalbardsonen på norsk side av grenselinjen?”⁷¹

Lederen for Statsdumaens Komité for internasjonale saker og medlem av maktpartiet Det forente Russland, Konstantin Kosatsjev, kalte opposisjonens påstander om at Russland kom til å miste tusenvis av kvadratkilometer med havterritorium og tape milliarder av rubler for ryktespredning og skremselspropaganda. Kosatsjev la til at hvis Norge i framtiden “framkalte uheldige scenarier” ville ikke landene lenger være partnere, men motstandere. Han anbefalte derimot fiskerinæringen å modernisere seg og gå over til mer effektive og dermed også mer miljøvennlige metoder for virksomheten. På denne måten, mente han, ville ikke problemer oppstå.⁷² Han bekreftet med denne uttalelsen i stor grad fiskerinæringens frykt.

4.5 Betraktninger rundt bekymringene

Det var tydelig at motstanderne var overbevist om at Norges jurisdiksjonsutøvelse i fiskevernsonen var knyttet til en overordnet norsk politikk med mål om å ekskludere russisk virksomhet i havområdene rundt Svalbard. De forventet at Norge ville bruke mulighetene de mente avtalen ga for å forsvare en opptrapping av norsk suverenitetshevdelse i fiskevernsonen og havet vest for delelinjen. Og de fryktet den praktiske påvirkningen dette kunne få for næringen i regionen. Disse motstanderne var derfor i første omgang opptatte av å endre avtaledokumentet slik at det presiserte Svalbardtraktatens fortsatte gyldighet og Russlands posisjon til den norskopprettede fiskevernsonen. Dernest ønsket de å innføre et felles regelverk og en overgangsperiode før avtalen trådte i kraft, slik at Norge ikke skulle få insentiver til å danne et reglement som i praksis ville ekskludere den russiske fiskeflåten.

Komiteen for internasjonale saker bemerket, som omtalt i forrige kapittel, at avtalens mål ikke var å behandle spørsmålene knyttet til den rettslige statusen til Svalbard og dens tilhørende havområde. Den viste til artikkel 2 og 6 i dokumentet, hvilke skulle sikre at avtalen ikke krenket rettigheter eller interesser i forhold til andre internasjonale avtaler som de to landene var medlemmer av. “Hver part skal rette seg etter den maritime avgrensninglinjen angitt i artikkel 1 og skal ikke gjøre krav på eller utøve suverene rettigheter eller kyststatsjurisdiksjon i havområdene utenfor denne linjen”, og “Denne overenskomst berører

---

⁷¹ *Det liberal-demokratiske partis hjemmeside*, 29.3.2011: http://ldpr.ru/#party/regions/Murmansk_region/Murmansk_Events/Our_region_has_betrayed_or_sold (6.12.2012)

⁷² Sobytaja i kommentarii, *Rossijskaja gazeta*, 28.3.2011 (East View)

ikke partenes rettigheter og plikter etter andre internasjonale avtaler som Kongeriket Norge og Den Russiske Føderasjon begge er part i, og som er i kraft på det tidspunktet denne overenskomst trer i kraft”.⁷³ Det var imidlertid tydelig at fiskeriaktørene ikke var overbevist om at disse artiklene var tilstrekkelige for å beskytte russiske rettigheter i Svalbardsonen og næringen som virket der. Også Komiteen for sikkerhet foreslo i sin vurdering av avtalen at avtaledokumentet burde inneholde en bekreftelse på at Svalbardtraktaten var gyldig også etter at avtalen trådte i kraft. Komiteen for naturressurser, naturbruk og økologi, mente at det var nødvendig med en ny gjennomgang av de mulige negative følgene realiseringen av avtalen kunne få for den russiske fiskerinæringen, tatt deres argumenter i betraktning. Det kan se ut som om motstanderne mente at Svalbardtraktatens gyldighet burde ekspliseres i avtalen i større grad enn artikkel seks. Det samme gjaldt det faktum av Russland *fremdeles* ikke anerkjente norsk jurisdiksjon i fiskevernsonen.

En type uttalelse som kan ha bidratt til å bygge opp under motstandernes bekymringer til avtalen, er en erklæring publisert på presidenten hjemmeside samme dagen som underskrivingen. Der stod det at klare grenser for jurisdiksjon ville danne et klarere og mer forståelig rettslig grunnlag for fiskerinæringen, hvilket igjen ville føre til et lavere konfliktpotensial i området. Dette var en merkelig formulering ettersom den norsk-russiske fiskerikommisjonen skulle opprettholdes og avtalen om et gjensidig fiske i Barentshavet skulle fortsette etter at delelinjeavtalen trådte i kraft. En klar havgrense skulle i prinsippet ikke påvirke dette fiskeriregimet. Dette ble forfektet både fra norsk offisielt hold og russisk. Det var også eksplisitt formulert i selve avtaledokumentet at avtalen om samarbeid innen fiskerinæringen fra 1975 og avtalen om gjensidige fiskeriforbindelser fra 1976, skulle forbli i kraft i minst 15 år.⁷⁴ Det er vanskelig å tolke hva presidentadministrasjonen mente med dette, men man kan ha henvist til at Gråsonen ble opphevet med delelinjeavtalen. Slik ville den nye grensen føre til et klart skille mellom norsk og russisk økonomisk sone og dermed også mellom deres respektive regelverk. For til tross for felles fiskeriforvaltning gjennom den norsk-russiske fiskerikommisjonen, hadde de to statene hver sine respektive regelverk i de økonomiske sonene, noe som førte til to ulike reglementer. Siden januar 1978 hadde Gråoneavtalen sørget for at partene avstod fra å håndheve fiskerireguleringene overfor den andre partens fiskefartøy i “de grå sonene”. Dette området dekket i praksis de rikeste fiskebankene. Da delelinjeavtalen automatisk opphevet Gråoneavtalen, ville Norge og

---

⁷³ Overenskomst mellom Kongeriket Norge og Den Russiske Føderasjon om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet, 15.9.2010: artikkel 2 og 6

⁷⁴ Overenskomst mellom Kongeriket Norge og Den Russiske Føderasjon om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet, 15.9.2010: Vedlegg I, artikkel 1

Russland gå tilbake til å håndheve hver sine respektive regelverk på sin side av grensen. Dette innebar at selv om fiskekvotene og annen regulering av fisket skulle fortsette å være gjenstand for forhandling i Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjonen, og avtalen om gjensidige rett til å fiske i hele Barentshavet stod ved lag, kunne Norge i prinsippet likevel stramme inn regelverket i sin økonomiske sone og slik indirekte ekskludere den russiske fiskeflåten.

En faktor som kan ha bidratt til at fiskerinæringen antok at Norge ville endre regelverket, var avtaledokumentets bestemmelse om en overgangsperiode: “I det tidligere omstridte området innenfor 200 nautiske mil fra norsk eller russisk fastland skal de tekniske forskriftene, særlig om maskevidde og minstemål på fisk, som hver av partene har fastsatt for sine fiskefartøyer, gjelde i en overgangsperiode på to år regnet fra den dag denne overenskomst trer i kraft”.⁷⁵ Avtalen trådte i kraft 7. juli 2011. Men det tidligere omstridte området dekket langt fra hele det fiskeproduktive området i Barentshavet da fiskevernsonen ikke var inkludert. Dessuten sikret artikkelen kun at det gjeldende regelverket hver av partene hadde på tidspunktet skulle forbli det samme i to år – ikke at det skulle *samsvare*. Det ga dermed kun en liten trygghet for den russiske fiskerinæringen. Kosatsjevs anbefaling om å modernisere fiskerinæringen i Nordvest-Russland for å unngå problemer, syntes heller ikke å virke beroligende. To år var åpenbart en umulig frist for å fornye hele den nordvest-russiske fiskeriflåten. Det stod riktignok presisert i avtalen at “inngåelsen av denne overenskomst skal ikke skade partenes respektive fiskemuligheter”, men dokumentet åpnet også opp for miljøargumentasjon: “Partene skal i vid utstrekning anvende en føre-var-tilnærming ved bevaring, forvaltning og utnyttelse av felles fiskebestander, herunder vandrende bestander, med sikte på å verne de levende ressurser i havet og bevare det marine miljø”.⁷⁶ Etter mitt skjønn var disse formuleringene med på å danne den russiske fiskerinæringens oppfatning om at det fantes en luke der Norge kunne forsvare en innstramning av regelverket på sin side av Barentshavet. Og som sagt, var de mest produktive fiskefeltene, hvor både nordmenn og russere fisket sine kvoter, vest for delelinjen. I tillegg til fiskerinæringen og dens forsvarere, bemerket også Komiteen for nord- og urfolkssaker i sin vurdering av avtalen at to år var en kort overgangsperiode. Tankegangen bak dette var klart at Norge i prinsippet kunne forsøke å gjøre virksomheten vanskeligere for russere i det vestlige Barentshav etter de to årene var gått.

---

⁷⁵ Overenskomst mellom Kongeriket Norge og Den Russiske Føderasjon om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet, 15.9 2010: Vedlegg I, artikkel 2.

⁷⁶ Overenskomst mellom Kongeriket Norge og Den Russiske Føderasjon om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet, 15.9 2010: artikkel 4, 1 og 3.

Det var lite trøst å få fra offisielt hold. Uttalelsene fra Kosatsjev og komiteenes anbefalinger tyder på at styresmaktene vedkjente at motstanderne hadde et poeng, og indikerer at disse oppfatningene også var å finne høyt oppe i systemet. Ingen av de ulike komiteenes bemerkninger ble derimot bearbeidet eller tatt til etterretning, og motstandernes forslag falt i fisk. Samtlige komiteer avsluttet sine anmerkninger med at de uansett støttet en godkjenning av avtalen i dens daværende form – til tross for å ha gitt anbefalinger om endringer. Dette tyder på at den offisielle russiske politikken ikke var helt i samsvar med de politiske kreftene innad i systemet.

4.6 Russiske forskeres syn på norsk suverenitetshevdelse

Den oppfatning at Norge ville forsøke å presse russisk virksomhet ut av Svalbardsonen og det vestlige Barentshav for øvrig, var utbredt. Flere russiske forskere støttet opp under motstandernes argumentasjon ved å vise til et langsiktig norsk arbeid for å styrke suverenitet i Svalbardsonen og på øygruppen for øvrig.

Lev Poval, ekspert på internasjonal rett i Arktis ved det Marintekniske universitet i St. Petersburg, påpekte at Norge hadde tatt flere grep for å styrke sin suverenitet over havområdene rundt Svalbard og øygruppen som sådan (Poval, 2012). Den juridiske særstillingen til Svalbardtraktaten var som kjent knyttet til Norges begrensing i suverenitet over øygruppen. Alle medlemsland skulle ifølge avtalen ha lik rett til å drive virksomhet på øygruppen og dens territoriale farvann. Problematikken var imidlertid knyttet til endringer i havretten som innførte begreper om kyststaters rett til å etablere økonomiske soner og gjøre krav på kontinentalsokkel. Dette var ikke påtenkt i 1920 og derfor heller ikke behandlet i Svalbardtraktaten. Det norske synet var at traktaten ikke gjelder utenfor territorialfarvannet og at Svalbard ikke har en egen kontinentalsokkel, men ligger plassert på den norske sokkelen. Utenfor 12-milsgrensen mente Norge med andre ord å ha fulle og eksklusive rettigheter ubegrenset av Svalbardtraktaten, slik moderne havrett gir enhver kyststat (Pedersen, 2009). Dette var landet ganske alene om. Men ikke desto mindre kunne det påstås at Norge hadde foretatt en rekke grep for å styrke sin suverenitet over øygruppen. For motstanderne av delelinjen var Norges handlinger knyttet til havområdene rundt øygruppen av størst interesse.

Poval viste til tre steg mot norsk suverenitetshevdelse. Det første steget var å foreta undersøkelser på Svalbardsokkelen på starten av 1960-tallet og referere til en Kongelig

resolusjon av 1963.⁷⁷ Ingen av medlemslandene protesterte på dette til tross for at Norge ifølge Poval opererte i strid med traktaten. Dette mente forskeren at de burde ha gjort, fordi stillhet kan bli tolket som samtykke også i juridisk sammenheng. Ved en senere anledning kunne Norge dermed vise til denne tidligere hendelsen som en norm. Det andre steget Norge tok var å etablere en 200-mils fiskevernsonen i 1977. Denne gangen protesterte Sovjetunionen på at opprettelsen var i strid med forpliktelsene Norge hadde i forhold til Svalbardtraktaten og at den hadde grunn i norsk lovverk til tross for at dette området var underlagt traktaten. Canada og Finland var de eneste statene som anerkjente Norges opprettelse. Det tredje steget Norge tok, ifølge Poval, var å innføre en lov om petroleumsvirksomhet i 1985 som skulle være gjeldende på hele den norske sokkelen, inkludert sokkelen rundt Svalbard. På denne måten førte Norge Svalbards sokkel inn i den nasjonale petroleumsløven, og på grunnlag av denne avgrenset Norge Svalbardtraktatens gyldighetsområde til kun selve landterritoriet og territorialfarvannet. Poval henviser til professor Vylegzjanin, ved Moskvas statlige universitet ved institutt for internasjonale relasjoner, sitt poeng om at verken Norge eller andre traktatland har sjøterritorium rundt Svalbard, og at Norge ikke kan endre dette nøkkelpunktet ved å endre sitt nasjonale lovverk og misbruke sin suverenitet over øygruppen (Poval, 2012).

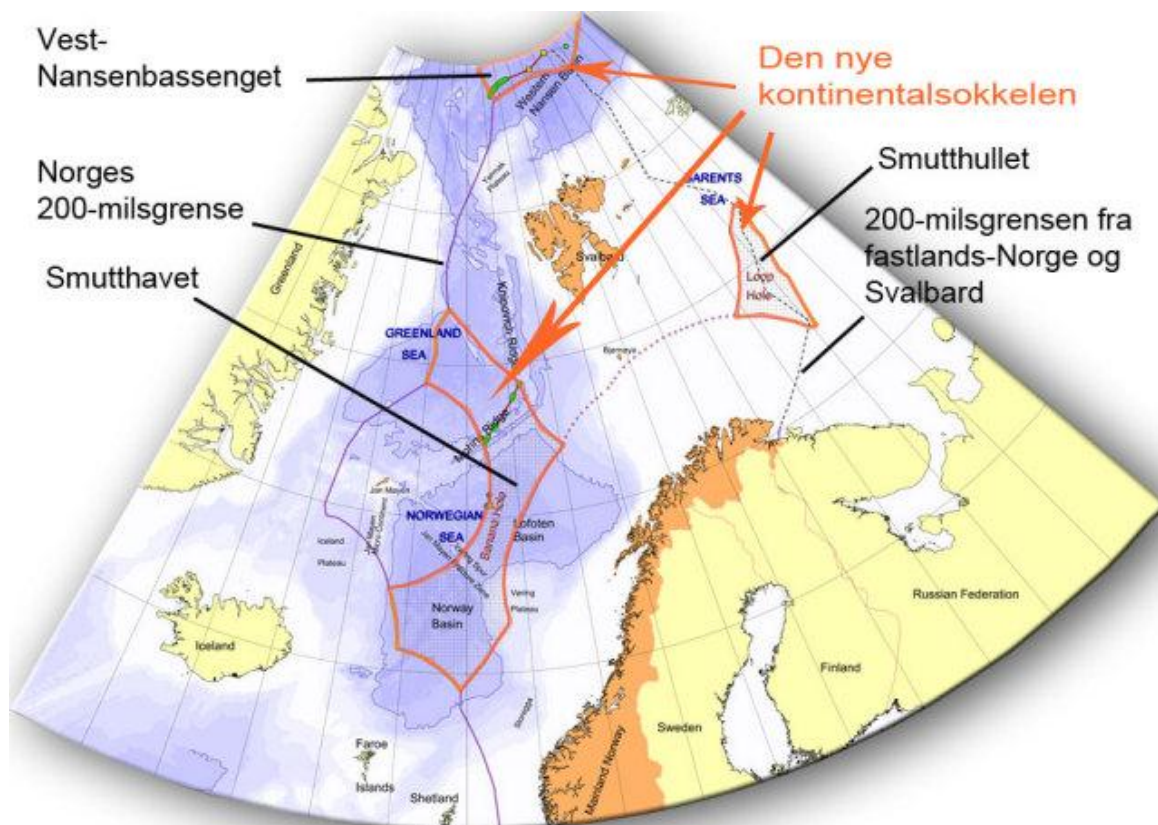
Aleksander Oresjenkov, med doktorgrad i internasjonal rett og spesialisering i Arktis, viste til de samme stegene som Poval. Han hevdet at Norge hadde omarbeidet det nasjonale lovverket og oppført seg juridisk skittent ettersom landet misbrakte sin suverenitet over Svalbard. Som Poval forklarte også Oresjenkov hvordan Norge stegvis hadde etablert norsk lov om petroleumsvirksomhet fra 1985, redigert i 1996, som det juridiske grunnlaget for Svalbards sokkel. Ifølge denne loven var alle områder underlagt norsk jurisdiksjon – inkludert fastlands-Norge, dets territorialhav og utenfor dets grenser, men med unntak av Svalbard og øygruppens indre farvann og territorialfarvann – underlagt det nasjonale petroleumsløvverket. Den inkluderte med andre ord sokkelen Svalbard lå på. Oresjenkov mente at posisjonen til den norske petroleumsløven var i direkte strid med Havrettskonvensjonens bestemmelser om at en kyststat har suverene rettigheter over sin kontinentalsokkel. Han bemerket også at det norske rettssystemet rangerer nasjonalt lovverk over internasjonalt, i motsetning til russisk. Forskeren påstod at delelinjeavtalens artikkel seks, som skulle sørge for at avtalen ikke var i strid med andre internasjonale avtaler, ikke ville beskytte russiske petroleumsselskapers

---

⁷⁷ Resolusjon om norsk statshøyhet over visse undersjøiske områder. Fastsatt ved kgl.res. 31. mai 1963. “Havbunnen og undergrunnen i de undersjøiske områder utenfor kysten av Kongeriket Norge er undergitt norsk statshøyhet for så vidt angår utnyttelse og utforskning av naturforekomster, så langt havets dybde tillater utnyttelse av naturforekomstene, uten hensyn til de ellers gjeldende sjøgrenser, likevel ikke ut over midtlinjen i forhold til andre stater.”

interesser ettersom de ikke hadde reagert på innføringen av den norske petroleumsløven i 1985.

Oresjenkov viste også til utenrikspolitiske grep Norge har foretatt for å stryke sin jurisdiksjon i Arktis; inngåelse av en avtale med Danmark om avgrensning av fiskevernsone og kontinentalsokkel mellom Grønland og Svalbard i 2006 – uten å ta Svalbardtraktaten i betraktning; krav til FNs sokkelkommisjon om den norske sokkelens yttergrenser i 2006, hvilket ble godkjent i 2009; avgrensning av kontinentalsokkel og økonomiske soner mellom Norge og Russland i 2010. Oresjenkov forfektet at til tross for Norges politiske grep, kan det verken alene, sammen med naboland eller etter sokkelkommisjonens anbefalinger, forandre forholdene bestemt i Svalbardtraktaten. Et hvert medlemsland av traktaten kan betvile disse avtalene og avgjørelsene i den internasjonale domstolen i Haag, avsluttet han (Oresjenkov, 2011).

Kartet viser de siste avgrensningene av norsk kontinentalsokkel.

Kilde: abcnyheter.no

Jurij Lukin, professor i historie ved Universitetet i Arkhangelsk, anerkjente at det var en svakhet ved avtalen at den ikke endte den langvarige konflikten knyttet til sonen rundt Svalbard. Etter hans syn burde tre punkter ha blitt diskutert for å finne kompromissløsninger i forkant av avtaleunderskrivingen; avgrensningens samsvar med FNs havrettskonvensjon;

reguleringen av situasjonen for den økonomiske- og vitenskapelige virksomheten på Svalbard, inkludert i fiskevernsonen, på grunnlag av Svalbardtraktaten; en senkning av norsk militæraktivitet nær russisk sjøterritorium. Han påpekte at Føderasjonsrådets Kommissjon for nasjonal havpolitikk betraktet det som nødvendig å bemerke i avtalen at det fantes en frykt i den nordvestlige regionen for at avtalen skulle ødelegge den internasjonale statusen til Svalbard, befestet i Svalbardtraktaten av 1920. Dette kunne føre til en svekkelse av Russlands posisjon om ikke å anerkjenne den norskopprettede fiskevernsonen, medføre tap for den rettslige statusen til Russlands polare besittelser, deklarerert i 1926, og legge grunnlag for en fordriving av det nasjonale fisket i de vestlige delene av Barentshavet og i Svalbardområdet. Ifølge Lukin var også Roman Kolodkin, leder av den russiske forhandlingsdelegasjonen, av den oppfatning (Lukin, 2013).

Norge hadde etter disse forskernes vurderinger trinnvis foretatt juridiske innstramminger for å styrke grepet om Svalbards tilgrensende sjøterritorium. De delte med andre ord langt på vei motstanderne til delelinjeavtalen sine oppfatninger og understøttet deres argumentasjon. At lederen av den russiske forhandlingsdelegasjonen også var av denne oppfatning, som professor Lukin påstår, var nok en indikator på at disse oppfatningene var bredt politisk forankret. Kolodkin var tidligere direktør i det russiske utenriksdepartementets rettsavdeling. Forskerne mente å se et målrettet arbeid mot å gjøre havet og sokkelen rundt Svalbard norsk. Det var tydelig at de anså delelinjen mot Russland som et steg i dette arbeidet. Norge hadde operert i grenseland av hva Svalbardtraktaten tillot, men ettersom protestene hadde uteblitt, mente de at dette kunne tale for den norske parten i en internasjonal domstol, ettersom mangel på protest kunne bli tolket som stilltiende samtykke. Hønneland påpeker også at det har blitt hevdet at land implisitt godkjenner at sokkelen til Svalbard er norsk når de inngår delelinjeavtaler med Norge (Danmark, Island, Russland) – eller har unnlatt å protestere mot at Norge arbeidet med å fastsette yttergrensen for sokkelen også nord for Svalbard (Hønneland, 2012:71). De russiske forskerne betvilte altså ikke at Norge hadde oversteget sin suverenitet rundt øygruppen og at det fantes grunnlag for traktatlandene å forfekte sin sak i Haag. Det er ikke min plass å vurdere hvorvidt Norge hadde grunnlag eller rett til å utøve og styrke suverenitet i Svalbardsonen eller på øygruppen som sådan, jeg ønsker imidlertid å forstå bakgrunnen til de russiske oppfatningene om delelinjen. Og det er åpenbart at den norske kystvaktens myndighetsutøvelse i fiskevernsonen ble oppfattet i tråd med disse forskernes syn på norsk agenda. Den russiske fiskerinæringen tolket Kystvaktens oppbringinger som bevis på norsk suverenitetshevdelse og agenda, og hvis man tar i

betraktning norske innstramminger på selve øygruppen, blir det tydeligere hvor disse motstanderne hentet sin argumentasjon fra og hvor deres syn stammet fra.

4.6.1 Argumentasjonens røtter

Svalbardtraktatens likebehandlingsprinsipp gir rom for å legge begrensninger på virksomheten på øygruppen ettersom medlemslandene må rette seg etter de *stedlige lover og forskrifter*. Dette er miljøvernlovgivningen et godt eksempel på. Ruud påpeker at ca. 65 % av Svalbard, etter de siste vernetiltakene høsten 2003, nå er fredet, og dermed i praksis stengt for enhver form for industriell aktivitet. Han stiller spørsmål til om det går en grense for begrensningene, og viser til at traktaten er taus om dette, men at det kan argumenteres for at det ville være i strid med traktatens ånd å gå for langt, som for eksempel å forby all kulldrift ut fra miljøvern hensyn (Ruud, 2004:64-65). Poval viste til Russlands reaksjon på Norges lov om ytterlig fredning av Svalbard i 2002 der Føderasjonsrådets Komité for nord- og urfolkssaker hadde meddelt at Norge forsøkte å presse Russland fra øygruppen ved stadig å øke antall naturreservat der det var forbudt å drive næringsvirksomhet. Komiteen mente at enkelte av denne lovens artikler kom i konflikt med Svalbardtraktaten. Ved å bruke miljøargumentasjon, forfektet Poval, at Norge arbeidet seg rundt traktaten uten å være i ordrett konflikt med den. Betydningsmessig derimot, stengte lovverket for virksomhet. Han mente med andre ord at innstrammingerne var i strid med traktatens ånd. Poval trakk også inn Norges nordområdesatsing, og påpekte spesielt at det norske utenriksdepartementet hadde kalt Svalbard et nøkkelobjekt i landets politikk i nord, og at øygruppen lenge hadde vært en sentral del av norsk politikk (Poval, 2012). Det var klart at han tolket dette som Norges egen innrømmelse på at å stramme inn suverenitet over Svalbard var prioritert norsk politikk. Motstandernes argumenter var altså ikke tatt helt fra løse luften. De hadde rett i at Norge hadde et overordnet mål om å befeste sin suverenitet på Svalbard og sokkelen rundt. Men det var mer nærliggende å anta at Norge brukte midler som opprettholdelse av kulldriftsselskapet Store Norske og opprettelsen av Universitetssenteret på Svalbard som suverenitetsmarkører (Arlov, 2004, Kvello, 2004), enn miljøvernlovgivningen. Det var imidlertid tydelig at de overførte oppfatningen om at Norge brukte miljøvern som et pressmiddel for å presse russisk virksomhet fra selve øygruppen, til å danne komplottet om norsk strategi i fiskevernsonen og det vestlige Barentshav. Det var altså flere kilder til motstandernes frykt, og det kan synes som om de satte de ulike forholdene i sammenheng. I dette lyset kan vi lettere forstå motstandernes bekymringer, men det er lite trolig Norge hadde som mål å presse russiske fiskere ut av fiskevernsonen.

4.7 Norsk agenda i fiskevernsonen

Russiske oppfatninger om norsk agenda i fiskevernsonen krever nærmere øyesyn. Til tross for et norsk langsiktig målsetting om å styrke norsk suverenitet på Svalbard og i fiskevernsonen, var det likevel tvilsomt at norsk agenda var å ekskludere russisk fiskerivirksomhet etter avtalen trådte i kraft. Hovedårsaken til dette, var at en slik politikk ville innebære og sette fiskerisamarbeidet og fellesforvaltningen i Barentshavet på spill. Det var usannsynlig at Norge ville risikere den gjensidige avhengigheten fellesforvaltningen innebar. Å bevare fiskestammene var etter alt å dømme viktigere enn å befeste norsk suverenitet i havområdene rundt øygruppen. Nabolandene hadde sammenflettede interesser både når det gjaldt fisk og petroleum, og det er usannsynlig at Norge ville risikere å forsure det gode forholdet som partene påstod de hadde på tidspunktet til underskrivingen. Mye tyder på at ønsket om å videreutvikle nettopp samarbeidet på disse to feltene, og særlig petroleumssektoren, bidro til økt imøtekommelse også fra den russiske parten.

Norge og Russland har alt i alt hatt et meget velfungerende fiskerisamarbeid i Barentshavet, og de siste årene kan det se ut til å ha bedret seg ytterligere. I Stortingsmelding 7 (2011-2012) påpekes det at de norsk-russiske fellesbestandene, gjennom et godt samarbeid basert på langsiktig forvaltningsstrategier og en føre-var-tilnærming, har gitt svært gode resultater.⁷⁸ Det står også at man i de senere årene har gjort store framskritt innen harmonisering av tekniske regler for fisket etter torsk og hyse i Barentshavet. På tidspunktet hadde partene “eksempelvis fastsatt *enhetlige* bestemmelser om maskevidde og minstemål for fiske både i norske og russiske farvann”.⁷⁹ Som omtalt over, fryktet motstanderne at forskjellene i de to landenes regelverk kunne gi Norge påskudd for å innføre nye regler som i praksis ville virke ekskluderende for russisk fiskerivirksomhet. Ett års tid etter avtalen ble ratifisert hadde partene kommet et stykke på vei i arbeidet mot et felles regelverk, men de hadde enda ikke kommet fram til et *helhetlig* regelverk, som omfattet alle områder av fiskereguleringen. Det eliminerte med andre ord ikke hele grunnlaget til motstandernes frykt, men det viste langt på vei velvillighet fra begge parter om å komme hverandre imøte.

En annen faktor, som ifølge motstandernes argumentasjonsrekke, kan få Norge til å tenke to ganger om en eventuell framtidig ekskludering av russisk fiskerivirksomhet i det vestlige Barentshav, er den mulige effekten klimaforandringene kan ha på fiskevandringmønstrene. Som Hønneland skriver, er havforskerne forsiktige med å antyde konsekvensene av klimaendringene for de arktiske fiskebestandene, men de eksisterende

---

⁷⁸ Utenriksdepartement, Meld. St. 7, Nordområdene. Visjon og virkemidler. 2011-2012:12

⁷⁹ Utenriksdepartement, Meld. St. 7, Nordområdene. Visjon og virkemidler. 2011-2012:105

bestandene *kan* komme til å utvide sitt utbredelsesområde nordover (Hønneland, 2012:45). Havforskningsinstituttet i Bergen skriver at den nordøststartiske torsken i varme år brer seg lenger nord og øst (Havforskningsinstituttet, 2009). Det er vanskelig å forutsi hva framtidens klimaforandringer vil medføre av endringer i fiskestammenes vandringsmønster, men det finnes en potensiell “fare” for at bestandene i større grad vil befinne seg i russisk økonomisk sone. Dette momentet tok ikke motstanderne med i sin argumentasjon. Etter deres tankegang ville framtiden kunne bringe fisken i Barentshavet i større grad øst for delelinjen og en norsk ekskludering av det vestlige Barentshav ville ikke lenger være like avskrekkende. Et slikt scenario kan i prinsippet også sette fiskerisamarbeidet på prøve. Men tatt i betraktning hovedtanken bak opprettelsen av det bilaterale forvaltningsregimet om å bevare fiskestammene, er dette lite trolig. Fiskens vandringsmønster ble tidlig vurdert som sekundært for fastsettelsen av kvoter. Ifølge Hønneland foreslo Norge i starten av samarbeidet en 70-30 fordeling i norsk favør, basert delvis på bestandenes utbredelse, men hovedsakelig på faktiske fangster de foregående årene. Dette hadde blitt avvist av Sovjetunionen, og Norge hadde foretatt en maktpolitisk realvurdering og gått med på en 50-50 deling (Hønneland, 2006:23). Med også dette i betraktning, vil jeg anta at Norge har alt å vinne på å vedlikeholde fellesforvaltningen og de gode samarbeidsordningene som eksisterer mellom landene per i dag. Man høster som man sår, og å ekskludere russisk fiskerivirksomhet i det vestlige Barentshav tror jeg raskt ville fått negative ringvirkninger også for norsk-russiske relasjoner generelt.

4.8 Ny holdning i emning i Kreml

Både fiskerinæringen, opposisjonspartiene, forskere og politikere var av den oppfatning at Norge ønsket å styrke suverenitet i det vestlige Barentshav, og de anså delelinjeavtalen som et ledd i norsk agenda. Det *offisielle* russiske synet derimot, som det framgår av kapittel tre, var et helt annet. Den russiske presidenten hevdet at avtalen ikke ville komme i konflikt med andre internasjonale avtaler. Tvert om ville den bidra til å styrke og videreutvikle de gode norsk-russiske relasjonene. Det er ting som tyder på at de russiske styresmaktene gjennomgikk en holdningsendring overfor norsk kyststatsjurisdiksjon i fiskevernsonen de siste ti årene før avtalen ble inngått. Det offisielle russiske standpunktet var siden opprettelsen av fiskevernsonen at landet ikke anerkjente den og at Norge ikke hadde rett til å utøve myndighet i området. Med ratifikasjonen av delelinjeavtalen var det derimot mye som tilsa at

Russland iallfall implisitt anerkjente at Norge hadde rettigheter i havområdene rundt Svalbard.

For å unngå konflikt, drev Norge de første tiårene kun en varsom håndheving av fiskeribestemmelsene i fiskevernsonen rundt Svalbard. Det innebar at den norske kystvakten inspiserte fiskefartøy på samme måte som i den økonomiske sonen, men uten å påtale overtredelser – og de russiske fiskerne etterlevde i stor grad regelverket. Muntlige og skriftlige advarsler forekom, men den groveste reaksjonsformen, anmeldelse eller oppbringelse, påpeker Hønneland og Rowe ikke ble brukt før 1994, og i 2001 for første gang overfor et russisk fartøy. Da anklaget Russland Norge for å ha brutt en 20 år gammel “gentlemen’s agreement”, og fiskerirelasjonene nådde et nullpunkt. Høsten 2005 da kystvakten besluttet å arrestere den tidligere omtalte tråleren Elektron, var imidlertid de offisielle russiske reaksjonene langt svakere. Kapteinen ble dømt i russisk rett og fra offisielt russisk hold ble det kun fastslått at normalt anholdt russiske myndigheter russiske lovbrytere i Svalbardsonen, men at det hendte også Norge gjorde det. Hønneland og Rowe viser også til arrestasjoner av russiske fartøy i 2008 og i 2009 som ikke førte til oppstuss fra russisk side. De konkluderte forsiktig med at Russland var i ferd med å akseptere at Norge gikk til oppbringelse av russiske fiskefartøy i fiskevernsonen (Hønneland og Rowe, 2010:103-104). Det forteller oss at det var et sprik mellom den offisielle russiske reaksjonen og den uoffisielle. Som det framgikk tidligere i dette kapitlet, ble Elektron-episoden trukket hyppig fram av motstanderne til delelinjen for å vise den skruppelløse norske handlemåten i Svalbardsonen. *Sovjetskaja Rossija* trakk fram at folket i Murmansk anså Elektron-kapteinen som en helt. Jørgensen påpeker at Jarantsev ble selve symbolet på gjenreisningen av Russlands stolthet og kampen mot truende naboer. Men også han mener å se en holdningsendring fra den *offisielle* russiske siden. Han peker på to ting som har bidratt til dette. Det ene var at den indre maktkampen i Russland i stor grad opphørte gjennom Putin sine to presidentperioder, hvilket bidro til en større forutsigbarhet. Det andre var at det ble opprettet en stadig bedre kontakt mellom norske og russiske myndighetsorganer og at samarbeidsklimaet ble betydelig bedre (Jørgensen, 2010:63-64).

Inngåelsen av delelinjeavtalen passer inn i denne hypotesen. Det var ikke en del av det offisielle russiske synet på avtalen å være bekymret for tap av russiske rettigheter i Svalbardsonen. Som vi skal se nærmere på i kapittel seks ble motstandernes argumenter knyttet til dette avfeiet, og politisk uenighet innad i maktpartiet og ellers i systemet lagt en demper på og forbigått uten at det fikk ringvirkninger for diplomatiet overfor Norge. Det tyder på at russiske styresmakter ikke lenger stod på barrikadene i saken om hvorvidt Norge

hadde kyststatsjurisdiksjon i fiskevernsonen – i alle fall ikke de to sterke menn på toppen. Som oppsummert i forrige kapittel, var en viktig årsak til at avtalen kom på det tidspunktet den gjorde, Russlands overordnede ønske om å bli oppfattet som en pålitelig internasjonal aktør og å senke konfliktpotensialet med naboland. Det ser derfor ut som om president og statsminister la lokk på indre politisk konflikt og stod ved sin nye offisielle utenrikspolitikk overfor Norge. Jørgensen påpeker at russisk underskriving av delelinjeavtalen ikke betydde at landet eksplisitt anerkjente verken fiskevernsonen eller det norske kravet om eksklusive rettigheter på sokkelen rundt Svalbard. Men like fullt mener han at Russland implisitt anerkjente at Norge har visse rettigheter som kyststat i havområdene rundt øygruppen, og at det vil bli svært vanskelig å hevde at området som tilsvarer fiskevernsonen er internasjonalt farvann etter avtalen er ratifisert (Jørgensen, 2010:68). Vi kan se at den offisielle russiske holdningen til norsk myndighetsutøvelse og suverenitetshevdelse i fiskevernsonen ble moderert gjennom 2010-tallet.

4.9 Bak motstandernes oppfatninger

Motstanden til delelinjeavtalen gjorde det klart at befolkningen i Murmansk oblast og andre parter ikke holdt tritt med denne offisielle holdningsendringen, eller dette nye synet på russiske interesser. Det tradisjonelle russiske synet på utenrikspolitikk som et nullsumspill hang tydelig igjen hos motstanderne av avtalen. Ifølge den dominerende fagtradisjonen innen internasjonal politikk, realismen, ønsker stater til enhver tid å maksimere sine interesser. Og etter et nullsumspill-perspektiv anses det som er til vinning for én stat, som tap for en annen. Vektskålen fordeler godene, men mengden er gitt. Dette har i lang tid vært den utbredte russiske tilnærmingen til internasjonal politikk, og det er tydelig at motstanderne av delelinjeavtalen oppfattet overenskomsten i et slikt perspektiv. En avgrensning gir klare assosiasjoner til deling av interesser, og det faktum at avtalen skled rett gjennom det norske parlamentet med en enstemmig godkjenning, ble oppfattet som en bekreftelse på at deres bekymringer hadde røtter i virkeligheten. Det som fra et norsk perspektiv kan synes som paranoia og konspirasjonsteorier, kan forklares med nullsumspill-tilnærmingen. Motstanderne fryktet og nærmest forventet at Norge kom til å styrke sin suverenitet og slik maksimere sine interesser ved å presse russisk virksomhet ut av de produktive områdene. De ventet at nabolandet ville utnytte det de anså som et tegn på en svak russisk stat. Denne forventingen blant motstanderne om norsk agenda var tilforlataelig, og det er lett å se at slike sterke overbevisninger kan få gjennomslag i samfunnet.

Et annet forklarende moment er at de offisielle holdningsendringene ikke passet motstandernes oppfattelse av Russlands rolle i verden og identitetsfølelsen de innehadde. Etter Sovjetunionen- og kommunismens fall hadde landet gjennomgått en identitetskrise. Den tidligere stormaktidentiteten skulle brått åpne opp for Vesten på 90-tallet og tradisjonen for å definere seg selv i forhold til Vesten, ble satt på prøve. Ifølge Malinova var Putins retorikk de to første periodene fra 2000-2007 i hovedsak pragmatisk og han hadde unngått klisjeen om en vestlig eller anti-vestlig diskurs. Hun hevder at Putin helt tydelig unngikk begrepet Vesten og i stedet bevisst hadde snakket om “de sterke, økonomisk avanserte statene i verden”, og lignende betegnelser. Hun mener at eliten gjorde et forsøk på å samle det russiske samfunnet og gjøre oppfatningen av et kollektivt selv, mer fungerende. Malinova mener at dette reflekterte Putins ønske om å unngå negative konnotasjoner og slik demonstrere en objektiv og åpen holdning til “den andre” og bevege seg bort fra det gamle repertoaret. Hun hevder at dette åpnet opp for en mindre ideologisk, mer pragmatisk nasjonal strategi for landets innen- og utenrikspolitikk. Hun peker imidlertid på noen problemer knyttet til denne nye modellen. Det ene er at den kom i konflikt med stereotypen i den russiske kulturelle tradisjonen. Et annet moment er at pretensjonen på å være en stat som setter internasjonal standard, ikke syntes å være plausibel. Dette var fordi spørreundersøkelser viste at russere ikke var fornøyde med de demokratiske institusjonene (Malinova, 2013).

Reaksjonene til delelinjeavtalen kan med fordel ses i et slikt lys. Kompromisset i Barentshavet var en pragmatisk tilnærming til en lenge etterlengtet avgrensning mellom nabolandene. Borte var stormaktretorikken om å stå på sektorlinjekravet og frykt for militæraktivitet nær Kolahalvøya. Det nye repertoaret bestod av imøtekommende retorikk om bilateralt samarbeid og fredelig konflikthåndtering i Arktis. Det var som sagt tydelig at motstanderne til avtalen ikke holdt tritt med denne nye åpne holdningen forfektet fra offisielt hold. Det kan synes som om de hadde en mer nasjonalistisk selvoppfatning som kunne sammenlignes med den tidligere stormaktidentiteten; en idé om at Russland var en stormakt og hadde naturlige rettigheter som følge av dette. Flertallet av politikerne som forfektet fiskerinæringens interesser var medlemmer av Kommunistpartiet. Dette hadde lange røtter tilbake til Partiet under sovjetstyret. Til tross for kommunismens internasjonale ideologi, hadde Kommunistpartiet blitt et av Russlands mest nasjonalistiske partier med hatske utfall mot alt som smakte av Vesten. Hønneland og Jørgensen påpeker at Kommunistpartiet har unngått å ta et oppgjør med sin sovjetiske fortid og har gått til forsvar for alt som er “russisk” (Hønneland og Jørgensen, 2006:75). Dette ble tydelig også i saken om delelinjen. Fiskerinæringen og dens forsvarere sammenlignet situasjonen med hvordan forholdene var

under sovjetstyret, og det var tydelig at de så tilbake med nostalgi. Det ble dratt fram at under Sovjetunionens tid ville næringen ha fått beskyttelse av staten. I motsetning til det de mente fiskerne hadde på daværende tidspunkt.

I neste kapittel skal vi se at denne selvoppfattelsen også lå til grunn for andre motargumenter til delelinjeavtalen.

5. Tap av petroleum og territorium

5.1 Innledning

I dette kapitlet skal vi se flere kilder til motforestillingene til den maritime avgrensningen mellom Norge og Russland. Vi skal først se at flere av motstanderne oppfattet avtaleinngåelsen som framskyndet for å gjøre petroleumsindustrien tilfreds. Dernest skal jeg vise hvordan motstanderne så på kompromisset i Barentshavet som et tap av territorium og hvordan de fryktet at dette skulle føre til forsterkede pretensjoner av andre land og en styrking av NATOs etterretning østover. Til slutt skal vi se nærmere på deres argumentasjon og hvorvidt det var hold i den.

5.2 En forhastet avtale i petroleumsnæringens interesse

Flere av motstanderne var av den oppfatning at avtalen var blitt forhandlet fram raskere enn den burde for å oppheve moratoriet for petroleumsutvinning i det omstridte området for å blidgjøre petroleumslobbyen i regionen. Denne antatte hasten ble først og fremst kritisert for å tilsidesette fiskerinæringens interesser i forhandlingene. De som så avtalen på denne måten var også av den oppfatning at Russland hadde ofret havterritorium for å få dette til, noe som resulterte i at viktige felt ble plassert på norsk sokkel. Disse argumenterte med at Russland uansett ikke trengte avtalen på daværende tidspunkt, ettersom landet likevel ikke hadde teknologien som krevdes for å starte en utvinning i arktiske farvann. De poengterte at det ikke var en hastesak å oppheve moratoriet fordi de russiske selskapene som kunne åpne felt på sokkelen uansett var opptatte med prosjekter andre steder. Det ble også argumentert for at Norge ville miste interessen for Sjtokman-prosjektet ved at det omstridte området ble åpnet for aktivitet. Da trengte ikke Norge lenger ta risikoen av en utvinning så langt fra land, men heller åpne felt på sin nye norske sokkel som var nærmere land og hadde lavere risiko, som for eksempel det hyppig omtalte Fedynskij-feltet.⁸⁰ Etter denne argumentasjonsrekken falmet begrunnelsen for å haste fram en avtale for den russiske petroleumsnæringens skyld. Vi skal i det følgende se nærmere på deres ytringer.

Fiskerinæringen i Murmansk var tidlig ute med å oppfordre om ikke å framskynde en avtale for petroleumsnæringens skyld. I brevet de sendte til Medvedev og Putin før underskriving, skrev de at de ikke ønsket en gjentagelse av avtalen i Beringhavet i

---

⁸⁰ Feltet blir omtalt som Hjalmar Johansen-høyden på norsk og ligger i det tidligere omstridte området.

Barentshavet. “Men akkurat det kommer vi til å få hvis fiskernes interesser blir ignorert til fordel for olje- og gassforkjemperne”. De understreket at de var for en “harmonisk utvikling” av de to sektorene og avsluttet med å skrive: “Vi håper at De president, som garantist for den russiske grunnloven, vil ta i betraktning de nasjonale interessene for fiskerinæringen og kystbefolkningen, og støtte fra Dem de råd som presser Dem til å ta forhastede og uforsvarlige beslutninger”.⁸¹ Journalisten Maksim Khrustalev var overbevist om at lovnader om norsk teknologi til Sjtokman-prosjektet og mer generelt i området, var det som hadde skubbet den russiske parten til å inngå et kompromiss. Han var enig i at Norge hadde det travlere enn Russland med å åpne for petroleumsutvinning i nord, men han poengterte at det var Norge som satte på teknologien og fundamentet for en effektiv olje- og gassutvinning i Arktis.⁸² Khrustalev mente med andre ord at Norge likevel satt på et forhandlingskort. Ifølge analytiker Aleksandr Eremin fra investeringsselskapet Finam syntes avtalen å være i Norges favør. Han påpekte at Russland var avhengig av norsk lojalitet i forhold til Sjtokman-prosjektet og den nordeuropeiske gassledningen,⁸³ og derfor hadde sagt seg enig i noen av de norske kravene som sovjetiske og post-sovjetiske regjeringer hadde avslått i 40 år.⁸⁴

Kommunist og nestleder for Statsdumaens Komité for internasjonale saker Leonid Kalasjnikov, mente det var åpenbart at avtalen i all hovedsak var i petroleumsnæringlobbyens interesser. Han kritiserte styresmaktene for ikke klare å vente med en utvinning på sokkelen i Barentshavet. Kalasjnikov var overbevist om at dette var årsaken til at fiskerinæringen ble tilsidesatt. Han mente at avtalen dessuten også ville føre til tap for petroleumsnæringen. Dette ble forklart med at det viktigste feltet i Barentshavet, Fedynskij-feltet, kunne ha blitt russisk hvis man hadde holdt fast på sektorlinjepriippet. “Men nå sier vi ja til å gi halvparten av dette området til Norge”. Kommunisten listet også opp en rekke andre reserver: Godina, Tsentralnoj banki, Varjazjskaja- og Oktjaberskaja- strukturene. Kalasjnikov fortsatte med å stadfeste at avtalen også betydde spikeren i kista for Sjtokman-prosjektet. “Når Norge starter utvinning av Fedynskij, vil interessen for Sjtokman falle både i Norge og hos andre aktører”. Han var overbevist om at Gazprom likevel ville få sin del av profitten av prosjektet, men at hele infrastrukturen knyttet til prosjektet på land ville befinne seg på norsk side og ikke

---

⁸¹ Brevet var blant annet trykket på informasjonsportalen, *murman.ru*, 13.9.2010:

http://www.murman.ru/news/?d=13-09-2010_09:32 (11.4.2013)

⁸² *Norge.ru*, 9.3.2011: http://www.norge.ru/news_arch/2011/03/09/14157.html?page=window (16.4.2013)

⁸³ Nord Stream er en gassledning som går langs havbunnen mellom Vyborg i Russland og Greifswald i Tyskland. Den ble ferdigstilt oktober 2012.

⁸⁴ Rossija i mir, *Ekspert*, 27.4.2010: http://expert.ru/2010/04/27/besspornoje_more/ (8.4.2013)

komme russere til gode. Hans konklusjon var klar: avtalen er i Gazproms interesser, ikke Russland.⁸⁵

Lederen av Kommunistpartiets regionale avdeling i Murmansk Gennadij Stepakhno, mente også det var åpenbart at Norge ville prioritere Fedynskij-feltet før Sjtokman. Ifølge russiske forskere, var ressursene til dette feltet beregnet å være tre ganger større enn Sjtokman-feltets. Området var også mye mer tiltrekkende rent geografisk. “Døm selv”, sa han og forklarte det med at man var nødt til å trekke en gassledning til tettstedet Teriberka, hvor man planla å ilandføre gassen, hvilket befant seg 500 km fra feltet. Her var man også nødt til å bygge vei, et mottak for å ta imot tankerne med råstoff, og en fabrikk for å komprimere gassen. “Dette er alle kostbare prosjekter”. Fedynskij-feltet, forklarte han, befant seg kun 100 km fra den norske byen Kirkenes. Dette var bare en femtedel av avstanden, og følgelig ville utvinningen bli billigere. Han stilte spørsmål ved om det var tilfeldig at byggingen i Teriberka hadde forstummet i forkant av avtaleunderskrivingen. Stepakhno var overbevist om at nye overensstemmelser var i gjære. Han avsluttet med at delelinjeavtalen gjorde nordmennenes drøm om Fedynskij-feltet til virkelighet.⁸⁶

Seniorforsker ved Kolskij vitenskapssenter i Apatity (Kolahalvøyas vitenskapssenter) Vladimir Selin, mente at det ikke fantes positive sider ved avtalen, og at de negative sidene var åpenbare. Han syntes ikke at Russlands interesser kom til uttrykk i det hele tatt, og skjønnte ikke hvorfor Russland i det hele tatt trengte avtalen. Han var av den oppfatning at de feltene Russland ikke kunne åpne *uten* avtalen, ville landet uansett ikke være i stand til å åpne før om 20 år *med* avtalen ettersom landet ikke hadde den nødvendige teknologien. Han trodde også at realiseringen av Sjtokman-feltet ville bli vanskeligere. Han forklarte dette med at Norge hadde tømt sine rikeste reserver og at det omstridte området derfor fremstod som “himmelsk føde” for nordmennene. Han stilte spørsmålet: Hvorfor skulle Norge ville ta risikoen på Sjtokman-feltet hvis landet fikk nye ressurser i Barentshavet? Selin brukte samme argumentasjon som Stepakhno, og påpekte særlig de vanskelige isforholdene i Sjtokman-området. Han fryktet at Statoil bare ville si ifra seg prosjektet etter avtalen var i boks.⁸⁷ Bloggeren *yura-turist* sitt inntrykk var at forkjemperne av avtalen tiet om at den ville bety spikeren i kista for Sjtokman-prosjektet. Han var av samme oppfatning som de ovennevnte, og trodde at Norge ville forkaste Sjtokman til fordel for Fedynskij-feltet. Hans konklusjon var

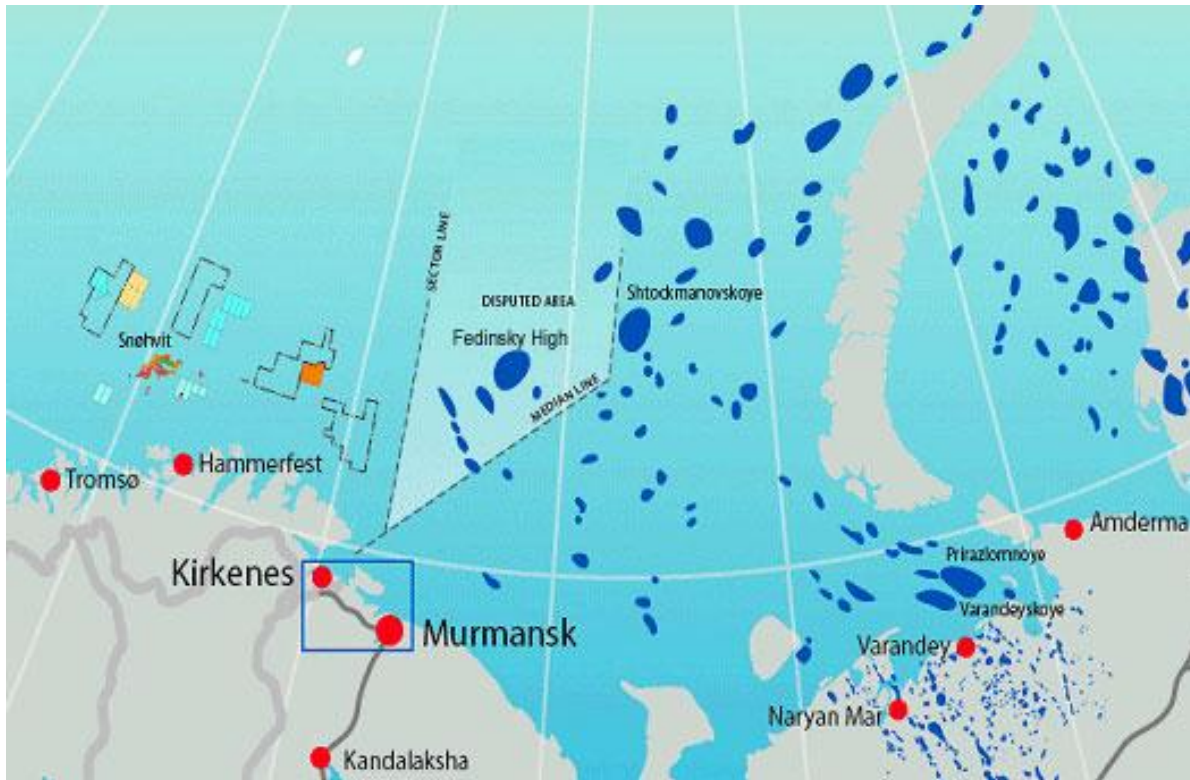
---

⁸⁵ Obsztsjestvo, *Svobodnaja Pressa*, 24.3.2011: <http://svpressa.ru/society/article/40913> (6.12.2012)

⁸⁶ *Sovjetskaja Rossija*, 18.9.2010 (East View)

⁸⁷ *Norge.ru*, 9.3.2011: http://www.norge.ru/news_arch/2011/03/09/14157.html?page=window (16.4.2013)

klar: “Avtalen er i interessene til Norge, ikke Russland”.⁸⁸ Juri Evdokimov, tidligere guvernør i Murmansk fra 1997-2009, trodde at frykten for at Norge ville miste interessen for Sjtokmanfeltet etter delelinjeavtalen var begrunnet. Han mente derimot at det var et høypolitisk spørsmål og stolte på at problematikken ville bli tatt hånd om i forhandlingene.⁸⁹

Kartet viser plasseringene av Sjtokman- og Fedynskij-feltene.

Kilde: BarentsObserver⁹⁰

Et annet argument som gjorde seg gjeldende blant dem som oppfattet kompromisset i Barentshavet på denne måten, uttrykte blant annet avisen *Nevskoe vremja*. Den skrev at spesialister ikke trodde at russiske selskaper ville starte en utvinning på sokkelen i nær framtid uansett ettersom Russland enda hadde mer enn nok ressurser i Sibir, i tillegg til at teknologien nødvendig for å utvinne energireserver under arktiske forhold på daværende tidspunkt var altfor dyr. De påpekte at reservene heller ikke var kartlagt. Av disse grunnene mente de at avtalen egentlig ikke var en hastesak.⁹¹ Dmitrij Aleksandrov fra investeringselskapet UNIVER Kapital, var enig i dette og uttalte til avisen *Izvestija* at avtalen

⁸⁸ Blogg, *yura-turist*, 8.10.2012: <http://yura-turist.livejournal.com/204311.html> (6.12.2012)

⁸⁹ *Informachina.ru*: <http://informachina.ru/analitic/819-rossijsko-norvezhskiy-dogovor-voyna-za-shelf-ili-nemnogo-antiduri.html> (15.4.2013)

⁹⁰ *Barents Observer*, 21.6.2011: <http://barentsobserver.com/en/articles/zarubezhneft-wants-fedinsky-high> (19.4.2013)

⁹¹ *Nevskoe vremja*, 26.3.2011 (East View)

var positiv for en fellesutvinning i Barentshavet kun *på papiret*. Aleksandrov påpekte at de eneste selskapene som ville få tilgang til å drive aktivitet i området var Rosneft og Gazprom – og disse var fremdeles opptatte med andre prosjekter.⁹² Han var også av den oppfatning at avtalen var unødvendig framskyndet.

Nettavisen, *Segodnja*, viste til spesialister som mente at det uansett ikke ville være kommersielt lønnsomt å utvinne petroleum i Arktis på daværende tidspunkt markedet tatt i betraktning. Ekspertene estimerte at det kanskje ville være lønnsomt om 20 år når prisene steg igjen og teknologien hadde utviklet såpass at utvinningen ikke ville være like kostbar.⁹³ Ifølge Mikhail Kortsjemkin, leder for East European gas analysis, var det på avtaletidspunktet kun interesse for arktisk olje, siden utvinning av gasekvivalenter i Nordishavet var altfor dyrt. Han vurderte det dessuten som mest sannsynlig at utvinningskompleks ville bli utviklet på grunnlag av allerede åpnete felt, som Prirazlomnyj, Severo-Medynskij, Severo-Guljaevskij, Varangej-More, Pomorskij, Dolginskij, og deretter utvikle seg ettersom det ble gjort funn i de mange lovende nærliggende strukturene.⁹⁴

Stepakhno og Kalasjnikov var skeptiske til hva et potensielt utslipp fra en petroleumsutvinning kunne få å si for fisket i Barentshavet. Stepakhno sa i et intervju med *Sovjetskaja Rossija* at fiskerne ikke ønsket en petroleumsutvinning i Barentshavet fordi de fryktet følgene av et mulig utslipp.⁹⁵ Også Zilanov fryktet følgene av en eventuell ulykke i området og sammenlignet med skadeomfanget av utslippene i Mexicogolfen. “Det ville være en katastrofe for fiskerinæringen”. Han minnet om at selv om det enorme Sjtokman-feltet kunne utvinne ressurser i 30-40 år, kjente fisken ingen grenser og var evigvarende. “De som framforhandlet avtalen glemte å tenke på dette”.⁹⁶

Dagen før godkjenningen av avtalen i Statsdumaen avsluttet avisen *Sovjetskaja Rossija* sin klagesang over delelinjeavtalen med spørsmålene: “Hvorfor ofrer staten så mye for denne avtalen?”. De pekte på at de fleste analytikere landet på at Russlands interesser vakte for presset fra petroleumsnæringen. “Men hvor viktig er denne lobbyen? Hvor mye skal vi rive dette landet fra hverandre? Lobbyer kommer og går, men Russland må leve videre. Hvis ikke Russland befester sin hardhet ved å beskytte sitt arktiske territorium, vil andre komme til, blant dem Norge”, erklærte kommunistene.⁹⁷

---

⁹² *Izvestija*, 25.3.2011 (East View)

⁹³ Politika, *Segodnja*, 15.9.2010: <http://www.segodnia.ru/content/14058> (6.12.2012)

⁹⁴ Politika, *Kommersant*, 16.9.2010 (East View)

⁹⁵ *Sovjetskaja Rossija*, 3.2.2011 (East View)

⁹⁶ *Zavtra*, 15.12.2010 (East View)

⁹⁷ *Sovjetskaja Rossija*, 24.3.2011 (East View)

5.3 Tap av territorium

Det var tydelig at det fantes en oppfatning av at Russland nærmest hadde ofret havterritorium for å kunne åpne for petroleumsutvinning i området. Men det sirkulerte også nærliggende påstander om at Russland enten hadde *gitt* eller *byttet* fra seg havterritoriet som kunne ha vært russisk. Samtlige henviste til at Russland hadde oppgitt sektorlinjeprinsippet. Det var i størst grad kommunistene som tolket inngåelsen av delelinjeavtalen på denne måten og det var tydelig at oppfatningen om at alt territorium øst for en sektorlinje var russisk, var dypt innprentet blant disse motstanderne. I 1926 erklærte Sovjetunionen, som omtalt i kapittel to, alt land og øyer i Arktis som lå mellom sektorlinjene fra landets fastlandsgrenser, som russisk. Dette enorme området ble deretter kalt *Russlands polare besittelser*. Kommunistene oppfattet klart viket fra dette standpunktet som et tegn på en svak russisk stat.

Kommunisten Stepakhno var en av dem som mente at Russland mistet posisjon i verdenshavene og ble presset ut av Barentshavet grunnet en svak russisk innenrikspolitikk. Han mente Russland ga fra seg og solgte deler av landet. Han stilte seg uforstående til hvorfor en stormakt som Russland lot seg “overtale av småkaker” og underskrev delelinjeavtalen med Norge.⁹⁸ Stepakhno mente at denne avtalen aldri ville ha funnet sted under Sovjetunionens tid og uttalte: “Vårt land har betalt hver meter av vårt territorium i blod”.⁹⁹ Bloggeren *capreanus* var én av dem som oppfattet det omstridte området som allerede russisk. “Russland har sagt fra seg sine suverene rettigheter i omtrent halvparten av det omstridte området på 155 tusen kvadratkilometer, og slik har landet for all framtid sagt fra seg territorium vi tidligere anså som utelukkende vårt eget”.¹⁰⁰ Kommunistpartimedlemmet og representant i Statsdumaen, Vladimir Ulas kalte avtalen “en fortsettelse av byttehandelen med russisk territorium”. Han erklærte at ratifikasjonen innebar at Russland tapte mer enn 80 tusen kvadratkilometer med enorme bioressurser og petroleumsreserver. Dette standpunktet støttet også lederen av Det liberal-demokratiske parti Vladimir Zjirinovskij som uttalte at avtalen var en alvorlig krenkelse av russiske interesser. Han mente Russland mistet både havterritorium, fiskeressurser og Barentshavet som sådan.¹⁰¹ Han stilte spørsmål til hvorfor det var slik, hvorfor landet måtte tåle et tap mot Norge. De siste 20 årene syntes han at alle Russlands handlinger hadde vært “kompromiss, kompromiss, kompromiss”, og hele tiden hadde Russland blitt lurt.¹⁰² Zjirinovskij sammenlignet også kompromisset med et slags krigsutbytte

---

⁹⁸ *Murmanskij vestnik*, 9.11.2011 (East View)

⁹⁹ *Sovjetskaja Rossija*, 18.9.2010 (East View)

¹⁰⁰ Blogg, *capreanus*, 1.7.2011: <http://image-of-russia.livejournal.com/92646.html> (6.12.2012)

¹⁰¹ *Nevskoe vremja*, 26.3.2011 (East View)

¹⁰² Sobytija i kommentarii, *Rossijskaja gazeta*, 28.3.2011 (East View)

til Norge. Han gikk så langt som å si at Russland tross alt hadde reddet Norge under 2. verdenskrig selv om landet i realiteten var på parti med Hitler. Zjirinovskij var kjent for sine bombastiske uttalelser, men dette synet var stikk i strid med det offisielle russiske synet på andre verdenskrig. Det ville vært greit om dette hadde vært det eneste tilfellet diplomatene og spesialistene gjorde feil, sa Zjirinovskij, men han mente det foregikk systematisk. “Under Gorbatsjov mistet vi Beringhavet, Det kaspiske, nå mister vi Barentshavet – overalt er det fisk, gass og olje”. Han mente avtalen med Norge var den neste avståelsen i kø, til tross for at Norge ikke hadde gitt noe som helst til Russland.¹⁰³

Flere bloggere gikk så langt som å omtale delelinjeavtalen som et *salg* av territorium. *Yura-turist* startet sitt innlegg om delelinjeavtalen med å påstå at Putin og hans regjering, med hjelp av Statsdumaen, i stillhet solgte deler av Russland. “Hvis ikke Russland blir kvitt Putin, hans regjering av selgere og dukke-Dumaen, som selger interessene til det russiske folk, vil vi i nærmeste framtid bli stående uten en stat”. Til denne påstanden publiserte han en humoristisk illustrasjon av sin oppfatning.

“Vil De ha Sibir eller Den fjerne Østen?”

Kilde: Blogg, yura-turist¹⁰⁴

¹⁰³ *Det liberal-demokratiske partis hjemmeside*, 25.3.2011: http://ldpr.ru/#ldpr_talks/deputys_word/On_ratification_of_the_Treaty_between_the_Russian_Federation_and_the_Kingdom_of_Norway_on_the_delimitation_of_maritime_areas (6.12.2012)

¹⁰⁴ Blogg, *yura-turist*, 8.10.2012: <http://yura-turist.livejournal.com/204311.html> (6.12.2012)

Bloggeren *shurigin* brukte overskriften “Russland er en varehandel”,¹⁰⁵ mens *romanov_yuri* skrev at “det finnes visst en slik profesjon som å drive handel med fedrelandet”.¹⁰⁶ *Yura-turist* var én i rekken av dem som sammenlignet delelinjeavtalen mellom Norge og Russland med avgrensningen i Beringhavet framforhandlet av Baker og Sjevardnadze i 1990. Delelinjeavtalen, mente han, var den neste avståelsen av territorium som stod i kø etter å ha gitt deler av sokkelen i Beringhavet til USA, og øyene i Amurelven til Kina. Han slo fast at å ratifisere avtalen ville bety at Russland sa fra seg den rettslige posisjonen landet hadde forsvart i flere tiår. Han forfektet at hele dette enorme område kunne ha vært russisk hvis Russland bare hadde fortsatt å forsvare en havgrense etter landets *polare besittelser*.¹⁰⁷ Bloggeren *ixrevo* kalte delelinjeavtalen en *fortsettelse* av avtalen mellom Baker og Sjevardnadze.¹⁰⁸ Bloggeren *capreanus* var misfornøyd med at Russland velvillig hadde sagt fra seg bruken av sektorlinje som avgrensningsprinsipp, et prinsipp Moskva hadde forfektet i 80 år. “Norge lyktes i å slutte avtaler etter midtlinjeprinsippet med Storbritannia og Danmark i 1965, og Sverige i 1968, og de har gjentatte ganger erklært at det er mulig å bruke dette prinsippet også for en avgrensning av Barentshavet”.¹⁰⁹ Det virket som han mente at Norge langt på vei fikk viljen sin ved å inngå et kompromiss.

Journalisten Galina Platova i *Sovjetskaja Rossija* var også av den oppfatning at Russland drev og *ga* bort territorium. Hun nevnte både avtalen i Bering- og Tsjuktsjerhavet, der hun mente USA *fikk* 200 mil av den russiske økonomiske sonen, og at Putin hadde gitt en del av øyen Tarabarov ved elven Amur til Kina – noe som ifølge Platova førte til et tap på tre-fire milliarder dollar. Også grenseavtalen med Aserbajdsjan, av september 2010, ble føyet inn i rekken av Russlands “gavmildhet”.¹¹⁰ Vitalij Kasatkin, leder for Organisasjonen for fiskearbeidere i nord, mente at historien gjentok seg, og henviste til den maritime avgrensningen med USA. Også Zilanov forfektet at fiskerne ikke ønsket at man skulle få en lignende situasjon i Barentshavet som i Beringhavet. Han syntes at avtalene var slående like, både etter prinsipp og i stil.¹¹¹

Kalasnjkov, påpekte at det var Norge som hadde tidsnød, ikke Russland. “Vi overga oss kvelden før triumfen”. Han mente at Norge ville ha blitt tilbøyelige til å inngå en avtale

---

¹⁰⁵ Blogg, *shurigin*, 16.9.2010: <http://shurigin.livejournal.com/222362.html> (6.12.2012)

¹⁰⁶ Blogg, *romanov_yuri*, 30.3.2011: <http://www.livejournal.ru/themes/id/26599> (6.12.2012)

¹⁰⁷ Blogg, *yura-turist*, 8.10.2012: <http://yura-turist.livejournal.com/204311.html> (6.12.2012)

¹⁰⁸ Blogg, *ixrevo*, 31.3.2011: <http://ixrevo.livejournal.com/1368.html> (6.12.2012)

¹⁰⁹ Blogg, *capreanus*, 1.7.2011: <http://image-of-russia.livejournal.com/92646.html> (6.12.2012)

¹¹⁰ *Sovjetskaja Rossija*, 23.6.2011: <http://www.sovross.ru/modules.php?name=News&file=article&sid=588309&pagenum=2#com> (6.12.2012)

¹¹¹ *Zavtra*, 15.12.2010 (East View)

mer etter Russlands betingelser etter hvert, ettersom de norske reservene i Nordsjøen og Norskehavet begynte å ta slutt.¹¹²

5.3.1 Forsterkede pretensjoner på russisk territorium

Et argument som ble brukt imot å vike fra sektorlinjen, var at andre lands pretensjoner til russisk territorium ville bli forsterket når de oppdaget Russlands påståtte ettergivenhet i delelinjeforhandlingene med Norge. Det kunne virke som om kommunistene nærmest ventet på dette. Kalasjnikov trodde at avtalen ville føre til at Japans krav på de sørlige Kuriliske øyer ville bli mer høylytt. Hvis ratifikasjonen ble et faktum, mente Kalasjnikov at Japan kom til å stille seg i kø etter Norge for å få en bit av Russland av de ryggradløse russiske politikerne. USA, sa han, ville hjelpe dem.¹¹³ Bloggeren *yura-turist* mente underskrivingen av avtalen raskt hadde framprovosert aktivitet fra andre land med territorielle pretensjoner på Russland, deriblant Japan.¹¹⁴

5.3.2 Delelinjen – en åpning østover for NATO

Et annet argument som gjorde seg gjeldende mot å vike fra sektorlinjeprinsippet i Barentshavet, var at dette ville øke mulighetene for NATOs etterretning av Russland. Fiskerimestoren Zilanov dro den enkle slutningen: “Norge er NATO-medlem, og slik åpner avtalen opp østover for NATO”.¹¹⁵

Dagen før Statsdumaen skulle samles for å godkjenne delelinjeavtalen, 24. mars 2011, uttalte Stepakhno at han var overrasket over at representantene fra forsvarsdepartementet og Havkriksflåten tiet under høringene, og ikke så mye som rørte temaet at NATO kom lenger øst i Barentshavet. Stepakhno var overrasket fordi han mente temaet var betent med tanke på at England gjorde seg klar til å danne en nordisk allianse, hvilken Norge og andre Skandinaviske land, Baltikum og Grønland skulle tilknyttes. “Dette er praktisk talt en inngang for NATO til Barentshavet, til Arktis, for å følge med på hva Russland driver med i denne regionen og for å handle etter hva Russland gjør”. Dette mente han absolutt måtte diskuteres på Statsdumaens møte.¹¹⁶ Han hevdet at han hadde informasjon, lekket av WikiLeaks, som tilsa at landene i nord var i ferd med å danne en egen forening, et slags mini-NATO. Stepakhno mente at alle ville kontrollere Russland, følge med hva Russland drev med og hva de planla å gjøre. “Alle vokser og styrker seg på bekostning av

---

¹¹² Parlamentskij dnevnik, *Pravda*, 29.3.2011 (East View)

¹¹³ *Sovjetskaja Rossija*, 17.2.2011 (East View)

¹¹⁴ Blogg, *yura-turist*, 8.10.2012: <http://yura-turist.livejournal.com/204311.html> (6.12.2012)

¹¹⁵ *Sovjetskaja Rossija*, 17.2.2011 (East View)

¹¹⁶ *Sovjetskaja Rossija*, 24.3.2011 (East View)

våre interesser”. Han mente årsaken til at de lyktes, var de daværende styresmaktens politikk.¹¹⁷

På det parlamentariske møtet, 25. mars, møtte fiskere, inkludert Elektron-kapteinen Jarantsev, og representanter fra den regionale думаen i Murmansk opp for å vise sin motstand. Stepakhno ledet protestgruppen. Mens ratifikasjonen av delelinjeavtalen ble diskutert, stod menneskene fra Murmansk på gjestebalkongen med plakater der det stod: “Statsduma! Ikke del Barentshavet i Norge og NATOs favør!” og “Delelinjen til Medvedev-Stoltenberg er verre enn delelinjen til Baker-Sjevardnadze”.¹¹⁸

Kommunisten Kalasjnikov var også opptatt av at man ikke måtte glemme at Norge var et NATO-land. Han mente at det ikke kunne utelukkes at man i norske farvann ville spore ubåter med undervannsmikrofoner. Grensens plassering mente han kunne øke mulighetene alliansen hadde til å spore den russiske flåtens ubåter.¹¹⁹ Bloggeren *teh_nomad* kalte avtalen et nytt gjennombrudd for NATO mot øst. Han mente at sovjetiske geologer og militære ikke ubegrunnet hadde fryktet at en “åpning” østover mot Murmansk og hovedbasen til Nordflåten skulle styrke NATOs etterretning. Han mente at det ikke var mulig å se bort ifra at Norge ville legge kabler med undervannsmikrofon. Derfor ville en økning av Norges havområder betraktelig kunne øke NATOs muligheter til å spore den russiske Nordflåtens ubåter.¹²⁰

Regimets avis *Rossijskaja Gazeta* skrev en måned etter underskrivingen av avtalen at styresmaktene var mer urolige for NATOs interesser i Arktis, enn det fiskerinæringen bekymret seg for – men at presidenten var sikker på at man kunne komme utenom en tilstedeværelse av NATO-blokken.¹²¹

5.5 Oppfatningenes røtter i virkeligheten

Det var flere som trodde at makthaverne framskyndte en avtalen på grunn av press fra petroleumslobbyen, en avtale de mente var prematur også for denne næringen. Det var tydelig at kjernen til deres motstand var at Russland hadde veket fra sektorlinjeprinsippet, og at de var i oppfatning av at havet øst for denne linjen allerede var russisk. Etter avtalen var motstanderne overbevist om at Norge uansett kom til å oppgi Sjtokman-prosjektet ettersom landet fikk nye muligheter i de mer tilgjengelige farvannene i det tidligere omstridte området. I særlig stor grad ble Fedynskij-feltet trukket inn. Hvordan det kunne ha blitt russisk, men at

---

¹¹⁷ *Sovjetskaja Rossija*, 3.2.2011 (East View)

¹¹⁸ Parlamentskij dnevnik, *Pravda*, 29.3.2011 (East View)

¹¹⁹ Obsjtsjestvo, *Svobodnaja Pressa*, 24.3.2011: <http://svpressa.ru/society/article/40913> (6.12.2012)

¹²⁰ Blogg, *Teh_nomad*, 28.3.2011: <http://teh-nomad.livejournal.com/874192.html> (16.4.2013)

¹²¹ Vlast Prezident, *Rossijskaja gazeta*, 17.10.2010 (East View)

det tilfalt Norge etter delingen, i likhet med flere felt. Oppfattelsen av at Russland hadde byttet eller gitt fra seg territorium var knyttet til dette argumentet. Nøyaktig *hva* dette byttet innebar, var ikke det som opptok motstanderne mest. Noen pekte likevel på at lovnader om norsk teknologi til Sjtokman-prosjektet og generelt i området som en faktor som hadde skubbet den russiske parten i retning av et kompromiss.

I en artikkel på hjemmesiden til Universitetet i Arkhangelsk, ble oppfatningen om at Russland ga en del av det viktige området for å få teknologi i retur av Norge, belyst. Nikita Zagladin, professor ved institutt for økonomi og internasjonale relasjoner ved Det russiske vitenskapsakademiet, bekreftet langt på vei dette synet ved å si at Russland simpelthen ikke hadde teknologien, og “hvem skulle hjelpe Russland å utvinne de arktiske rikdommene foruten Norge?”. Zagladin mente at Russland ikke hadde noen annen utvei enn “å bli venner med nordmennene”. Professoren mente dette var det riktige å gjøre og bemerket at Norge var en svært fleksibel partner til forskjell fra de andre arktiske pretendentene, og understreket av avtalen var rettferdig. Forfatteren av artikkelen Oleg Solovev viste til at Jurij Lukin, professor i historie ved Universitetet i Arkhangelsk, også mente at avtalen var i Russlands interesser. Lukin støttet meningen til lederen for Statsdumaens Komité for internasjonale saker, Konstantin Kosatsjev, om at en stat bare kunne miste noe den allerede var i besittelse av. Han argumenterte mot motstandernes oppfattelse av at avtalen betydde tap av territorium med å si at ettersom området ikke var underlagt noen av partene, kunne de heller ikke miste det. “Snarere tvert imot har vi fått noe”, sa Lukin. Han bemerket at Barentshavet var mye større enn bare det omstridte området, og at Russland stod igjen med 860 tusen km² av det totale havet og Norge 510 tusen km². På denne måten kunne jo også Norge ha vært misfornøyd, satte Lukin det på spissen – siden havet ikke var delt likt (Solovev, 5.12.2012).

Motstandernes kritikk av et såkalt bytte av territorium ble bekreftet av enkelte forskere, men likevel forfektet som å være i Russlands interesser. Det var en kjensgjerning at Norge hadde mye mer erfaring og kunnskap om petroleumsutvinning i arktiske farvann og at Russland alene ikke var klar for en storstilt utvinning. Noen kritikere mente at Russland ikke hadde vært i stand til å åpne området for utvikling før om minst 20 år. Bare gjennom å sikre et samarbeid om grenseoverskridende ressurser i selve avtaledokumentet, var Russland imidlertid langt på vei med å tjene sine egne interesser. Det er ting som tyder på at den tidligere guvernøren i Murmansk sine antagelser om at Sjtokman ville bli skrinlagt, men at petroleumsproblematikken ble tatt hånd om i forhandlingen, var riktige. Om lag ett år etter at avtalen var ratifisert, ble det bekreftet at norske Statoil trakk seg ut av Sjtokman-prosjektet. Motstanderne fikk slik bekreftet sine antagelser, men det er likevel vanskelig å se at denne

utviklingen var negativ for den russiske petroleumsnæringen. Til NRK sa en talsmann for Statoil at de ønsket å presisere at selv om de var formelt ute av prosjektet, var de fremdeles i dialog med Gazprom og ønsket å gå videre med prosjektet på en lønnsom måte (Nrk, 7.8.2012). Et nytt petroleumssamarbeid hadde imidlertid blitt dannet noen måneder i forkant, da Statoil og Rosneft ble enige om en strategisk samarbeidsavtale 26. april 2012. Avtalen innebar at Statoil skulle hjelpe Rosneft med teknologi og kompetanse mot å få tilgang til utforsking på russisk sokkel. Norsk teknologi i bytte mot en del av russisk petroleum ble dermed en realitet. Forskerne Lunden, Fjærtøft og Øverland mente at denne avtalen, sammen med andre lignende russiske samarbeidsavtaler med utenlandske selskaper, markerte et brudd med den ressursnasjonalistiske praksisen fra før finanskrisen. De hadde inntrykk av at Russland beveget seg i retning av etablert internasjonal praksis hvor internasjonale selskaper tok geologiske risiko mot adgang til ressurser, og at denne økte aksepten og velvilligheten overfor utenlandske selskaper var et resultat av en ny, russisk holdning. De påpekte også at det økte samarbeidet ville føre til at det oppstod en viss maktbalanse mellom partene (Lunden et al., 15.5.2012).

Sjtokman-prosjektet stagnerte altså som motstanderne fryktet, men det kan se ut som om nabolandene siktet seg inn på et utvidet samarbeid innen petroleumsvirksomhet før inngåelsen av avgrensingsavtalen. Utviklingen innen skifer-gass i USA var formodentlig med å ta bunnen ut av gasskondensatfeltet Sjtokman. Det er derfor trolig at andre utvinningsprosjekter vil bli prioritert først, men det er ingenting som tyder på at Norge vil holde teknologien for seg selv, som motstanderne fryktet, og starte lettevirksomhet kun på norsk side av Barentshavet. Det strider den nye samarbeidsavtalen imot. Det har heller ikke vært en hemmelighet at det østlige Barentshav er betraktelig mer lovende enn det vestlige. Det forjettede Fedynskij-feltet, eller Hjalmar Johansen-høyden som det kalles på norsk, tilfalt heller ikke Norge slik motstanderne antok. Oljeekspert Jarand Rystad fra Rystad Energi mente at Fedynskij-feltet så ut til å ligge klart på russisk side av delelinjen. Rystad poengterte at Russland allerede på 1970- og 80-tallet kartla dette området og at både den norske og russiske parten var vel kjent med kartene (Tjelta, 29.4.2010). Rosneft ga dessuten det italienske oljeselskapet ENI oppdraget å utvikle dette feltet (Lunden et al., 15.5.2012). Motstandernes argumenter om at Fedynskij-feltet kunne ha vært fullstendig russisk, men at det etter avtalen tilfalt Norge, mister dermed all sin styrke. Statoil har dessuten gitt uttrykk for å være svært interessert i å delta på russisk sokkel og skrev at selskapet har ambisjoner om å utvide samarbeidet med russiske partnere og bygge en sterk langsiktig posisjon i Russland. "Vi mener at Statoil kan bidra betydelig til den videre utviklingen av olje- og gassindustrien i

Russland basert på 40 års erfaring fra utvikling av komplekse prosjekter i utfordrende miljø (...)” (Statoil, 13.9.2012). Det skulle vise seg at Statoil fikk bruk for sin teknologi ettersom selskapet fikk ansvar for å lete på det tidligere omstridte området *helt i nord* gjennom den strategiske samarbeidsavtalen – betraktelig lenger nord enn det utfordrende Sjøtokman-feltet (Lunden et al., 15.5.2012). Ettersom en ny russisk holdning også kom til uttrykk i petroleumpolitikken og åpnet opp for utenlandsk samarbeid, spør det om ikke Russland likevel har overtaket i petroleumsnæringen i Barentshavet. Ved å inngå avtaler løste Russland både “problemet” med at de selv ikke hadde teknologien til å starte utvinning under arktiske forhold og at russiske selskaper var opptatt med andre prosjekter. Det kan altså se ut som om motstandernes argumenter på dette feltet ble gjort til skamme.

Når det gjelder påstandene om at kompromisset førte til at NATO kunne øke sin etterretning av Russland østover, var også professor Lukin enig i at dette burde ha blitt diskutert på forhånd av underskrivingen. Som nevnt i forrige kapittel, var ett av de tre spørsmålene han mente krevde drøfting, Norges militæraktivitet i nærheten av russiske sjøterritorium. Han så på det som en trussel at Norges medlemskap i NATO resulterte i at landet ikke bestandig førte en selvstendig politikk. Han var redd det kunne føre til uheldige bilaterale episoder mellom Norge og Russland. Lukin påpekte også at Norges vedvarende militarisering var en trussel. Han mente det norske observasjonssystemet BarentsWatch, som skulle starte i 2012, ville rekke hav- og landterritoriet til Murmansk- og Arkhangelsk oblast og muliggjøre en styrket rekognosering av virksomheten i Arktis, inkludert en kontroll over den russiske Nordflåten (Lukin, 2013). Kommunistene var med andre ord ikke helt alene i sine bekymringer knyttet til NATOs etterretning i det østlige Barentshav. Motstandernes påstander om at alle ville kontrollere og overvåke Russland, var likevel litt overdrevet. Disse motstanderne kan etter realismetradisjonen tolkes som å være ute etter å maksimere sin stats interesser til enhver tid. Hvis vi følger denne tankegangen, ser vi at bruddet med prinsippet om ikke å vike fra sektorlinjen for kommunistene betydde at Russland overga sine interesser til Norge. Dette var de overbevist om at nabolandet kom til å utnytte seg av – noe som bringer nullsumspill-perspektivet inn. Som vi så i forrige kapittel, var det lite trolig at Norge ville foreta noe drastisk i Barentshavet som kunne skade det bilaterale forholdet. Til tross for at Russland ikke var en supermakt som i starten av forhandlingene, hadde Norge likevel stor interesse av å opprettholde det gode naboforholdet.

Valentina Feklyunina viser til undersøkelser der russere ble spurt om de var enig i at andre land alltid hadde vært fiendtlig innstilt mot Russland, og at ingen land ønsket Russland vel på tidspunktet. De aller fleste deltagerne hadde vært enige i at dette stemte, både i 2000 og

i 2008. Hun argumenterer for at det i stor grad er akseptert å oppfatte Vesten som fiendtlig overfor Russland (Feklyunina, 2013). En skepsis til vestlige lands intensjoner, syntes å ligge til grunn for motstandernes forventinger om norsk agenda. Flere av oppfatningene tilknyttet delelinjen tyder på dette. Antagelsen om at Norge ville forkaste Sjtokman-prosjektet etter avtalen var avklart og at andre lands pretensjoner på russisk territorium ville øke er klare eksempler på denne skepsisen til den andre.

Motforestillingene presentert i dette kapitlet forteller oss også at motstanderne så avtalen i et nullsumspill-perspektiv – i likhet med forventningene om norske grep i fiskevernsonen. Oppfattelsen av at Russland ga fra seg territorium uten å få noe igjen for det, kan vi se har rot i en slik tankegang. Kommentarer, presentert tidligere, om at Russland har betalt hver meter av sitt territorium i blod, er også et tegn på det. Det er også kommunistenes erklæring om at Russland må befeste sin hardhet og beskytte sitt arktiske territorium slik at andre stater ikke kommer til. Som nevnt tidligere, var det i størst grad kommunistene som oppfattet overenskomsten på denne måten. Det framgikk at disse motstanderne allerede oppfattet det omstridte området som russisk – altså alt øst for en sektorlinje. Det var tydelig at dette synet satt dypt og at det var bakgrunnen for at de brukte ord som “å gi bort” havterritorium. Som omtalt i kapittel to, var det ikke uvanlig at sovjetlederne refererte til området øst for sektorlinjen som russisk. Dette synet holdt helt klart mange enda fast ved. Det var åpenbart at disse motstanderne var prinsipielt imot å vike fra sektorprinsippet. Oppfatningen av at de russiske styresmaktene hadde “ofret” dette territoriet, og tapet det ville medføre for fiskerinæringen, for en åpning av petroleumsutvinning, kan ses i lys av dette.

Neste kapittel skal vi se at motstanderne også var kritiske til sin mangel på politisk innflytelse.

6. Motstanderne og det vanskelige demokratiet

6.1 Innledning

I dette kapitlet skal vi se at ved siden av den spesifikke kritikken og argumentasjonen mot avtalen som sådan, var motstanderne også misfornøyde med mangelen på politisk innflytelse. Vi skal først se på motstandernes oppfatning av avtaleprosessen som udemokratisk og deres misnøye knyttet til at fagpersoner ble tilsidesatt. Dernest skal vi se på motstandens politiske forankring og til slutt drøfte deres innflytelse.

6.2 Hemmelige forhandlinger og mangel på politisk slagkraft

Det har kommet fram at det fantes en bred oppfatning, både blant motstanderne av avtalen i den nordvest-russiske fiskerinæringen og blant opposisjonspolitikere, om at avtalen ikke var utelukkende positiv for Russland. Men motstanderne rettet også mer generell kritikk mot fraværet av fagpersoner fra fiskerinæringen i forhandlingene, og til at deres argumenter mot avtalen ikke ble tatt hensyn til før ratifikasjonen. Det var tydelig at de følte seg forbigått og var kritiske til sin mangel på innflytelse.

På pressekonferansen da gjennombruddet ble offentliggjort, hadde en journalist spurt den russiske presidenten: “Hvordan klarte dere å la være å lekke en så viktig sak?”. “Vi har en lang tradisjon for konspirasjoner”, hadde Medvedev spøkt.¹²² Det virket ikke som om motstanderne fant svaret utpreget morsomt, tvert imot skal vi se at det passet til deres oppfatning av avtaleinngåelsen.

Selve gjennombruddet i forhandlingene kom brått på. Avisen *Vremja novostej* skrev dagen etter overensstemmelsen, at enigheten hadde kommet uventet, og at det hadde virket som om en avtale ville la vente på seg en stund til. Kvelden før avtalen hadde et av de russiske delegasjonsmedlemmene sagt at det enda var uenigheter knyttet til delingen, og at enighet ikke ville nås. Norske medier syntes også å være av denne oppfatningen, skrev avisen.¹²³ Fiskerimester i regionen Vjatsjeslav Zilanov, var kritisk til at avtalen hadde blitt holdt utenom den russiske offentligheten. Presseavdelingen til Kreml hadde annonsert at det ikke var snakk om å underskrive internasjonale dokumenter på Medvedevs norgesbesøk. Han var også kritisk til at forhandlingene hadde foregått helt uten deltagelse av spesialister eller

---

¹²² Sosedi, *Vremja novostej*, 28.4.2010 (East View)

¹²³ Ibid.

praktiserende i det nordlige basseng. Men han hadde håp om at det enda var mulig å gjøre noe med avtalen. Han mente at det var nødvendig å gjennomføre en grundig analyse som tok i betraktning fiskernes meninger og meningene i samfunnet for øvrig. “En uavhengig ekspertise er ekskludert i Russland”, hevdet han. Zilanov mente at fiskerinæringen var forberedt på å foreta en innsamling av dokumentasjon og gjøre alt som stod i deres makt for at det skulle foretas korreksjon av det i avtaleteksten som berørte fiskeriet.¹²⁴ Lederen av det regionale Kommunistpartiet i Murmansk Gennadij Stepakhno kritiserte at Medvedevs reise til Murmansk for å signere avtalen, ble holdt hemmelig. Vanligvis førte slike besøk til oppstyr, mente han, men denne gangen hadde det vært helt stille. Stepakhno sin teori var at styresmaktene var redde for at folket skulle gå sinte ut i gatene. “Vi hadde nok streiket. Men vi visste ikke at Medvedev var i Murmansk før etter signeringen”. Han mente at fiskernes stemmer druknet i den “hemmelige globale fordelingen av havbunnen”. De protesterte, skrev brev til presidenten, til utenriksdepartementet, men ingen svarte dem, uttalte kommunisten.¹²⁵ Også nettavisen *Segodnja* påpekte at presidentens pressetjeneste hadde vært helt stum kvelden før Medvedevs og Stoltenbergs møte i Murmansk.¹²⁶

Privatpersoner ytret også sin misnøye til at ulike eksperter og fagpersoner fra fiskerinæringen ikke ble tatt hensyn til i forberedelsene til delelinjeavtalen. Flere antydte at årsaken var korrupsjon innad i systemet og mangel på demokrati. Bloggeren *yura-turist* kritiserte for eksempel i et innlegg at Statsdumaen ikke tok protestene til vitenskapsmenn og eksperter i betraktning. Han syntes det var bemerkelsesverdig at ikke en eneste spesialist med utdanning innen fiskeri var del av den russiske delegasjonen som forberedte avtalen. Han syntes at det lignet på situasjonen i forsvarsdepartementet der ministeren ikke forstod seg på verken hæren eller forsvaret. *Yura-turist* viste til at det ikke var en eneste representant fra samlingen av russiske fiskere som uttalte seg *for* avtalen i dens daværende form på de parlamentariske høringene. Han hadde inntrykk av at Dumaen var til salgs, og at Det forente Russland var korrupt. Han stilte også spørsmål til “hvorfør det kapitalistiske Russland, styrt av en ubrukelig president og en skurk av en regjeringsleder, gjennomkorrupte som de var, fikset alt uten folkedebatt om viktige saker?”. Han mente at delelinjeavtalen ikke var gyldig siden folket ikke hadde gitt styresmaktene lov til å selge territorium. “Det er ikke mulig å kalle det demokratisk når den korrupte regjeringen går over hodene til folket”. Han syntes den russiske staten, med Putin og hans korrupte regjering, forholdt seg likegyldig til å beskytte

---

¹²⁴ *Zavtra*, 15.12.2010 (East View)

¹²⁵ *Sovjetskaja Rossija*, 18.9.2010 (East View)

¹²⁶ *Politika, Segodnja*, 15.9.2010: <http://www.segodnja.ru/content/14058> (6.12.2012)

russiske fiskere mot det norske tyranniet. “Det er ikke en eneste person som beskytter folkets interesser i Putins korruperte regjering, det er kun egoistiske interesser”. Han mente at det oversteg byråkratene i Kremls fullmakt å gi havterritorium til Norge. Han skrev at de var nødt til å følge loven, at folket måtte få komme med sine innspill og at hele regjeringen burde avsettes. Han fortsatte med at Statsdumaen og alle involverte i denne “dealen” hadde foretatt en kriminell handling og at avtalen derfor burde annulleres og handlingene etterfølges. Han så ingen formildende omstendigheter. Han påstod at det var nødvendig å holde en folkeavstemming og vise engasjement for å avsette presidenten og regjeringslederen og avvikle Statsdumaen, på grunnlag av at de hadde oversteget sin fullmakt og ranet Russland fra folket. Denne bloggeren bet seg merke i at det norske parlamentet enstemmig hadde ratifisert avtalen til tross for en sterk opposisjon.¹²⁷

6.2.1 Maktpartiet alene om avtalen

Straks etter at avtalen ble underskrevet, kom både fiskerne i nord, og *samlige* parlamentarikere fra Murmansk med appeller til regjeringen, Statsdumaen og Føderasjonsrådet. Appellene handlet om ikke å ratifisere en avtale som ville føre til tap for regionens interesser og hele landet for øvrig, inkludert flere virksomhetssektorer. *Sovjetskaja Rossija* poengterte at parlamentarikerne bak appellen kom fra alle partiene i dumaen, men at medlemmene fra Det forente Russlands regionale avdeling hadde trukket tilbake sin appell etter et “utrop fra høyere hold”. Maktpartimedlemmene hadde flertall i den regionale dumaen. Under en høring i Statsdumaen kom det fram at posisjonen til utenriksdepartementet disharmonerte fullstendig med oppfatningene til resten av representantene i dumaen. Da det ble snakk om de ugunstige forholdene ved avtalen, hadde Vasilij Titusjkin, nestleder i utenriksdepartementets rettsavdeling, sagt at han var nødt til å forsvare den offisielle oppfatningen av avtalen og “ikke undergrave motivene til posisjonen”. Han fornektet ikke at det hadde vært mulig å tilegne seg mer av de nordlige- og sentrale delene av den omstridte sonen, men forhandlerne manøvrerte etter enighetene Norge og Russland hadde kommet fram til i 1992, hadde Titusjkin uttalt.¹²⁸

På initiativ av Kommunistpartiet ble det holdt et møte om delelinjeavtalen i Statsdumaen i forkant av ratifikasjonen. Nestleder i Statsdumaens Komité for internasjonale saker og medlem i Kommunistpartiet, Leonid Kalasjnikov, ledet det. På møtet deltok representanter fra utenriksdepartementet, ledere fra Organisasjonen for fiskearbeidere i nord

---

¹²⁷ Blogg, *yura-turist*, 8.10.2012: <http://yura-turist.livejournal.com/204311.html> (6.12.2012)

¹²⁸ *Sovjetskaja Rossija*, 17.2.2011 (East View)

og spesialister fra Statens Havakademi og Det polarvitenskapelige forskningsinstitutt for fiskeindustri og oseanografi (PINRO), og andre eksperter på området. Initiativtagerne hadde forfektet at Russland inngikk alvorlige avståelser til Norges fordel med delelinjeavtalen. Dette hadde kun representanter fra utenriksdepartementet vært uenige i. Motstanderne viste til at verken Jeltsins eller Putins regjeringer tidligere hadde vært villige til å dele det omstridte området 50-50. Dette hadde blitt ansett å være en urettferdig og uakseptabel deling. Kommunistene og aktørene fra regionen stilte seg kritiske til at denne grunnleggende posisjonen plutselig ble endret på Medvedevs norgesbesøk, og at inngåelsen av en slik deling foregikk helt uten konsultasjon av aktørene i regionen, de som lever av havbruksnæringen i Barentshavet. Det var av denne grunn næringen gikk sammen for å skrive et åpent brev til daværende president Medvedev om nødvendigheten av å revurdere avtalens vilkår. Brevet fikk, som omtalt i kapittel fire, ingen oppmerksomhet.¹²⁹ Avisen *Oblastnye vesti* bemerket også at *kun* medlemmer av maktpartiet Det forente Russland hadde støttet delelinjeavtalen da den ble diskutert i Statsdumaen. Lederen av Det liberal-demokratiske parti Vladimir Zjirinovskij uttalte at hans partimedlemmer avsto fra å stemme fordi de syntes at Norges og Russlands interesser ikke hadde blitt etterlevd i like stor grad. Heller ikke partiet Et rettferdig Russland kom til å stemme, hadde nestlederen Oleg Sjein sagt. Dette var fordi de mente at avtalen ville føre til større tap enn gevinst, i hovedsak for fiskerinæringen.¹³⁰

Dagen før Statsdumaen skulle samles for å godkjenne delelinjeavtalen, 24. mars 2011, uttalte Stepakhno at Det forente Russland etter alt å dømme ville ratifisere avtalen. Han mente at det sannsynligvis var en politisk ordre.¹³¹ *Nevskoe vremja* påpekte den 26. mars 2011, dagen etter at avtalen ble godkjent i Statsdumaen, at delelinjeavtalen gikk igjennom til tross for heftige diskusjoner mellom Dumaens representanter.¹³² Avisen *Pravda* mente at Det forente Russland hadde støttet ratifikasjonen av avtalen betingelsesløst. Kommunistene hadde stilt seg kategorisk imot, mens Et rettferdig Russland og Det liberal-demokratiske parti hadde frastått fra å stemme.¹³³ Kalasjnikov var én av dem som var skeptiske til at delelinjeavtalen ble enstemmig ratifisert av det norske parlamentet – til tross for en handlekraftig opposisjon.¹³⁴ Det var opplagt at han så dette som et klart tegn på at avtalen var i Norges favør.

---

¹²⁹ Kommunistpartiets nett-tidsskrift: http://www.politpros.com/events/243/?sphrase_id=2432 (13.3.2013)

¹³⁰ *Oblastnye vesti*, 1.4.2011 (East View)

¹³¹ *Sovjetskaja Rossija*, 24.3.2011 (East View)

¹³² *Nevskoe vremja*, 26.3.2011 (East View)

¹³³ *Parlamentskij dnevnik, Pravda*, 29.3.2011 (East View)

¹³⁴ *Obsjtsjestvo, Svobodnaja Pressa*, 24.3.2011: <http://svpressa.ru/society/article/40913> (6.12.2012)

Bloggeren *ixrevo* startet et innlegg om delelinjeavtalen med å kalle de som oppfattet styresmaktene som kloke og velmenende for naive, og antok at de fikk all sin informasjon gjennom fjernsynet. Russisk TV kalte han for “zombovizor”, en sammensetning av zombi og det russiske ordet for TV, altså “zombiTV”. Han forklarte det med at disse menneskene ikke dannet sine egne meninger, men svelget alt de ble servert rått.¹³⁵ Bloggeren Valentin Titov latterliggjorde delelinjen: “Etter mange års enighet bestemte partene seg plutselig å dele midt mellom de ulike posisjonene. Som om ingen hadde tenkt på det tidligere”. Han antyder at uenigheten var for komplisert for en slik deling og at det må ha ligget noe annet bak denne tilsynelatende plutselige enigheten.¹³⁶

6.3 Bred politisk motstand

Samtlige opposisjonsparti uttalte seg imot delelinjeavtalen. At den regionale думаen i Murmansk sendte en samlet appell om ikke å ratifisere avtalen, viser at motstanden gikk på tvers av partitilhørighet i regionen og også inkluderte maktpartiet. Til tross for at Det forente Russland regionalt hadde motforestillinger til delelinjeavtalen, ble dette, etter min kunnskap, ikke omtalt i andre aviser enn *Sovjetskaja Rossija* – en avis som nærmest utelukkende uttrykket kommunistenes syn på samfunnet. Det kan hende dette ikke ble plukket opp av andre aviser og informasjonskilder, men sannsynligvis har de fleste avisene ansett det som ugunstig å fremstille maktpartiet splittet og vurdert det best å holde tilbake informasjonen. Selvsensur for å unngå problemer, som omtalt i kapittel tre, var vanlig, og det er godt mulig at de fleste aviser anså det som best å la være. Selv om avisene generelt ga inntrykk av at det i hovedsak var kommunistene og de to andre opposisjonspartiene som var imot avtalen, fremgår det altså at også Det forente Russlands regionale fraksjon var i oppfatning av at avtalen ikke var i Russlands interesser. Utsagnet til nestlederen i utenriksdepartementets rettsavdeling om at han nødt til å forsvare den offisielle oppfatningen av avtalen, bygger også opp under denne antagelsen. Dette var en anerkjennelse fra iallfall en del av maktpartiet om at motstanderne hadde relevante poenger imot avtalen. Men som Titusjkin påpekte, ble det: den offisielle oppfatningen om avtalens positive elementer ble forfektet offentlig deretter.

6.3.1 Opposisjonspartiene

Kommunistpartiet var den klart tydeligste motstanderen. Et rettferdig Russland og Det liberal-demokratiske parti utøvet ikke en nevneverdig motstand – det kom verken til uttrykk gjennom

---

¹³⁵ Blogg, *ixrevo*, 31.3.2011: <http://ixrevo.livejournal.com/1368.html> (6.12.2012)

¹³⁶ Blogg, Valentin Titov, *y-ug*, 25.3.2011: <http://y-ug.livejournal.com/106610.html> (6.12.2012)

handling eller i avstemningen. Kommunistpartiet var høylytt og aktivt. Både regionale og sentrale politikere fra partiet forsvarte dets argumenter ved gjentatte anledninger, både i ulike aviser og andre forum, og de gjorde konkrete forsøk på å endre avtalen til slik de mente den burde være. Det gikk tidlig ut og uttrykte sin motstand, og på Kommunistpartiets initiativ ble det holdt et møte i Statsdumaen om delelinjen i forkant av avstemningen der de ba Det forente Russland om ikke å forhaste seg om en avtale som ville medføre store avståelser i Norges favør. Møtet viste seg som sagt å være forgjeves. Statsdumaen støttet ikke kommunistenes forslag om å revurdere ratifikasjonen. Dette lå imidlertid i kortene hele tiden. Kommunistpartiet stemte mot ratifikasjonen som det eneste i Statsdumaen, men dette utgjorde kun 12,7 % av stemmene. Det forente Russland hadde over 2/3 talls flertall med 69,1 % - som var det som skulle til for å få gjennomslag. Kommunistene hadde derfor ingen mulighet til å påvirke utslaget av avstemningen.

Et rettferdig Russland og Det liberal-demokratiske parti gjorde ikke så mye mer enn å kritisere avtalen. Begge partiene stod åpent fram med sin misnøye, men de lot være å stemme – til tross for at de poengterte at de var motstandere. Årsaken til dette er vanskelig å finne. Som omtalt i kapittel tre var det flere som argumenterte for at kun Kommunistpartiet kunne betraktes som et reelt opposisjonsparti, og at Et rettferdig Russland og Det liberal-demokratiske parti nærmest var som rene støttepartier til maktpartiet å regne. Det funderes på om partiene ble holdt svake for ikke å utgjøre en reell trussel, men likevel skulle være aktive for å samle stemmer fra den “ekte” opposisjonen og være et alternativ for frustrerte velgere. Slik, ble det antatt, at partiene i realiteten var uoffisielle medspillere for regimet (Kolstø, 2008:91, Remington, 2012:175). I saken om delelinjen talte de imot ratifikasjonen, men lot likevel være å vise sin posisjon i avstemningen. Deres stemmer ville som Kommunistpartiets likevel ikke vært tilstrekkelig for å stemme ned Det forente Russland, og kan også tolkes som et tegn på handlingslammelse. Det eneste dokumentet som var å finne på Et rettferdig Russlands hjemmeside som omtalte delelinjen, gjenga kun kort den offisielle posisjonen, samt at den nevnte sitt nære forhold med det norske Arbeiderpartiet.¹³⁷ Det var også svært lite uttalelser å spore i aviser, og engasjementet fra dette partiets side var med andre ord rimelig labert. Partiet kom totalt sett med svært få uttalelser og konkrete argumenter imot avtalen, og det kan synes som om partiet nærmest var likegyldig. Men ved å sitte stille i båten offentlig og unnlate å stemme, kan man også se at Et rettferdig Russland implisitt støttet Det forente Russland. De kom i alle tilfeller ikke i konflikt med maktpartiets plan og prosedyrer, til

---

¹³⁷ *Et rettferdig Russlands hjemmeside*, 2.3.2011: <http://www.spravedlivo.ru/news/anews/14055.php?highlight> (6.12.12)

forskjell fra Kommunistpartiet, og bidro på den måten til en knirkefri innføring av den internasjonale avtalen. Denne handlemåten er med andre ord med og støtter opp om hypotesen om Et rettferdig Russland som medspiller til regimet.

Det liberal-demokratiske parti var klarere motstandere enn Et rettferdig Russland. Lederen av partiet annonserte etter at ratifikasjonen var godkjent i Statsdumaen, at partiet var imot avtalen, selv om de ikke deltok på avstemmingen. I samme innlegg på partiets hjemmeside stod det at Det forente Russland ratifiserte delelinjeavtalen med hjelp av sitt parlamentariske flertall, på tross av protester fra forskere og eksperter. Den regionale representanten fra partiet i Murmansk, Pimin, mente at Det forente Russlands avgjørelse var bestemt på forhånd, og at det til slike avtaler ikke var mulig å komme med endringer eller supplement.¹³⁸ Disse uttalelsene kan tolkes som en oppgitthet over partiets mangel på politisk innflytelse og kan være med å forklare hvorfor de unnlot å stemme. Verken å komme med forslag til endring eller å stemme imot avtalen i Statsdumaen ville innvirke maktpartiets beslutning om en delelinjeavtale i dens daværende form. Flertallet ga makteliten full kontroll. Det kan tolkes som om partiet følte seg handlingslammet av Det forente Russlands overlegne innflytelse i parlamentet. Det kan synes som om de forsøkte å si noe om den demokratiske situasjonen ved å unnlate å stemme, men mangelen på forklaring på hvorfor de lot være, etterlater en liten tvil. Verken Et rettferdig Russland eller Det liberal-demokratiske parti forklarte *hvorfor* de ikke stemte, til tross for at de var åpenhjertige motstandere. Dette kan være med å bygge opp under teorien til Kolstø og Remington om disse to partienes funksjon som støttespillere til regimet. Det var i alle tilfeller vanskelig å finne konkrete forsøk der de to såkalte opposisjonspartiene forsøkte å endre avtalen i retning av det de forfektet muntlig. Men partiene var endog åpenhjertig motstandere, og hvorvidt de stemte eller ei, ville i praksis ikke ha utgjort noen forskjell.

6.4 Betraktninger rundt oppfatningene

Det faktum at avgrensingsavtalen ikke framkalte debatt i Norge, syntes å bidra til bildet om at avtalen var mer i Norges interesser. Det virket som det ble tolket som en bekreftelse på at avtalen var i Norges favør da Stortinget enstemmig ratifiserte avtalen. Dette var en enkel slutning for motstanderne å trekke da de var klar over at Norge hadde en handledyktig opposisjon. Men heller ikke i Norge var gjennombruddet forventet. Som omtalt i kapittel tre,

---

¹³⁸ *Det liberal-demokratiske partis hjemmeside*: 29.3.2011:
http://ldpr.ru/#party/regions/Murmansk_region/Murmansk_Events/Our_region_has_betrayed_or_sold
(6.12.2012)

trodde heller ikke norske analytikere at en avtale ville komme på det tidspunktet. Heller ikke var informasjon om at partene hadde kommet fram til en overenskomst lekket til pressen. Slik var ikke Russland i en særposisjon. Uavhengig av hvorvidt avtalen var i ett av landenes favør, var det imidlertid tydelig at opposisjonen i Russland ikke kunne karakteriseres som handlekraftig. Verken opposisjonspolitikere, aktører i fiskerinæringen eller motstandere innad i maktpartiet hadde tyngden som skulle til for å rukke ved den framforhandlede avtalen med Norge. Det satte det parlamentariske flertallet til Det forente Russland en stopper for. Brevene skrevet til Medvedev og Putin endret ikke avtaledokumentet, og det var tydelig at motstanderne var indignerte over sin mangel på politisk innflytelse. Deres poenger ble riktignok registrert gjennom høringene i Statsdumaen og i Føderasjonsrådet, men deres argumenter førte ikke fram. Avtalen ble godkjent av Statsdumaen og ratifisert av Føderasjonsrådet i sin opprinnelige form.

Innflytelsen til makteliten sentralt viste seg altså å være sterk også i periferien, Murmansk oblast. Ikke et knyst var å høre fra Det forente Russlands regionale representanter etter å ha blitt tilsnakket fra sentrum. Dette viser presidentens vidstrakte maktbase. Den russiske presidenten utnevnte, som omtalt tidligere, blant annet guvernørene i regionene og en rekke nøkkelpersoner, og hadde også retten til å avskjedige dem på samme måte. Det er grunn til å anta at utpekingen av blant annet regionledere, ble gjort med en felles forståelse av hva som ville bli forventet av vedkommende. Å være en del av den politiske eliten i Russland, var ansett å ha mange fordeler og være gunstig om man hadde økonomiske interesser å verne om. Men det var essensielt å finne en balanse og støtte de riktige sakene til riktig tid. Tilbaketrekkingen av Det regionale forente Russlands posisjon til delelinjeavtalen, vitner om at den uskrevne overenskomsten mellom president og utnevnt ble minnet om i denne saken. Ser vi dette i sammenheng med at samtlige komiteer og kommisjoner støttet godkjenningen av avtalen til tross for sine anmerkninger, at *kun* Det forente Russland stemte *for* godkjenning av avtalen, og at nesten en tredjedel av Føderasjonsrådets representanter var fraværende under avstemningen, danner det et bilde ikke bare av en svak opposisjon, men også en knebling av de som var *i posisjon*.

Motstandernes oppfatning av overhodet ikke å ha innflytelse var reell. Medvedevs respons på spørsmålet om det ville bli vanskelig å få ratifisert avtalen, som nevnt i kapittel to, viste seg å være passende. Han hadde svart at man ikke underskrev en avtale for å la den støve den i en skuff, og at han regnet med å skape en atmosfære som kunne bidra til dens ratifikasjon. Med Det forente Russlands nødvendige flertall og ellers lange armer rundt i systemet, var den riktige atmosfæren allerede der. Motstandernes mangel på politisk

innflytelse var imidlertid ikke i seg selv udemokratisk. Landets ledere var i prinsippet folkevalgte og hadde et parlamentarisk flertall og dermed tyngden til å få gjennomslag. Kneblingen av maktpartiets egne representanter viser derimot en svakhet ved landets styre. Det ble tydelig at motstanderne så sin innskrenkede innflytelse i sammenheng med de andre motforestillinger til avtalen. De som talte høyest imot avtalen var aktører fra fiskerinæringen og kommunister, og de kan knyttes til samtlige motargumenter presentert i denne oppgaven. Det skinner gjennom at motstanderne på en generell basis var misfornøyd med den demokratiske situasjonen i landet, men at de i hovedsak var skuffet over at deres motforestillinger og argumenter imot delelinjeavtalen ikke ble tatt i betraktning av landets ledere. Det var tydelig at motstanderne av avtalen var fullstendig overbevist om at den ikke var i Russlands interesser og derfor også forbitret over ikke å bli hørt.

7. Oppsummering

7.1 Innledning

Målet med denne oppgaven har vært å kartlegge de russiske oppfatningene som gjorde seg gjeldende om delelinjeavtalen i Barentshavet – fra inngåelse til etter ratifikasjon. Et delmål har vært å forstå bakgrunnen til disse oppfatningene. Jeg ønsker i det følgende å oppsummere hva denne oppgaven har belyst gjennom en annen gruppering av momentene enn presentert i analysekapitlene. Dette ønsker jeg å gjøre samtidig som jeg til dels trekker inn de teoretiske perspektivene beskrevet i introduksjonskapitlet.

7.2 Maktelitens styrte demokrati og dets motstandere

De som stod bak delelinjeavtalen satt på toppen av makthierarkiet i Russland. Dette viste seg ved å gjennomgå uttalelser og dokumenter publisert på de øverste maktinstitusjonenes offisielle internettportaler. Presidenten, regjeringen og de regionale думаene i henholdsvis Murmansk- og Arkhangelsk oblast framstilte avtalen utelukkende positivt. Det var særlig tre elementer styresmaktene hyppig brukte som argumenter for hvorfor avtalen var i landets interesse. Det som ble lagt klart størst vekt på, var at avtalen åpnet for nye muligheter for økonomisk vekst i Arktis, og da spesielt med tanke på petroleumsvirksomhet og et samarbeid med Norge innenfor denne sektoren. Det ble ofte påpekt at avtalen la til rette for et samarbeid om økonomiske prosjekter. Det ble også trukket fram at avtalen ville få positive implikasjoner for det generelle samarbeidet med Norge, men også med de andre arktiske statene. Det andre positive momentet var hvordan delelinjeavtalen skulle tjene som et eksempel på fredelige forhandlinger og kompromissløsninger i regionen. Det tredje var at delelinjeavtalen var viktig i forhold til Russlands sokkelavgrensningskrav til FNs kontinentalsokkelkommisjon. Det var av interesse å styrke havrettens rettspraksis for å bygge opp under landets fordring om avgrensning av sokkelens yttergrense mot Nordpolen. Til tross for at disse tre elementene var de som ble hyppigst trukket fram, viste det seg at ønsket om å framstå som en pålitelig internasjonal aktør var del av en overordnet russisk politikk og derfor en viktig faktor til inngåelsen av et kompromiss.

Flere av henholdsvis Statsdumaens og Føderasjonsrådets komiteer og kommisjoner kommenterte imidlertid motforestillinger som fantes i samfunnet – i hovedsak tilknyttet fiskerinæringen i Nordvest-Russland. Det viste seg derimot at ingen av de belyste merknadene

eller forslagene til endring ble tatt i betraktning. Samtlige komiteer og kommisjoner godkjente avtaleteksten i dens opprinnelige form. Som det framgår i kapitlet om forkjemperne av avtalen, kan årsaken til dette finnes i den russiske presidentens akkumulering av makt. Putins arbeid mot å styrke maktens vertikal hadde vært vellykket. Han hadde oppnådd en innstrammet kontroll over regionene gjennom å innføre utnevning av guvernørene. Regionene hadde fått en stor grad av selvstyre under Jeltsin, en handlefrihet Putin tok tilbake. Dette ga også en større kontroll over Føderasjonsrådet. I tillegg hadde han kneblet opposisjonspartiernes påvirkningskraft i Statsdumaen gjennom en ny valglov som gjorde det vanskeligere å få seter. Dette hadde resultert i at maktpartiet hadde det to-tredjedels flertall det trengte for handlekraft. Den trolig viktigste faktoren til Russlands nærmest rene presidentstyre var presidentens rolle som utnevner av en rekke nøkkelposisjoner i maktapparatet. Dette sikret en lojal regjering og en handlekraftig presidentadministrasjon.

Som det framgår i de andre analysekapitlene, brukte de sterke menn på toppen sine lange armer ut i regionen for å stanse en appell fra partimedlemmene i Murmansk oblast om ikke å ratifisere avtalen. Samtlige parlamentarikere i Murmansk дума gikk samlet ut med en oppfordring om ikke å ratifisere en avtale de mente ville føre til tap for regionens interesser. Irettesettelsen fra sentrum viste seg å være svært effektiv. Kun i kommunistenes avis *Sovjetskaja Rossija* kom den opprinnelige appellen fram. Utover dette fant jeg ingen tegn til misnøye til avtalen fra maktpartiet, verken i regionale eller sentrale aviser. De fleste medier har trolig sett seg best tjent med å la være å omtale dette. Ettersom Det forente Russland hadde flertall også i den regionale думаen, mistet appellen hele sin styrke da maktpartiets støtte forsvant. På samme måte viste nestlederen i utenriksdepartementets rettsavdelings antydning om misnøye, etterfulgt av en uttalelse om at han var nødt til å forsvare den offisielle posisjonen og ikke undergrave dens motiver, at han var klar over sin rolle i systemet. Muligheten til å bli avsatt på samme måte han hadde blitt utpekt, bidro trolig til denne lojaliteten og tilbakeholdelsen av egne oppfatninger. Det kom fram at den offisielle russiske politikken ikke var helt i samsvar med enkelte grupperinger innad i maktpartiet. Det viste seg imidlertid å være en smal sak å skape den "riktige atmosfæren" for ratifikasjon – for å bruke Medvedevs ord. Det faktum at makthaverne brakte partimedlemmer til taushet, tyder på at landets ledere ønsket å forfekte en ny offisiell holdning.

De motstanderne som var tydeligst i terrenget, var imidlertid aktører tilknyttet fiskerinæringen i Nordvest-Russland. Medlemmer av Kommunistpartiet, sentralt og regionalt, var også klare motstandere. De kjempet fiskerinæringens sak og motsatte seg det de mente var en ugunstig avtale for Russland. I tillegg hadde også forskere med ulike fagfelt som økonomi,

rettsvitenskap og havbruk, ofte tilknyttet regionen, sterke meninger mot delelinjeavtalen. De andre opposisjonspartiene, Et rettferdig Russland og Det liberal-demokratiske parti, var mer uklare motstandere. Det vil si at partiene selv hevdet at de var imot avtalen, men dette kom verken til uttrykk i handling eller i avstemningen om ratifikasjon av avtalen i Statsdumaen. Det har blitt spekulert i om disse partiene var støttepartier til Det forente Russland. De kom i delelinje-saken ikke i veien for maktpartiets planer og prosedyrer, men Det liberal-demokratiske partis regionale avdeling i Murmansk ga også uttrykk for at de mente at avgjørelsen var tatt på forhånd. Dermed kan det at partiene unnlot å stemme også være et tegn på handlingslammelse og et forsøk på å si noe om den demokratiske situasjonen. Maktpartiets klare flertall medførte at det ikke spilte noen rolle om samtlige opposisjonspolitikere stemte imot, makteliten ville likevel få gjennomslag.

Det kom nemlig fram at motstanderne var misfornøyde med den demokratiske situasjonen i landet og deres mangel på innflytelse som følge av dette. I delelinje-saken rettet de krass kritikk mot fraværet av fagpersoner fra fiskerinæringen i forhandlingene og at forskere og spesialisters protester ikke ble tatt i betraktning. Stillheten i forkant av gjennombruddet tolket de som hemmeligholdelse. Flere påpekte at en uavhengig ekspertise var blitt ekskludert i Russland, og antydte at årsaken var korrupsjon innad i systemet. De mente at en viktig sak som denne burde være gjenstand for folkedebatt. Til tross for heftig debatt i Statsdumaen ble avtalen likevel ratifisert. Kommunistene mente det sannsynligvis var en politisk ordre, og henviste trolig til de regionale maktpartirepresentantenes tilbaketrukne appell. Det viste seg at motforestillingene til avtalen hadde bred politisk støtte, men at Det forente Russland hadde god kontroll i Statsdumaen. Motstandernes oppfattelse av ikke å ha politisk kraft, hadde med andre ord røtter i virkeligheten. Mangel på innflytelse var imidlertid ikke udemokratisk i seg selv, men maktpartiets knebling av posisjonspolitikere bygget opp under teorien om Russland som et styrt demokrati.

7.3 Offisiell holdningsendring i konflikt med etablert selvilde

Motforestillingene til avtalen passet ikke med det offisielle synet til Det forente Russland. Det syntes som om oppfatningene i samfunnet var kløvyd mellom en utelukkende positiv tolkning av avtalen fra maktelitens hold, og en overbevisning om at den overhode ikke var i Russlands interesser fra motstandernes perspektiv. Disse meningsmotsetningene var trolig så store grunnet en offisiell holdningsendring. Helt konkret kom det til syne i fiskevernsonen, der det i årene før avtaleinngåelsen viste seg at styresmaktene ikke lenger stod på barrikadene mot

norsk kontrollmyndighet. Det var formodentlig en del av en mer generell utenrikspolitisk holdning. Flere forskere har pekt på en stadig mer pragmatisk russisk tilnærming til utenrikspolitikk, og et ønske om å framstå som en sivilisert internasjonal aktør. Kompromisslinjen kan også ses i et slikt lys. Det ble imidlertid tydelig i delelinje-saken at deler av befolkningen ikke holdt tritt med den nye linjen. Et etablert selvbilde av Russland som tidligere supermakt med visse rettigheter hang trolig igjen og var en medvirkende faktor til motstandernes oppfatning om delelinjen. Enkelte grupperinger hadde åpenbart en mer nasjonalistisk tilnærming til utenrikspolitikk. Flere så tilbake med nostalgi på Sovjetunionens posisjon i verdenssamfunnet og de var overbevist om at sovjetlederne ikke ville ha latt seg presse ut av Barentshavet – slik de oppfattet kompromisslinjen var et resultat av. De var tydelig misfornøyde med at situasjonen var annerledes på avtaletidspunktet. Denne utviklingen i Barentshavet passet trolig dårlig til motstandernes oppfattelse av Russlands rolle i det internasjonale samfunnet. Det tradisjonelle nullsumspill-perspektivet på utenrikspolitikk kom til syne. Det ble tydelig at motstanderne forventet det verste av Norge, at nabolandet ville ta seg mer til rette i fiskevernsonen og det vestlige Barentshav ettersom Russland, etter deres syn, hadde tatt et skritt tilbake.

I delelinje-saken var de klart største motforestillingene knyttet til en frykt for at Norge ville forsøke å presse russiske fiskere ut av det vestlige Barentshav etter at avtalen trådte i kraft. Dette var bygget på en oppfatning om at havgrensen ville undergrave russiske rettigheter vest for delelinjen og styrke norsk suverenitet i området. Motstanderne var særlig opptatte av den norskopprettede fiskevernsonen rundt Svalbard. Russland hadde ikke anerkjent opprettelsen av den, ettersom de mente den var i strid med Svalbardtraktaten, og flere påpekte at Russland *selv* sa fra seg landets rettigheter i sonen ved å underskrive avtalen. De var av den oppfatning at Russland slik førte områdene under norsk jurisdiksjon. Dette var delvis fordi Russlands posisjon til den norskopprettede 200-milssonen ikke var omtalt i avtaledokumentet. Delvis var det fordi Svalbardtraktatens likebehandlingsprinsipp ikke var behandlet. Motstanderne mente at dette ville svekke den internasjonale juridiske statusen havet rundt øygruppen hadde etter traktaten, noe som ville medføre at Norge fikk en styrket status som kyststat i området. Russiske forskeres tolkning av norsk suverenitetshevdelse i fiskevernsonen, bygget tydelig opp under motstandernes forståelse. Forskerne viste til flere norske steg mot suverenitetshevdelse. De mente Norge hadde brukt det nasjonale lovverket til å bygge opp norsk suverenitet i havområdene rundt øygruppen og slik hadde oppført seg juridisk skittent og misbrukt sin suverenitet over Svalbard. Flere pekte på de samme stegene. Det første steget var at Norge hadde foretatt undersøkelser på Svalbardsokkelen på starten av

1960-tallet og referert til en Kongelig resolusjon av 1963 om norsk statshøyhet over visse undersjøiske områder. Det andre var Norges opprettelse av fiskevernsonen i 1977, og den tredje overtredelsen av suverenitet mente de var en lov om petroleumsvirksomhet i 1985 som skulle gjelde på hele den norske sokkelen – inkludert sokkelen rundt Svalbard. Det ble også vist til den maritime avgrensningen mellom Svalbard og Grønland og fastsettelsen av den norske sokkelens yttergrense nord for Svalbard som norske utenrikspolitiske grep for å styrke sin jurisdiksjon i området.

Det ble forventet av motstanderne at Norge ville bruke denne påståtte styrkede jurisdiksjonen til å begrense russisk virksomhet vest for delelinjen. Det kom fram at disse russiske motstanderne lenge hadde oppfattet Norges kontrollmyndighet i fiskevernsonen som krenkende. Flere kalte den norske kystvaktens inspeksjoner for piratvirksomhet og påstandene om over- og tyvfiske for latterlige. Kystvaktens opphentinger i fiskevernsonen ble ansett som en bekreftelse på Norges intensjoner, nemlig å bruke delelinjeavtalen til å presse russisk fiske ut av fiskevernsonen. Motstanderne ventet at russisk virksomhet i havområdene rundt Svalbard og generelt vest for delelinjen, kun ville være mulig med samtykke av Norge og i samsvar med landets nasjonale regelverk etter at avtalen trådte i kraft. Det ble forventet Norge ville bruke muligheten til å endre regelverket på en slik måte at russisk fiske i praksis ville bli ekskludert. Den hyppigst forventede begrunnelsen for å endre reglementet var miljøvern. Mer konkret; å innføre en trålerfri sone. Dette ville være et svært effektivt middel ettersom flertallet av russiske fiskere brukte trålere, mens norske fiskere i hovedsak drev linefiske.

Det er sannsynlig at motstanderne overførte sin oppfattelse av norsk agenda med miljøvernlovgivningen på selve øygruppen, til forventninger om norske grep i havområdene rundt Svalbard. På starten av 2000-tallet medførte norske vernetiltak at 65 % av øygruppen i praksis ble stengt for industriell aktivitet. Føderasjonsrådets Komité for nord- og urfolkssaker hadde uttalt at Norge forsøkte å presse Russland fra øygruppen, og det kom fram at også russiske forskere mente at miljøvernlovgivningen var i strid med traktatens ånd om alle medlemslands rett til å drive virksomhet. Det er rimelig å anta at fiskeriaktørens forventninger til norsk agenda om å stenge russisk virksomhet ut av fiskevernsonen, var en kombinasjon av forståelsen av miljøvernlovgivningen på øygruppen og den norske kystvaktens myndighetsutøvelse i 200-milssonen rundt. *I prinsippet* kunne Norge innføre et trålerfritt fiske i fiskevernsonen og i den norske økonomiske sonen. Den russiske fiskerinæringen foreslo derfor mottiltak i forkant av ratifisering for å minimere skadene. De ønsket å innføre en overgangsperiode og et enhetlig regelverk som skulle gjelde for *hele* Barentshavet. Delelinjeavtalens artikler som skulle sikre at avtalen ikke krenket interesser i

forhold til andre internasjonale avtaler, eller skadet partenes respektive fiskemuligheter, syntes ikke å berolige motstanderne. Heller ikke at det stod spesifisert at fiskerisamarbeidet skulle fortsette. De ønsket at Svalbardtraktatens gyldighet og det faktum at Russland fremdeles ikke anerkjente fiskevernsonen, skulle ekspliseres i avtalen. Dette var merkelig ettersom fiskerisamarbeidet innebar at norske og russiske fiskere kunne fiske både i det østlige- og vestlige Barentshav, uavhengig av grenser. Så lenge partene forholdt seg til kvotene og andre reguleringer fastsatt av den blandede norsk-russiske fiskerikommisjonen, spilte det ingen rolle hvor i Barentshavet partene hentet opp fisken. I praksis innebar dette imidlertid at størsteparten av landenes fiskekvoter ble tatt opp vest i havet og i fiskevernsonen. Her befant de rikeste fiskebankene seg. Et hypotetisk scenario var at Norge ville stramme inn regelverket i sin økonomiske sone i Barentshavet. Ettersom nabolandene hadde ulike regelverk på sine respektive sider av grensen, og håndhevet dem der etter, var dette i prinsippet mulig. Det var imidlertid lite trolig at det var i Norges interesse å risikere det generelt gode samarbeidsklimaet og fellesforvaltningen i Barentshavet. Det viste seg også at Norge og Russland, etter avtalen trådte i kraft, arbeidet mot et enhetlig regelverk i Barentshavet. Nabolandene hadde gjort framskritt med å harmonisere det tekniske regelverket for fiske av torsk og hyse, og fastsatt enhetlige bestemmelser om maskevidde og minstemål i både norske og russiske farvann. Dette motbeviste til dels motstandernes argumenter om norsk agenda. Forklaringen på disse forventningene om norsk framferd i det vestlige Barentshav må derfor søkes i motstandernes etablerte selvbilde av Russland som en stormakt med bestemte rettigheter i Barentshavet.

7.4 Nullsumspill-tankegang om tap av territorium og petroleum

Motstandernes syn på Russlands posisjon i det internasjonale samfunnet var også en del av forklaringen på oppfattelsen av at landet mistet territorium og petroleumsreserver. Det var tydelig at kommunistene, hvilke var dem som i hovedsak var av denne oppfatning, lenge hadde ansett området øst for en sektorlinje som russisk. Siden et dekret fra 1926 erklærte alt territorium øst for sektorlinjene for russisk, hadde sektorlinjen trolig fått historisk hevd. Det var ikke vanskelig å se at en slik grensesetting var psykologisk innarbeidet hos motstanderne, og fikk stor betydning for hvordan de oppfattet kompromisset. Forståelsen av at havet øst for sektorlinjen allerede var russisk, var bakgrunnen for at disse motstanderne oppfattet kompromisslinjen som om Russland hadde *gitt* territorium til Norge. De mente derfor at den russiske staten var svak som ga etter for norsk press, og de uttalte at en slik avtale aldri ville

ha funnet sted i Sovjetunionens tid. Den nasjonalistiske tilnærmingen, og oppfattelsen av Russlands storhet, ble tydelig også i disse motforestillingene. Flere viste også til andre grensesettinger der de mente Russland uberettiget hadde inngått kompromiss, og antydte at avtalen med Norge bare var én av mange. En hyppig sammenligning var den maritime avgrensningen med USA i Beringhavet i 1990.

Det fantes en forventning om at andre stater ville utnytte svakheten de mente inngåelsen av et kompromiss demonstrerte. En motforestilling til avtalen var at andre lands pretensjoner på russisk territorium ville øke i takt med det motstanderne anså som “ettergivenhet”. En hyppig nevnt stat var Japan. Flere trodde at avtalen ville føre til at Japans krav på de sørlige Kuriliske øyer ville bli mer høylytt. Denne oppfatningen viser nullsumspillforståelsen disse motstanderne hadde av internasjonale relasjoner. De nærmest forventet at andre land ville berike seg på russisk svakhet. Det var tydelig at kommunistene var misfornøyde med styresmaktenes politikk, og mente Russland burde føre en hardere linje. Den samme tanken lå bak bekymringene knyttet til NATOs etterretning lenger øst. Motstanderne mente at kompromisslinjen ville øke mulighetene NATO hadde til å spore russiske ubåter, og det ble påpekt at sovjetiske geologer og militære ikke ubegrunnet hadde fryktet at en “åpning” østover mot Nordflåten ville styrke NATOs etterretning.

Mye av kritikken knyttet til denne oppfatningen av at Russland mistet territorium, var basert på forståelsen av at delelinjeavtalen hadde blitt framforhandlet prematurt for å oppheve moratoriet for petroleumsutvinning i det omstridte området. Noen motstandere antok at Russland hadde sagt seg enig i norske krav landet tidligere hadde avslått på grunn av lovnader om norsk teknologi til petroleumsutvinning. De kritiserte dette av flere grunner. Som sagt mente de at landet tapte territorium som en følge av dette og at viktige felt derfor ville bli en del av norsk sokkel, men de mente også at hasten hadde medført at fiskerinæringens interesser ble tilsidesatt. Motstanderne var dessuten redde for at Norge ville miste interessen for Sjtokman-prosjektet ettersom landet fikk tilgang på nye reserver på ny ubestridt norsk sokkel. Svært mange var kritiske til at Fedynskij-feltet, som ble omtalt som det viktigste feltet i Barentshavet, ville tilfalle Norge etter avtaleinngåelsen. Flere antok at Norge ville prioritere dette feltet først. Dette var fordi det var vurdert til å være betraktelig større enn Sjtokman og lettere tilgjengelig. Disse motstanderne hadde også den klare oppfatning av at Russland ikke trengte avtalen på daværende tidspunkt. De pekte på at landet enda hadde enorme ressurser i Sibir som petroleumsselskapene var opptatte med å utvinne. Enkelte forskere mente imidlertid at Norge var et godt valg av partner for petroleumsutvinning i Arktis, men de påpekte også at Russland rett og slett ikke hadde teknologien selv og derfor ikke hadde særlig til valg.

Russland sikret seg norsk teknologi bare gjennom avtalens bestemmelse om at grenseoverskridende ressurser skulle utvikles i samarbeid. Antagelsene om Sjtokman-feltet viste seg imidlertid å bli sanne, men kort tid etter ble et strategisk samarbeid inngått mellom partene. Samarbeidet sikret Russland norsk teknologi i Barentshavet og Norge tilgang til deltagelse på russisk sokkel. Det var med andre ord ingenting som tydet på at Norge ville holde teknologien for seg selv, snarere tvert imot. Heller ikke tilfalt Fedynskij-feltet Norge. En norsk oljeekspert mente dette hadde vært klart lenge. Norge skal trolig ikke være med å utvikle feltet i det hele tatt. Det kan derfor synes som om Russland tross alt har overtaket i petroleumsnæringen, i kontrast til motstandernes oppfatning. Det har imidlertid også lenge vært kjent at det østlige Barentshav er betydelig rikere på ressurser enn det vestlige. Motstandernes forståelse av avtalegjennombruddet kan derfor synes som en tanke konspiratorisk. Det var derimot trolig at et underliggende syn blant befolkningen på at andre stater generelt var fiendtlig innstilt mot Russland, og at det som var til tap for én stat var til vinning for en annen, la til rette for disse oppfatningene.

7.5 Avsluttende kommentarer

Det viste seg at de russiske styresmaktene ønsket å signalisere en ny tilnærming til internasjonale relasjoner. En pragmatisk russisk utenrikspolitikk ønsket å innlede til samarbeid med vestlige aktører og fredelig konflikthåndtering i Arktis. En del av denne overordnede politikken var å avslutte grensetvister i området, og kompromisslinjen i Barentshavet kan anses som et steg i denne prosessen. Også den dempede kritikken til norsk kontrollmyndighet i fiskevernsonen kan ses i lys av dette. En viktig bakenforliggende faktor til denne nye holdningen, var trolig Russlands sokkelkrav mot Nordpolen. Motstanderne holdt imidlertid ikke tritt med den nye linjen i Barentshavet og var imot en kompromissløsning. Maktelitens stramme kontroll over systemet førte likevel til en smertefri inngåelse av avtalen. Fiskerinæringen og kommunister næret tydelig mistillit til Norge som aktør, og de var mistenksomme til landets agenda i området. Det viste seg at motstanderne var av den oppfatning at andre stater ikke ønsket Russland vel, tvert imot var fiendtlig innstilt og rede til å utnytte Russlands tegn på svakhet. Synet på den andre var av et Norge som ønsket å ta seg til rette på nabolandets bekostning. Selvbildet av Russland som en stormakt som ikke trengte la seg pille på nesen av småstater, kom tydelig fram og lå bak motstandernes kritikk. Slik gjorde nasjonalistiske verdier seg gjeldende i deres argumentasjon, og motstanderne var tydelig nostalgiske til Sovjetunionens storhet. De var i oppfatning av at datidens styresmakter

ikke vernet om interessene til Russland i stor nok grad, særlig ikke i nordvest-regionen. En del av deres indignasjon var trolig knyttet til at makteliten fra sentrum overkjørte den regionale kritikken til avtalen. Fiskerinæringen i Nordvest-Russland hadde blitt svekket etter Sovjetunionens fall, og motstanderne var skuffet over at styresmaktene ikke kjempet periferiens sak. Til bunn lå trolig også en nullsumspill-tankegang. Det kom eksplisitt til syne i flere av motstandernes argumenter. Det syntes som om de var prinsipielt imot inngåelsen av et kompromiss og anså det som tap av russisk territorium. Denne oppfatningen hadde nok også røtter i at sektorlinjen hadde fått historisk hevd og mange allerede anså havet øst for linjen som russisk. I et realisme-perspektiv er det tydelig at motstanderne først og fremst var opptatte av å verne om landets nasjonale interesser; verne om det de oppfattet som russisk territorium. Men vi kan også se at bak styresmaktenes pragmatiske politikktutforming rettet mot samarbeid og fredelig konflikthåndtering, lå et ønske om å bedre samarbeidsklimaet og styrke Havretten i Arktis – hvilket var helt klart i Russlands interesser. Et lavt konfliktnivå og et godt samarbeidsklima var blant annet viktig for utbygging av russisk petroleumsvirksomhet i området; FNs sokkelkommisjon skulle sikre landet store deler av den arktiske sokkelen. Ved å se meningsmotsetningene i et slikt lys, kan vi se at både motstanderne og forkjemperne arbeidet for Russlands interesser – de hadde bare ulike oppfatninger av hva det var.

Kilder

Søkeord:

I kildegruppene aviser, nettaviser, hjemmesider og blogger ble det foretatt søk med ulike kombinasjoner av følgende søkeord:

“договор” (overenskomst), “разграничение” (avgrensning), “разграничение морских пространств” (maritim avgrensning), “Баренцево море” (Barentshavet), “линия делимитации” (delelinje), “Норвегия” (Norge), samt selve avtaletittelen “договор между Российской Федерацией и Королевством Норвегия о разграничении морских пространств и сотрудничестве в Баренцевом море и Северном Ледовитом океане” (Overenskomst mellom Kongeriket Norge og Den Russiske Føderasjon om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet).

Søkene ble avgrenset til perioden 1. april 2010 - 30. desember 2011 der dette var mulig.

East View - et digitalt arkiv for russiske aviser

Søk foretatt i samtlige regionale- og sentrale aviser. Dette innebar kategoriene Regional Russian Newspapers (UDB-REG) og Russian Central Newspapers (UDB-COM), henholdsvis 112 og 68 aviser.

Nettaviser

Søk foretatt i nettavisene lenta.ru og gazeta.ru.

Hjemmesider

Søk foretatt i følgende offisielle internettportaler:

- Президент России (Den russiske presidenten): kremlin.ru
- Правительство Российской Федерации (Den Russiske Føderasjons regjering): правительство.рф
- Совет Федерации (Føderasjonsrådet): council.gov.ru
- Государственная Дума (Statsdumaen): дума.gov.ru
- Мурманская Областная Дума (Den regionale думаen i Murmansk): new.gov-murman.ru

- Архангельское Областное Собрание Депутатов (Den regionale думаen i Arkhangelsk): aosd.ru
- Единая Россия (Det forente Russland): er.ru/
- Либерально-Демократическая Партия (Det liberal-demokratiske parti): ldpr.ru/
- Справедливая Россия (Et rettferdig Russland): spravedlivo.ru/
- Коммунистическая Партия Российской Федерации (Den Russiske Føderasjons Kommunistparti): kprf.ru/
- Мурманское областное региональное отделение КПРФ (Den regionale avdelingen til kommunistpartiet i Murmansk oblast): kprf-murman.ru
- Архангельского областного отделения КПРФ (Den regionale avdelingen til kommunistpartiet i Arkhangelsk): kprf-arh.ru

Blogger

Søk foretatt i bloggspoten Livejournal.

Avtaler

Overenskomst mellom Kongeriket Norge og Den Russiske Føderasjonen om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og i Polhavet.

Undertegnet 15. september 2010, Murmansk

Tilgjengelig: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/prop/2010-2011/prop-43-s-20102011/17.html?id=626436>

Overenskomst mellom Kongeriket Norge og Den Russiske Føderasjonen om den maritime avgrensningen i Varangerfjordområdet.

Undertegnet 11. juli 2007, Moskva

Tilgjengelig: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stprp/2007-2008/stprp-nr-3-2007-2008-/10.html?id=488654>

Konvensjoner

United Nations Convention on the Continental Shelf.

Undertegnet 29. april 1958, Geneva

Tilgjengelig:

http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continental_shelf.pdf

United Nations Convention on the Law of the Sea.

Åpnet for undertegning 10. desember 1982, trådte i kraft 1994.

Tilgjengelig:

https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/UNCLOS-TOC.htm

Stortingsmelding

Meld. St. 7 (2011-2012). Melding til Stortinget. *Nordområdene. Visjon og virkemidler*. Det Kongelige Utenriksdepartement.

Litteratur

- Arlov, Thor Bjørn. 2004. UNIS - Universitetspolitikk eller suverenitetspolitikk. i: Tjelmeland, H. & Zachariassen, K. (red.) Inn i riket. Svalbard, Nord-Norge og Norge. Rapport frå det 28. nordnorske historieseminar, Loneyarbyen 3.-5.10 2003. *Speculum Boreale, Skriftserie fra Institutt fra historie, Universitetet i Tromsø*.
- Bones, Stian. 2012. Renegotiating neighbourliness: The Stoltenberg-Kozyrev connection. i: Myklebost, K. A. & Bones, S. (red.) *Caution & compliance. Norwegian-Russian Diplomatic Relations, 1814-2014*. Stamsund: Orkana akademisk.
- Dunn, John A. 2009. Where did it all go wrong? Russian television in the Putin era. i: Beumers, B., Hutchings, S. & Rulyova, N. (red.) *The Post-Soviet Russian Media. Conflicting signals*. London: Routledge.
- Feklyunina, Valentina. 2013. Constructing Russophobia. i: Taras, R. (red.) *Russia's Identity in International Relations. Images, perceptions, misperceptions*. London: Routledge.
- Greene, Samuel A. 2009. Shifting media and the failure of political communication in Russia. i: Beumers, B., Hutchings, S. & Rulyova, N. (red.) *The Post-Soviet Russian Media. Conflicting signals*. London: Routledge.
- Havforskningsinstituttet. 2009. *Havets ressurser og miljø - 2009* [Online]. http://www.imr.no/publikasjoner/andre_publikasjoner/havets_ressurser_og_miljo/ Havforskningsinstituttet i Bergen. [Sist sett 29.4 2013].
- Hønneland, Geir. 2003. *Russia and the West. Environmental co-operation and conflict*, London, Routledge.
- Hønneland, Geir. 2006. *Kvotekamp og kyststatssolidaritet*, Bergen, Fagbokforlaget.
- Hønneland, Geir. 2012. *Arktiske utfordringer*, Kristiansand, Høyskoleforlaget.
- Hønneland, Geir & Jørgensen, Jørgen Holten. 2006. *Moderne russisk politikk*, Bergen, Fagbokforlaget.
- Hønneland, Geir & Rowe, Lars. 2010. *Nordområdene - hva nå?*, Trondheim, Tapir akademisk forlag.
- Itar-Tass. 2013. <http://www.itar-tass.com/#>. [Sist sett 16.01 2013].
- Jørgensen, Jørgen Holten. 2010. *Russisk svalbardpolitikk. Svalbard sett fra den andre siden*, Trondheim, Tapir akademisk forlag.
- Kaldal, Ingar. 2003. *Historisk forskning, forståing og forteljing*, Oslo, Det Norske Samlaget.
- Kjeldstadli, Knut. 1999. *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*, Oslo, Universitetsforl.
- Kolstø, Pål. 2008. *Russland : folket, historien, politikken, kulturen*, Oslo, Aschehoug.
- Kvalvik, Ingrid. 2003. Delelinjeforhandlingene mellom Norge og Sovjetunionen/Russland. *Internasjonal politikk*, 61(2), 139-162.
- Kvello, Jan. 2004. Store Norske - fra samfunnsdrift til lønnsom drift. En omstilt om omstridt bedrift. i: Tjelmeland, H. & Zachariassen, K. (red.) Inn i riket. Svalbard, Nord-Norge og Norge. Rapport frå det 28. nordnorske historieseminar, Loneyarbyen 3.-5.10 2003. *Speculum Boreale, Skriftserie fra Institutt for historie, Universitetet i Tromsø*.
- Lukin, Jurij. 2013. Dogovor Rossija-Norvegija: vzgljad iz Arkhangelska. *Barents sbornik* (in print).
- Lunden, Lars, Fjærtøft, Daniel & Øverland, Indra. 15.5.2012. *Statoil i Russland: Russlandsavtalen viktig og riktig* [Online]. <http://www.aftenbladet.no/meninger/Russlandsavtalen-viktig-og-riktig-2973161.html> Aftenbladet. [Sist sett 30.4 2013].

- Malinova, Olga. 2013. Russia and "the West" in the 2000s. Redefining Russian identity in official political discourse. i: Taras, R. (red.) *Russia's Identity in Internasjonal Relations. Images, perceptions, misperceptions*. London: Routledge.
- Moe, Arild. 2010a. Russian and Norwegian Petroleum Strategies in the Barents Sea. *Arctic Review on Law and Politics*, 1(2), 225-248.
- Moe, Arild. 2010b. Russisk rulett? i: Arbo, P. & Hersoug, B. (red.) *Oljevirksomhetens inntog i nord: Næringsutvikling, politikk og samfunn*. Oslo: Gyldendal Akademiske forlag.
- Moe, Arild, Fjærtøft, Daniel & Øverland, Indra. 2011. Space and timing: why was the Barents Sea delimitation dispute resolved in 2010? *Polar Geography*, 34, 145-162.
- Nrk. 7.8.2012. *Statoil ut av Sjtokman-prosjektet* [Online]. http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/troms_og_finnmark/1.8272372: NRK Nordnytt. [Sist sett 30.4 2013].
- Oresjenkov, Aleksandr. 2011. *Rossijskie rubezji morskoj Arktiki* [Online]. http://www.polarpravda.ru/poslednie_novost/?newsid=667&page=2 [Sist sett 25.4 2013].
- Ort. 2013. *Obsjtsjaja informatsija o kanale* [Online]. <http://www.1tv.ru/total/>. [Sist sett 16.01 2013].
- Pedersen, Torbjørn. 2009. Endringer i internasjonal Svalbard-politikk. *Internasjonal politikk* 1, 33-44.
- Poval, Lev Matveevitsj. 2012. Rossijsko-norvezjskie soglasjenija o razdele arktitsjeskikh prostranstv. *Arktika i Sever*, 6.
- Remington, Thomas F. 2012. *Politics in Russia*, Boston, Pearson/Longman.
- Ruud, Morten. 2004. Svalbardtraktaten i norsk og internasjonal Svalbardpolitikk. i: Tjelmeland, H. & Zachariassen, K. (red.) *Inn i riket. Svalbard, Nord-Norge og Norge. Rapport frå det 28. nordnorske historieseminar, Longyearbyen 3.-5.10.2003. Speculum Boreale, Skriftserie fra Institutt for historie, Universitetet i Tromsø*.
- Sakwa, Richard. 2013. Political Leadership. i: Wegren, S. K. (red.) *Return to Putin's Russia. Past imperfect, future uncertain*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
- Saunders, Robert A. 2009. New media, new Russians, new abroad. The evolution of minority Russian identity in cyberspace. i: Beumers, B., Hutchings, S. & Rulyova, N. (red.) *The Post-Soviet Russian Media. Conflicting signals*. London: Routledge.
- Simons, Greg. 2010. *Mass Media and Modern Warfare : Reporting on the Russian War on Terrorism*, Farnham, Surrey, GBR, Ashgate Publishing Group.
- Solovev, Oleg. 5.12.2012. *Diplomatitsjeskij uspek ili ekonomitsjeskoe porazjenie Rossii: Norvegija i Rossija podelili Arktiku* [Online]. http://narfu.ru/university/about/press_releases/14965/: Universitetet i Arkhangelsk som bærer M. V. Lomonosovs navn. [Sist sett 30.4 2013].
- Statoil. 13.9.2012. *Russland* [Online]. <http://www.statoil.com/no/about/worldwide/russia/Pages/default.aspx>. [Sist sett 30.4 2013].
- Strukov, Vlad. 2009. Russia's Internet media policies. Open space and ideological closure. i: Beumers, B., Hutchings, S. & Rulyova, N. (red.) *The Post-Soviet Russian Media. Conflicting signals*. London: Routledge.
- Tamnes, Rolf. 1997. *Oljealder 1965-1995. Norsk utenrikspolitikk historie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tamnes, Rolf. 2010. Petroleumsvirksomhetens internasjonale dimensjon. i: Arbo, P. & Hersoug, B. (red.) *Oljevirksomhetens inntog i nord: Næringsutvikling, politikk og samfunn*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tjelmeland, Hallvard. 2004. Aviser som historisk kilde. *Pressehistoriske skrifter*, 1 (3), 114-130.

- Tjelmeland, Hallvard. 2006. *Den kalde krigen*, Oslo, Det Norske Samlaget.
- Tjelta, Stein. 29.4.2010. *Delelinjen kan bli bra for leverandørene* [Online].
[http://www.offshore.no/sak/28989 - delelinjen kan bli bra for leverandoerene](http://www.offshore.no/sak/28989_-_delelinjen_kan_bli_bra_for_leverandoerene).
[Sist sett 1.5 2013].
- Tsygankov, Andrei P. 2010. *Russia's foreign policy. Change and continuity in national identity*, Maryland, Rowman & Littlefield Publishers.
- Vgtrk. 2013. *VGTRK - krupnejsjaja media-korporatsija Rossii* [Online].
<http://www.vgtrk.com/about>. [Sist sett 16.01 2013].
- Zassoursky, Ivan. 2009. Free to get rich and fool around. i: Beumers, B., Hutchings, S. & Rulyova, N. (red.) *The Post-Soviet Russian Media. Conflicting signals*. London: Routledge.
- Østreng, Willy & Prydz, Yngvild. 2007. Delelinjen i Barentshavet: planlagt samarbeid versus uforutsett konflikt? *Perspektiv 04/07*. Oslo: Stortingets utredningsseksjon.
- Øverland, Indra & Blakkisrud, Helge. 2006. The Evolution of Federal Indigenous Policy in the Post-Soviet North. i: Blakkisrud, H. & Hønneland, G. (red.) *Tackling Space: Federal Politics and the Russian North*. Lanham, Maryland: University Press of America.
- Åtland, Kristian. 2009. *The European Arctic in Soviet and Russian security policy, 1987-2007*, doktorgradsavhandling, Tromsø, University of Tromsø, Faculty of Social Sciences, Department of Political Science.

